

SUDAT Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls

**LAUKU SAIMNIECĪBAS
DARBA EKONOMISKĀS ANALĪZES REZULTĀTI**

2018

**AGRICULTURAL HOLDINGS
RESULTS OF ECONOMIC ANALYSIS**

**Agroresursu un ekonomikas institūts
Institute of Agricultural Resources and Economics**

Rīga 2019

Sastādītāji: V. Bratka,
L. Dambiņa,
R. Filmanoviča,
I. Grāvleja-Veinberga

© Agroresursu un ekonomikas institūts
Struktoru ielā 14, Rīgā, LV-1039
tel. 67552786
E-mail: sudat@arei.lv
<http://sudat.lv>

SATURS

Attēlu saraksts.....	6
Tabulu saraksts	8
Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras	9
Ievads	10
I nodaļa. SUDAT saimniecību 2018. gada darbības rezultātu analīze	11
1. SUDAT izlases kopa	11
2. Saimniecību lauksaimniecībā izmantojamā zeme un ekonomiskais lielums.....	12
3. Lauksaimniecības zemes izlietojums	13
4. Mājlopu audzēšana saimniecībās	14
5. Ražība.....	16
6. Pārdošanas cenas	18
7. Saimniecību pamatdarbības ieņēmumu struktūra.....	21
7.1. <i>Produkcijas izlietojums</i>	23
7.2. <i>Saimniecību saņemtais atbalsts</i>	25
7.3. <i>Valsts atbalsta nozīme saimniecību ienākumu veidošanā</i>	29
8. Saimniecību neto pievienotā vērtība	31
9. Saimniecību maksātspēja	35
10. Saimniecību ieguldījumi.....	37
II nodaļa. Baltijas valstu lauku saimniecību darbības rezultātu analīze	40
1. Baltijas valstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums	40
2. Ražība.....	45
3. Izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība.....	49
4. Izlaides vērtība uz ražošanas vienību	50
5. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību	52
6. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ	54
7. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums	55
8. Algotā darbaspēka izmaksas	56
9. Saistību un pašu kapitāla attiecība.....	57
10. Neto pievienotā vērtība	58
11. Saimniecību ieguldījumi.....	61
III nodaļa. ES dalībvalstu lauku saimniecību darbības rezultātu analīze	63
1. Eiropas Savienības dalībvalstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums	63
1. Ražība.....	64
2. Izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība.....	66
3. Izlaides vērtība uz ražošanas vienību	67
4. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību	69
5. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ	70
6. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums	71
7. Algotā darbaspēka izmaksas	72
8. Saistību un pašu kapitāla attiecība.....	73
9. Neto pievienotā vērtība	74
10. Saimniecību ieguldījumi.....	75
Kopsavilkums	77
Izmantotā literatūra un avoti.....	84

ATTĒLU SARAKSTS

I nodaļa

3.1. att. Saimniecību LIZ struktūra 2017. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), ha, %	13
3.2. att. Graudaugu struktūra 2017. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %	14
4.1. att. Vidējais mājlopu skaits 2012.–2017. gadā	16
6.1. att. Vidējās augkopības produkcijas un piena pārdošanas cenas 2012.-2017. gadā, eiro par tonnu	18
6.2. att. Vidējās gaļas pārdošanas cenas 2012.-2017. gadā, eiro par dzīvsvāra tonnu	19
7.1. att. Ieņēmumu struktūra 2012.-2017. gadā, eiro un %	21
7.2. att. Ieņēmumu struktūra 2017. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %	22
7.3. att. Pamatdarbības ieņēmumu struktūra 2017. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %	23
7.4. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2017. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %	24
7.5. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2017. gadā pēc specializācijas virziena, %	25
7.6. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2017. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %	26
7.7. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2017. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %	28
7.8. att. Saimniecību ienākumu veidošanās ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2017. gadā, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro	30
7.9. att. Saimniecību ienākumu veidošanās 2017. gadā pēc specializācijas virziena, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro	31
8.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2017. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %	32
8.2. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2012.-2017. gadā, eiro	33
8.3. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2017. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %	34
8.4. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, atbilstoši specializācijas virzieniem 2012.-2017. gadā, eiro	35
10.1. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2017. gadā ekonomiskā lieluma grupās uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro	38
10.2. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2017. gadā pēc specializācijas virziena uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro	39

II nodaļa

2.1. att. Kviešu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, tonnas no ha	45
2.2. att. Rudzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, tonnas no ha	46
2.3. att. Miežu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, tonnas no ha	46
2.4. att. Auzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, tonnas no ha	47
2.5. att. Kartupeļu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, tonnas no ha	48
2.6. att. Rapša ražība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, tonnas no ha	48
2.7. att. Piens izslaukums Baltijas valstu saimniecībās 2012.-2017. gadā, kg no gov.	49
3.1. att. Produkcijas izlaides un izmaksu attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā	50
4.1. att. Augkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, eiro uz 1 ha LIZ	51
4.2. att. Lopkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību	52

5.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, eiro uz 1 ha LIZ	53
5.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību	54
6.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā	55
7.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā (darbaspēka vienības)	56
8.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, eiro par stundu.....	57
9.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā	58
10.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā, eiro	59
10.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas subsīdijas uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2012.-2017. gadā, eiro.....	60
11.1. att. Baltijas valstu saimniecību ieguldījumi un ieguldījumu atbalsts 2012.–2017. gadā, eiro	61
III nodaļa	
1.1. att. Kviešu vidējā ražība ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā, centneri no ha....	65
1.2. att. Piena vidējais izslaukums ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā, kg no govs	66
2.1. att. Izlaides un ražošanas izmaksu attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā.....	67
3.1. att. Augkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2014.–2016. gadā, eiro uz LIZ 1 ha.....	68
3.2. att. Lopkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību	69
4.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā, eiro uz LIZ 1 ha.....	69
4.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā, eiro	70
5.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā.....	71
6.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā, darbaspēka vienības.....	72
7.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2014.-2016. gadā, eiro par stundu.....	72
8.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2014.–2016. gadā	73
9.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2014.–2016. gadā, eiro	74
9.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2016. gadā, eiro.....	75
10.1. att. Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ES dalībvalstu saimniecību bruto ieguldījumos 2014.–2016. gadā, procentos	76

TABULU SARAKSTS

I nodaļa

1.1. tabula. SUDAT 2018. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	11
2.1. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2018. gadā.....	12
2.2. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2017. gadā.....	12
4.1. tabula. Mājlopu skaits ekonomiskā lieluma grupās 2018. gadā.....	15
5.1. tabula. Augkopības kultūru vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no govīm) 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās.....	17
6.1. tabula. Vidējās pārdošanas cenas 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro par tonnu.....	19
6.2. tabula. Mājlopu vidējās cenas 2018. gadā, eiro par 1 mājdzīvnieku.....	20
7.1. tabula. Atbalsts uz izlaidis 1 eiro un ekonomiskā lieluma 1 eiro 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro	27
7.2. tabula. Atbalsts uz izlaidis 1 eiro un ekonomiskā lieluma 1 eiro 2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro	28
9.1. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti ekonomiskā lieluma grupās	35
9.2. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti, atbilstoši specializācijas virzieniem	36
10.1. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2011.-2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro	37
10.2. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2011.-2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro	39

II nodaļa

1.1. tabula. Latvijas 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits.....	41
1.2. tabula. Igaunijas 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits.....	42
1.3. tabula. Lietuvas 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits.....	43
1.4. tabula. Igaunijas 2018. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	44
1.5. tabula. Lietuvas 2018. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits	44
1.6. tabula. Vidējais Baltijas valstu saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums 2018. gadā.....	45
10.1. tabula. Atbalsts uz izlaidis 1 eiro un ekonomiskā lieluma 1 eiro Baltijas valstu saimniecībās 2018. gadā, eiro	61

III nodaļa

1.1. tabula. ES dalībvalstu saimniecību ekonomiskā lieluma sliekšņi, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums	64
---	----

TEKSTĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN ABREVIATŪRAS

CSP	LR Centrālā statistikas pārvalde
ES	Eiropas Savienība
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
FADN	ES lauku saimniecību uzskaites datu tīkls (Farm Accountancy Data Network - angļu val.)
FSS	Saimniecību struktūraptauja (Farm Structural Survey - angļu val.)
KSI	Kopējā standarta izlaide
LDV	Lauksaimniecības darba vienība - viens cilvēkgads (1840 stundas)
LEK	Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LLV	Nosacīta mājlopu vienība
LIZ	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC	Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LR	Latvijas Republika
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
MLA	Mazāk labvēlīgie apvidi
NUTS	Statistikas teritoriālo vienību nomenklatūra (Nomenclature of territorial units for statistics – angļu val.)
NPV	Neto pievienotā vērtība
SI	Standarta izlaide
SUDAT	Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls
ZM	LR Zemkopības ministrija
VPM	Vienotais platībmaksājums

Ievads

SUDAT izdevumā *Latvijas lauku saimniecības Darba ekonomiskās analīzes rezultāti 2018* apkopota un analizēta Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīklā SUDAT un ES FADN datu bāzē uzkrātā informācija. Ar to var iepazīties tikai interneta vietnē <http://sudat.lv>.

Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts, kas ne tikai ļauj lauksaimniekiem pretendēt uz ES atbalsta maksājumiem, izmantot struktūrfondus, bet arī izmantot ES vienotās un harmonizētās saimniecību ekonomiskās informācijas sistēmas FADN priekšrocības un iespējas - SUDAT ir FADN komponente. FADN aptver visas Eiropas Savienības dalībvalstis - tā izveidošanu un pamatprincipus nosaka speciāli šim nolūkam izstrādāts normatīvo aktu kopums. Katru gadu apkopotā informācija tiek nosūtīta Eiropas Komisijai. FADN - lauksaimnieku ienākumu līmeņa un īstenotās kopējās lauksaimniecības politikas novērtēšanas instrumenta nozīme pieaug ik gadu – tikai balstoties uz objektīvu informāciju, var pamatot Latvijas pozīciju vienotajā Eiropas ekonomiskajā telpā, īpašu nozīmi iegūstot šobrīd, kad tiek gatavots budžets, maksājumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai nākamajā plānošanas periodā.

Ar Latvijas lauksaimnieku 2018. gada darbības rezultātiem un tos ietekmējošiem faktoriem iepazīstināsim šajā izdevumā. Par 2018. gadu ir apkopoti un analizēti 1000 saimniecību dati, kas vākti speciāli SUDAT vajadzībām pēc vienotas metodikas un nodrošina to savstarpēju salīdzināmību.

Publikācijā ir trīs daļas:

- informatīvās bāzes raksturojums un SUDAT saimniecību darbības rezultātu analīze,
- Baltijas valstu saimniecību darbības rezultātu salīdzinājums 6 gadu 2013.-2018. periodā,
- ES dalībvalstu saimniecību darbības rezultāti 2015.-2017. gadā.

Pamattabulas, kurās apkopoti saimniecību darba ekonomiskie rezultāti 2018. gadā, ir pieejamas 8 pamattabulās EXCEL formātā. Šis apkopojums veikts, ejot no vispārīgā (vidējiem rezultātiem valstī kopumā 1. tabula) uz konkrēto - specializācijas virzieniem (2. līdz 8. tabula), turklāt katra grupējuma ietvaros rezultāti ir apkopoti pa ekonomiskā lieluma grupām. Pamattabulās rezultāti ir parādīti līdz tādai detalizācijas pakāpei, cik atļauj konfidencialitātes prasības: ja kādā grupā saimniecību skaits ir nepietiekams, dati par šo grupu netiek publicēti, tāpēc saimniecību skaits, summējot atsevišķi pa ekonomiskā lieluma grupām, var būt mazāks par kopējo saimniecību skaitu atbilstošajā specializācijas virzienā. Ņemot vērā, ka nav iespējams nodrošināt atbilstošu pārstāvniecību, rezultāti pa reģioniem netiek publicēti.

Tā kā SUDAT metodika nemainās katru gadu, tā ir izdalīta atsevišķā publikācijā *Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika* un pieejama interneta vietnē <http://sudat.lv>.

Darba autori pateicas lauksaimniecības produkcijas ražotājiem - lauku saimniecībām un uzņēmumiem - par atsaucību un sapratni mūsu kopējā uzdevuma - objektīvas informācijas iegūšanā par procesiem un tendencēm Latvijas lauksaimniecībā, Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centram un tā reģionālajām nodaļām, Lauku atbalsta dienestam, Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldei un Zemkopības ministrijai par sadarbību.

I nodaļa. SUDAT saimniecību 2018. gada darbības rezultātu analīze

1. SUDAT izlases kopa

Lai SUDAT apkopotie dati objektīvi raksturotu Latvijas lauksaimnieciskās produkcijas ražotājus un to darbības rezultātus, ir izveidota reprezentatīva izlases kopa. Par 2018. gadu ir apkopoti 1000 saimniecību dati, atbilstoši Ministru Kabineta noteikumos Nr. 195 "Lauku saimniecību uzskaites datu tīkla izveidošanas, uzturēšanas un darbības kārtība" noteiktajam skaitam – izlases kopā ietvert ne mazāk kā 1000 saimniecību. Pēc lauku saimniecību struktūras apsekojuma rezultātiem 2016. gadā Latvijā bija 69,9 tūkstoši ekonomiski aktīvu lauku saimniecību, tajā skaitā 25 236 lauksaimniecības produkcijas ražotāju virs noteiktā SUDAT ekonomiskā lieluma sliekšņa 4 000 eiro. SUDAT izlases kopā ietvertās 1000 saimniecības veido 4% no saimniecību skaita virs noteiktā ekonomiskā lieluma sliekšņa. 2018. gada SUDAT izlases kopas 1000 lauksaimniecības produkcijas ražotāju sadalījums specializācijas virzienos un ekonomiskā lieluma grupās ir dots 1.1. tabulā.

1.1. tabula. SUDAT 2018. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Specializācijas virziens	Kodi	4 - 15	15 – 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500	Kopā
Laukkopība	15, 16	46	33	59	74	141	24	377
Dārzenkopība	21, 22, 23	-	3	2	3	2	1	11
Ilggadīgo kultūru audzēšana	36, 38	6	1	3	2	-	-	12
Piena lopkopība	45	32	56	65	55	74	7	289
Ganību mājlopu audzēšana	46, 47, 48	40	25	23	11	10	-	109
Cūkkopība un putnkopība	51, 52, 53	2	1	1	1	1	3	9
Jaukta augkopība	61	8	7	3	1	2	-	21
Jaukta lopkopība	73, 74	10	3	3	1	-	-	17
Jaukta specializācija	83, 84	41	22	27	18	35	12	155
Kopā		185	151	186	166	265	47	1000

Avots: SUDAT

Izlasē saimniecības netiek iekļautas proporcionāli to skaitam katrā grupā - lielākajām saimniecībām varbūtība iekļūt izlasē ir lielāka. Izmantojot 2016. gada lauku saimniecību struktūras apsekojuma datus, katrai izlases kopas saimniecībai tiek noteikts svars - saimniecību skaits, ko tā pārstāv, un saimniecību grupu rezultāti ir aprēķināti kā vidējie svērtie rādītāji. Novērtējot SUDAT saimniecību pārstāvniecību attiecībā pret lauku saimniecību struktūras apsekojuma datiem, varam secināt, ka SUDAT izlases kopa ir reprezentatīva, un iegūtos rezultātus varam uzskatīt par atbilstīgiem vidējai Latvijas saimniecībai virs noteiktā ekonomiskā lieluma sliekšņa (*Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkla metodika* 1.3. nodaļa).

2. Saimniecību lauksaimniecībā izmantojamā zeme un ekonomiskais lielums

2018. gadā vidēji saimniecības apsaimnieko 64,0 ha LIZ (2.1. tabula). Salīdzinot ar 2017. gadu (2.2. tabula), apsaimniekotās LIZ platības saimniecībās ir palielinājušās vidēji par 0,1 ha. Gandrīz puse no saimniecību apsaimniekotās LIZ ir nomāta – vidēji 45,5 %: vismazākais šo platību īpatsvars ir ekonomiskā lieluma grupā no 4 līdz 15 tūkstošiem eiro – 32,7 %, bet saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 50 tūkstošiem eiro ap 50 %. Salīdzinot ar 2017. gadu, nomātās LIZ platības ir samazinājušās vidēji par 0,5 ha, un relatīvi par 0,8 procentpunktiem.

2.1. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2018. gadā

Ekonomiskā lieluma grupa '000 eiro	Saimn. skaits	Ekon. lielums	Apsaimn. LIZ	Nomātā LIZ		Citiem iznom.LIZ	Neizm. LIZ		Ekon. liel./LIZ
		eiro	ha	ha	%	ha	ha	%	eiro/ha
4 - 15	185	9 734	20,4	6,7	32,7	1,7	0,5	2,3	477
15 – 25	151	18 764	32,3	13,9	43,1	1,4	0,4	1,1	581
25 - 50	186	34 441	61,9	26,8	43,2	1,5	0,4	0,7	556
50 - 100	166	70 657	114,8	58,7	51,2	0,7	0,5	0,4	616
100 - 500	265	217 820	296,9	146,9	49,5	1,3	0,3	0,1	734
> 500	47	1 057 423	1059,5	532,4	50,2	19,9	4,4	0,4	998
Kopā	1 000	44 296	64,0	29,1	45,5	1,8	0,5	0,7	692

Avots: SUDAT

2.2. tabula. SUDAT saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums ekonomiskā lieluma grupās 2017. gadā

Ekonomiskā lieluma grupa '000 eiro	Saimn. skaits	Ekon. lielums	Apsaimn. LIZ	Nomātā LIZ		Citiem iznom.LIZ	Neizm. LIZ		Ekon. liel./LIZ
		eiro	ha	ha	%	ha	ha	%	eiro/ha
4 - 15	164	9 299	20,3	6,5	32,0	1,7	0,6	2,9	457
15 – 25	145	18 931	33,0	14,0	42,5	1,9	0,5	1,4	574
25 - 50	186	35 126	62,0	27,3	44,0	1,2	0,7	1,0	567
50 - 100	175	71 209	111,0	57,3	51,6	0,9	0,6	0,5	641
100 - 500	278	221 794	296,6	151,4	51,1	1,6	0,3	0,1	748
> 500	52	1 075 580	1 045,0	544,1	52,1	16,7	2,6	0,2	1029
Kopā	1 000	44 925	63,9	29,6	46,3	1,8	0,6	0,9	703

Avots: SUDAT

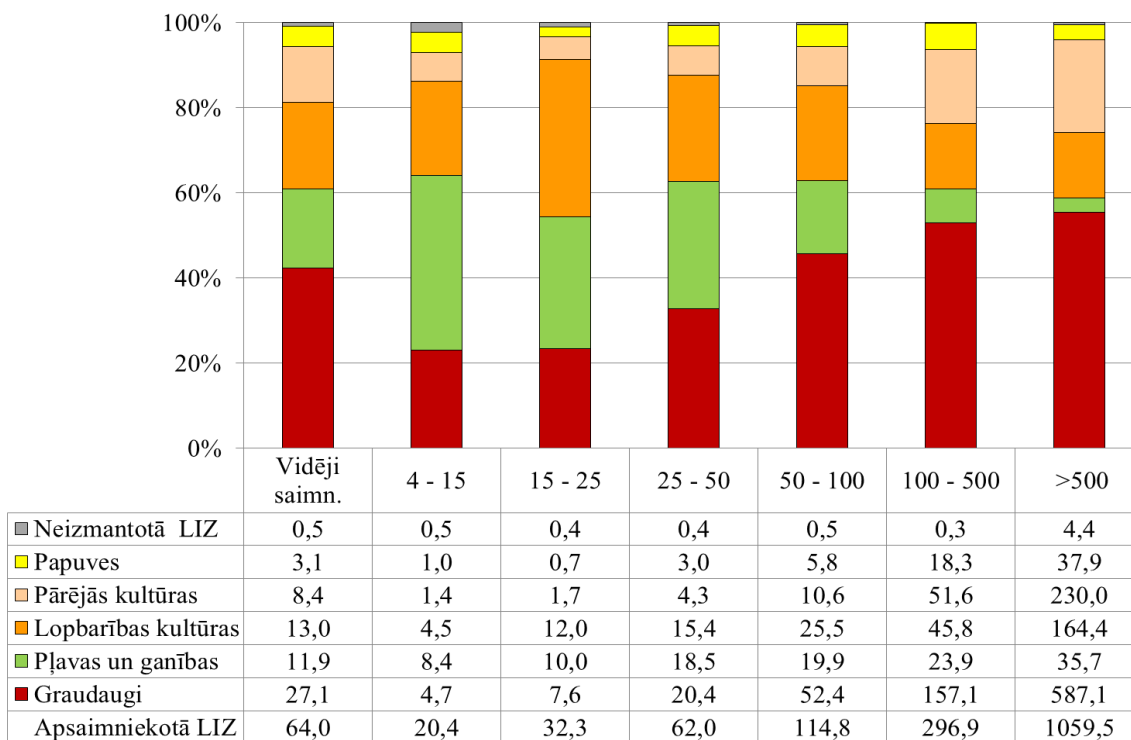
Citiem iznomātās platības nav mainījušās - 1,8 ha. Neizmantotās LIZ platības vidēji saimniecībās 2018. gadā samazinājušās par 0,1 ha un relatīvi par 0,2 procentpunktiem. Tās ir nedaudz palielinājušās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās līdz

100 tūkstošiem eiro, bet vislielāko saimniecību grupās tās ir samazinājušās gan absolūtos skaitļos, gan relatīvi.

Vidēji saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību 2018. gadā ir 692 eiro – samazinājums pret 2017. gadu par 11 eiro; tas ir palielinājies tikai vismazāko saimniecību grupās ar ekonomisko lielumu līdz 25 tūkstošiem eiro, pārējās grupās vērojams samazinājums. Saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību pieaug līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu, un grupā virs 500 tūkstošiem eiro sasniedz 998 eiro, pārsniedzot vismazāko saimniecību rādītāju 2,1 reizi, tomēr jāatzīmē, ka vislielāko saimniecību grupā ietilpst arī lielas cūkkopības un putnkopības saimniecības, kam LIZ nav noteicošais ražošanas faktors.

3. Lauksaimniecības zemes izlietojums

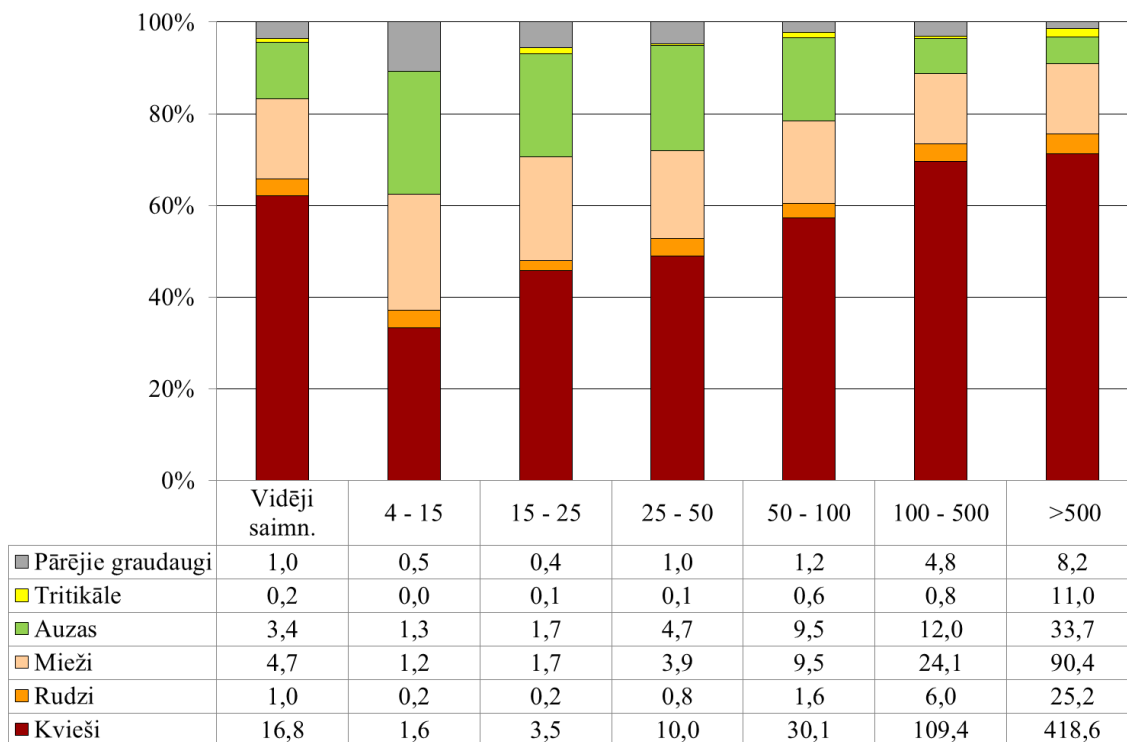
Analizējot lauksaimniecības zemes izlietojumu (3.1. attēls), redzam, ka vidēji saimniecībās lielākās platības aizņem graudaugi (42 %) un lopbarība (pļavas un ganības, un lopbarības kultūras aramzemē - kopā 39 %). Saimniecību grupās pēc ekonomiskā lieluma lopbarības platību un graudaugu platību īpatsvars ir apgriezti proporcionāli lielumi: grupā no 4 - 15 tūkst. eiro lopbarības platības aizņem 63 % no LIZ, bet graudaugi – 23 %, savukārt saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 100 tūkst. eiro graudaugi aizņem 53 – 55 % no LIZ, bet lopbarības platības – 19 līdz 23 %. Pieaugot ekonomiskajam lielumam, būtiski palielinās pārējo kultūru (ietilpst arī rapši un citas tehniskās kultūras) īpatsvars, sasniedzot 22 % no LIZ saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro. Papuves vidēji saimniecībās aizņem 5 % no LIZ, neizmantojot LIZ platību īpatsvars ir 1 % - tas ir lielāks vismazāko saimniecību grupā – 2 %, bet, pieaugot ekonomiskajam lielumam, šo platību īpatsvars samazinās.

3.1. att. Saimniecību LIZ struktūra 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), ha, %

Avots: SUDAT

Galvenās graudaugu kultūra saimniecībās ir kvieši - vidēji saimniecībās 62 % un mieži – 17 % (3.2. attēls). Pieaugot ekonomiskajam lielumam, palielinās kviešu nozīmīgums graudaugu struktūrā: mazākajās saimniecībās kviešu platību īpatsvars ir 33 %, saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 15 tūkst. eiro tas pārsniedz 46 %, bet saimniecībās virs 100 tūkst. eiro - 70 %.

3.2. att. Graudaugu struktūra saimniecībās 2018. gadā pa ekonomiskā lieluma grupām ha, %

Avots: SUDAT

Mieži ir otra nozīmīgākā graudaugu kultūra, sastādot vidēji 17 % graudaugu struktūrā - lielāks miežu īpatsvars ir saimniecību grupās līdz 25 tūkst. eiro (23 - 25 %), bet vislielāko saimniecību grupās virs 100 tūkst. eiro tas ir zem vidējā rādītāja - 15 %. Auzas ir nozīmīga kultūra saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 100 tūkst. eiro – 18 līdz 27 %, bet lielāko saimniecību grupās to īpatsvars strauji samazinās līdz 6 % vislielākajās saimniecībās. Triticāles platību īpatsvars visās saimniecību grupās ir nenozīmīgs – vidēji 1 %, un tikai vislielākajās saimniecībās tas sasniedz 2 %. Pārējie graudaugi vidēji sastāda 4 % graudaugu struktūrā: vismazākajās saimniecībās 11 %, bet, pieaugot ekonomiskajam lielumam, to platības samazinās līdz 1 % saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro.

4. Mājlopu audzēšana saimniecībās

Mājlopu skaits saimniecībās pieaug līdz ar ekonomisko lielumu, īpaši straujš kāpums ir vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro, pārsniedzot vidējos rādītājus desmitiem reizu: sivēniem – 77 reizes, cūkām – 70 reizes, putniem - 33 reizes un slaucamajām govīm 19 reizes (4.1. tabula). Bišu saimes, kā arī aitas un kazas tiek audzētas saimniecībās ar ekonomisko lielumu zem 500 tūkst. eiro, truši - mazāko saimniecību grupās līdz 50 tūkst. eiro, bet zirgu skaits ir nenozīmīgs Latvijas lauku saimniecībās.

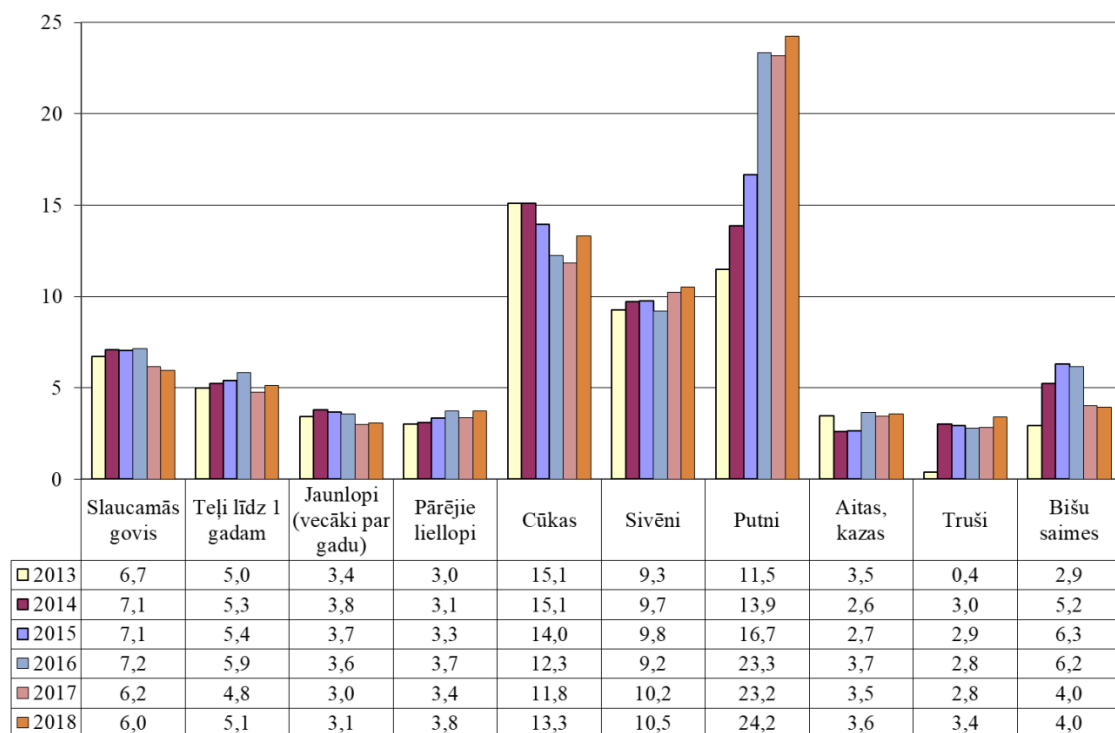
Saimniecību ar dažādu mājlopu struktūru salīdzināšanai tiek izmantotas nosacītās mājlopu vienības. Vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro šis rādītājs 28 reizes pārsniedz vidējo rādītāju saimniecībās, bet ekonomiskā lieluma grupas no 100 līdz 500 tūkst. eiro rādītāju 9 reizes. Svarīgs rādītājs, īpaši saistībā ar vides piesārņojumu, ir ganību mājlopu: liellopu, aitu, kazu un zirgu blīvums uz lopbarības platības vienību: vidēji saimniecībā tas ir 0,55 LLV uz ha, bet lielajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu vairāk par 500 tūkst. eiro tas sasniedz 0,89 LLV uz ha.

4.1. tabula. Mājlopu skaits ekonomiskā lieluma grupās 2018. gadā

Lieluma grupa '000 eiro Mājlopi	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Slaucamās govīs	6,0	1,2	3,8	6,4	10,6	28,0	112,6
Teļi līdz 1 gadam	5,1	1,9	4,4	6,5	9,8	17,6	64,9
Jaunlopi (vecāki par gadu)	3,1	1,0	2,2	3,6	5,7	12,9	45,2
Pārējie liellopi	3,8	1,9	3,9	6,6	9,0	8,6	8,8
Cūkas	13,3	0,7	0,5	2,3	1,4	21,7	937,6
Sivēni	10,5	0,6	0,2	0,8	0,5	6,6	812,9
Aitas, kazas	3,6	3,6	5,1	1,6	2,5	4,4	0,0
Putni	24,2	16,4	8,1	7,9	48,0	0,8	808,4
Zirgi	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0
Trušu mātes	3,4	1,7	14,0	0,7	0,0	0,0	0,0
Bišu saimes	4,0	4,6	4,4	2,6	3,8	0,3	0,0
Mājlopu vienības, LLV	18,7	5,2	11,3	17,9	27,3	58,8	520,1
Ganību mājlopu blīvums uz lopbar. plat., LLV/ha	0,55	0,36	0,49	0,50	0,58	0,74	0,89

Avots: SUDAT

Analizējot vidējo mājlopu skaitu saimniecībās pa gadiem, redzam, ka 2018. gadā turpinās slaucamo govju skaita samazinājums, pārējās grupās ir vērojams neliels mājlopu skaita palielinājums salīdzinājumā ar 2017.gadu (4.1. attēls). Sivēnu skaits vidēji saimniecībās 2018. gadā ir lielākais visā periodā, ļaujot cerēt, ka nozare pamazām atkopjas pēc smagajiem cūku mēra zaudējumiem. Aitu un kazu skaits 3 gadus ir nemainīgs, bišu saimju skaits 2017.gadā samazinājās par 35% līdz 4 saimēm vidēji vienā saimniecībā un nav mainījies arī 2018. gadā.

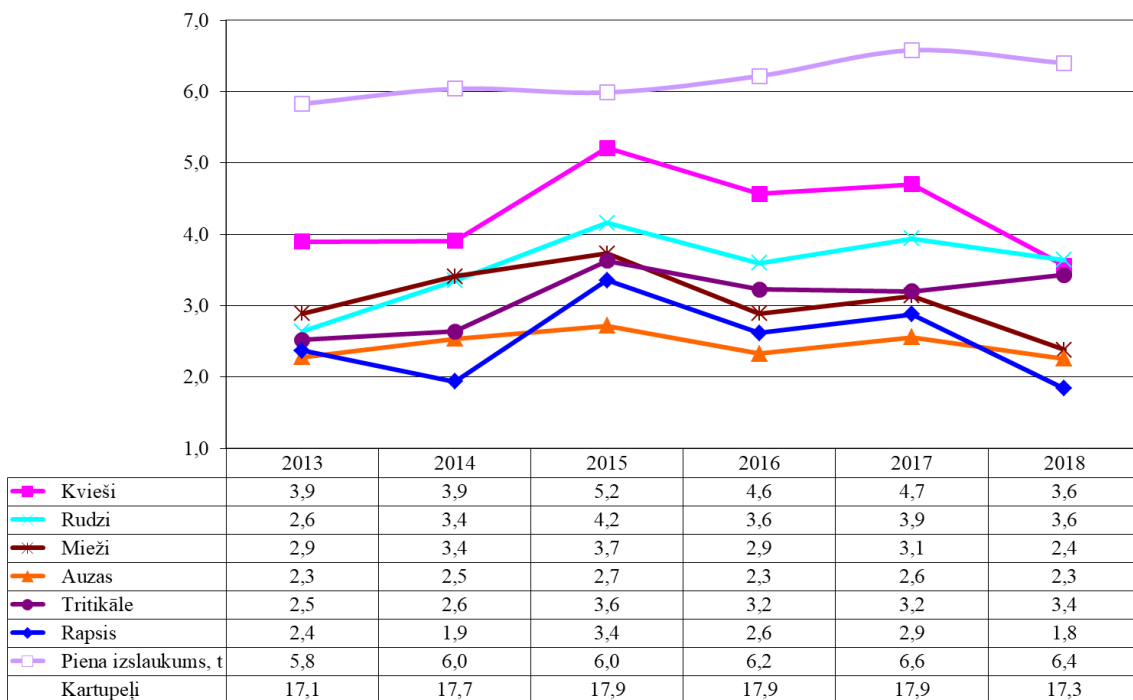
4.1. att. Vidējais mājlopu skaits 2013.–2018. gadā

Avots: SUDAT

5. Ražība

5.1. attēlā ir parādīta graudaugu un rapša ražība, kā arī piena izslaukums no govīs vidēji saimniecībās 6 gadu periodā no 2013. līdz 2018. gadam¹. 2013. gadā gandrīz visām kultūrām (rapsim 2014. gadā) bija zema ražība, turpmākajos 2 gados tā palielinājās, iegūstot rekordražas visām kultūrām 2015. gadā. 2016. gadā atkal vērojams būtisks ražības samazinājums, tomēr nenokrītot līdz 2013. un 2014. gada līmenim, bet 2018. gadā kviešiem, miežiem, auzām un rapsim vērojama zemākā ražība visā periodā. Triticāle ir vienīgā kultūra, kam 2018. gadā ražība ir palielinājusies, tomēr nesasniedzot augstāko 2015. gada līmeni. Ja iepriekšējos gados kartupeļu ražība bija stabila, tad 2018. gadā tā ir nokritusies par 0,6 tonnām no hektāra. 2018. gadā ir apstājusies piena izslaukuma pieaugošā tendence vidēji saimniecībās - kritums par 0,2 tonnām no govīs.

¹ Kartupeļi grafikā netiek attēloti, lai varētu izsekot pārējo kultūru ražībai un piena izslaukuma pārmaiņām periodā

5.1. att. Augkopības kultūru vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no gov) 2013.-2018. gadā

Avots: SUDAT

Salīdzinot graudaugu ražību dažāda ekonomiskā lieluma saimniecībās 2018. gadā, redzam, ka tradicionāli zemākās ražas iegūst saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 50 tūkst. eiro (5.1. tabula). Ražība vislielākajās saimniecībās ir ievērojami augstāka, pārsniedzot mazāko saimniecību rādītājus 1,4 līdz 1,9 reizes. Zemākais piena izslaukums ir vismazākajās saimniecībās - 4,8 tonnas no gov, kamēr vislielākajās saimniecībās tas sasniedz 8,4 tonnas no gov.

5.1. tabula. Augkopības kultūru vidējā ražība (tonnas no ha) un piena izslaukums (tonnas no gov) 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās

Lieluma grupa '000 eiro	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Kultūras							
Kvieši	3,6	2,4	2,5	2,6	3,2	3,5	4,3
Rudzi	3,6	2,3	2,1	2,5	4,5	3,8	4,0
Mieži	2,4	2,0	1,8	1,7	2,4	2,4	3,0
Auzas	2,3	2,0	2,2	2,0	2,2	2,4	3,1
Triticāle	3,4	-	2,6	2,5	4,6	3,0	3,5
Rapsis	1,8	1,3	2,6	1,1	1,8	1,8	2,0
Kartupeļi	17,3	16,0	16,3	16,3	12,5	19,2	22,2
Piena izslaukums	6,4	4,8	4,9	5,1	5,8	6,8	8,4

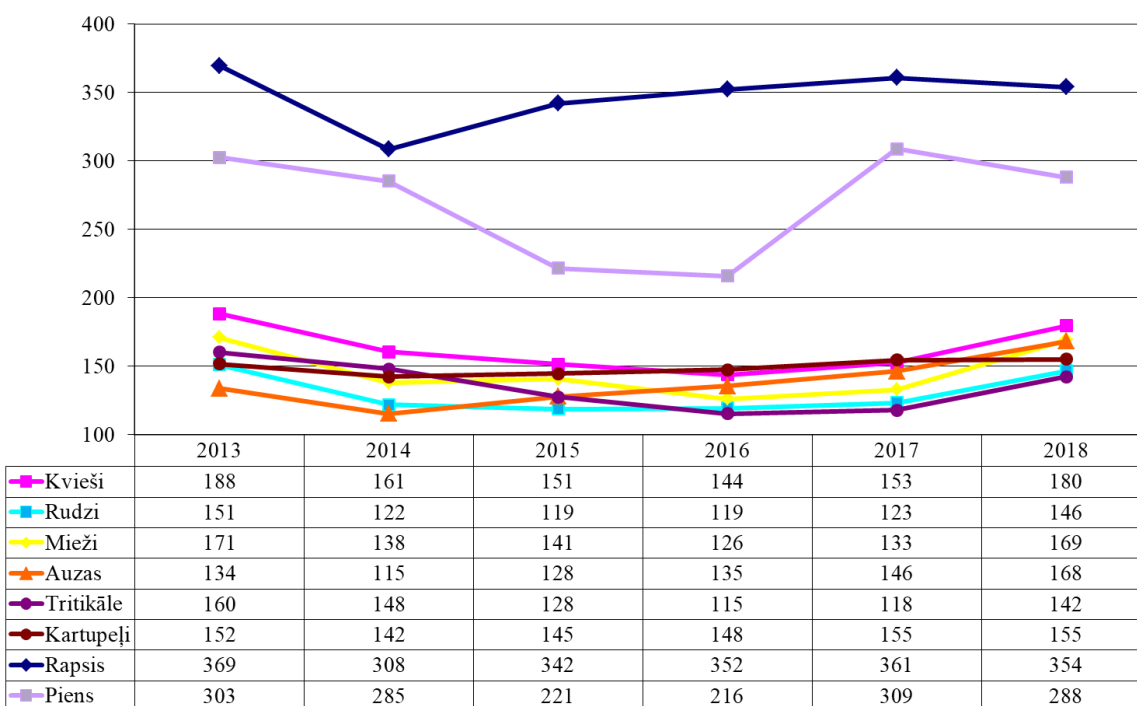
Avots: SUDAT

6. Pārdošanas cenas

Vidējās produkcijas pārdošanas cenas no 2013. līdz 2018. gadam ir parādītas 6.1. attēlā. Izņemot auzas un kartupeļus, 2013. gadā bija augstākās pārdošanas cenas augkopības produkcijai visā periodā, turpmākos trīs gadus cenas ir zemas, bet ar 2017. gadu vērojams cenu pieaugums. 2018. gadā tikai auzu un kartupeļu cena pārsniedz 2013. gada līmeni, konsekventi palielinoties kopš viszemākā līmeņa 2014. gadā.

Piena cena 2013. gadā sasniedza 303 eiro par tonnu, toties turpmākajos gados vērojams cenas kritums - 2014. gadā par 6 %, 2015. gadā par 22 % un 2016. gadā vēl par 3 % līdz 216 eiro par tonnu. 2017. gadā piena cena strauji pieaug - par 43 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, sasniedzot augstāko līmeni pārskata periodā 309 eiro par tonnu, bet 2018. gadā atkal vērojams kritums par 7 %.

Liellopu gaļas cena pēc straujā krituma 2014. gadā ir konsekventi paaugstinājusies, sasniedzot augstāko līmeni 1 169 eiro par tonnu 2018. gadā (6.2. attēls). Cūkgaļas cenai 2013. gadā ir pārskata periodā augstākais līmenis – 1 227 eiro par tonnu, 2014. un 2015. gadā vērojams cenas kritums attiecīgi par 10 % un 9 %, 2016. un 2017. gadā cena pieaug attiecīgi par 6 un 7 %, bet 2018. gadā atkal kritums par 6 %. Ļoti liela cenu svārstību amplitūda ir aitas gaļai, 2015. gadā sasniedzot zemāko cenu pārskata periodā – 1 185 eiro par tonnu, 2017. gadā augstāko cenu – 1 591 eiro par tonnu, bet 2018. gadā 1 409 eiro par tonnu - kritums par 11 %. Jāatzīmē gan, ka saimniecību ar aitu ganāmpulkiem nav daudz, tāpēc kādas saimniecības piedalīšanās vai atteikšanās iesniegt datus, var būtiski ietekmēt rezultātus.

6.1. att. Vidējās augkopības produkcijas un piena pārdošanas cenas 2013.-2018. gadā, eiro par tonnu

Avots: SUDAT

6.2. att. Vidējās gaļas pārdošanas cenas 2013.-2018. gadā, eiro par dzīvsvāra tonnu

Avots: SUDAT

Vidējās produkcijas pārdošanas cenas 2018. gadā saimniecību ekonomiskā lieluma grupās parādītas 6.1. tabulā.

6.1. tabula. Vidējās pārdošanas cenas 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro par tonnu

Lieluma grupa '000 eiro Produkcija	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Kvieši	180	164	177	168	170	179	186
Rudzi	146	186	140	149	141	156	127
Mieži	169	184	151	154	166	162	185
Auzas	168	157	157	171	164	175	172
Tritikāle	142	135	156	118	127	145	162
Kartupeļi	155	172	161	144	167	164	114
Rapsis	354	419	323	362	348	351	356
Piens	288	271	264	270	271	283	315
Liellopu gaļa	1169	1330	1275	1186	1297	1060	1003
Cūkgaļa	1063	1514	1241	1468	1565	1917	996
Aitas gaļa	1409	1413	959	1717	1386	1619	-

Avots: SUDAT

Mazākajām saimniecībām augstākas cenas ir produkcijai, kurai ir iespējama tiešā tirdzniecība, kā kartupeļiem un gaļai, bet 2018. gadā arī rudziem, miežiem un rapsim,

pārējai produkcijai saimniecību vidējā līmenī vai zemākas. Vislielākajās saimniecībās ir visaugstākā cena kviešiem, miežiem, tritikālei un pienam. Saimniecību grupai no 100 līdz 500 tūkst. eiro produkcijas pārdošanas cenas ir vidējā līmeni vai pat visaugstākās, piemēram, cūkgaļai un pienam. Vidējo piena cenu saimniecībās 288 eiro par tonnu ar lielajiem ražošanas apjomiem nosaka lielākās saimniecības ar ekonomisko lielumu virs 100 tūkst. eiro, jo tikai tām cena ir augstāka par vidējo līmeni, pārējās saimniecību grupās cena ir zemāka.

SUDAT vāc arī informāciju, kas dod iespēju iegūt dzīvu mājlopu pirkšanas un pārdošanas cenas par 1 mājdzīvnieku pa vecuma grupām (6.2. tabula). Pirkto un audzēšanai pārdoto mājlopu cenām saimniecībās ir liela amplitūda, šķirnes mājlopiem tā ir ievērojami augstāka. Gaļai nokauto mājlopu cenu aprēķina, dalot pārdotās, personīgi patērētās un saimniecībā izlietotās gaļas vērtību ar nokauto mājdzīvnieku skaitu vecuma grupā. Personīgajam patēriņam izlietotās gaļas vērtību saimniecības novērtē pašas. Mazajās saimniecībās liela daļa produkcijas tiek izlietota personīgajam patēriņam, savukārt lielajās saimniecībās pārdotās gaļas īpatsvars ir gandrīz 100 %.

6.2. tabula. Mājlopu vidējās cenas 2018. gadā, eiro par 1 mājdzīvnieku

Mājdzīvnieku grupa	Pirkti	Pārdoti audzēšanai	Nokauti gaļai
Jaunlopi jaunāki par gadu	145	296	205
Buļļi no 1 līdz 2 gadiem	1029	671	616
Teles no 1 līdz 2 gadiem	651	648	443
Buļļi vecāki par 2 gadiem	2054	1697	662
Audzējamās teles (vecākas par 2 g.)	920	598	517
Nobarojamās teles (vecākas par 2 g.)	566	453	548
Slaucamās govīs	500	726	479
Zīdītājgovīs	529	842	667
Sivēni svarā līdz 20 kg	26	55	39
Nobarojamās cūkas	45	42	113
Sivēnmātes svarā virs 50 kg	121	-	167
Pārējās cūkas	1122	341	145
Aitu mātes	126	90	67
Pārējās aitas	82	82	73
Kazu mātes	80	64	51
Pārējās kazas	80	31	42
Trušu mātes	16	18	12
Pārējie truši	59	13	11
Zirgi	1942	1324	-
Bišu saimes	45	-	-

Avots: SUDAT

7. Saimniecību pamatdarbības ieņēmumu struktūra

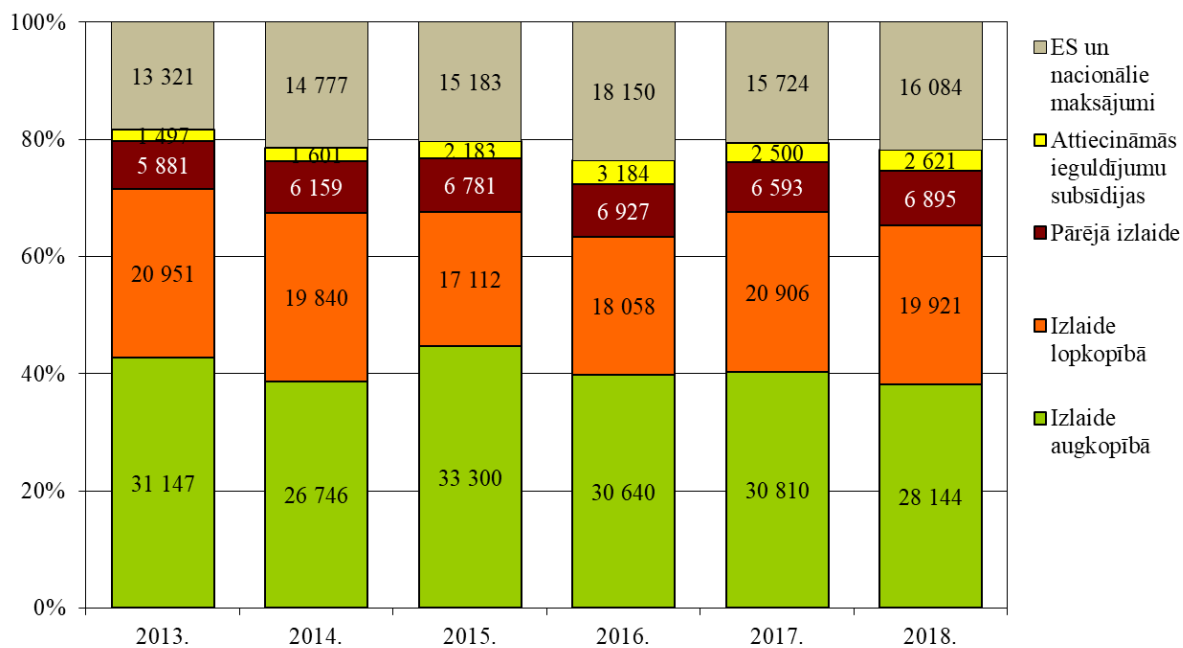
Saimniecību ieņēmumus veido izlaides vērtība, kā arī ES un valsts atbalsta maksājumi. Izlaides vērtībā iekļauj pārdošanas ieņēmumus, personīgo patēriņu un produkcijas izlietojumu saimniecību iekšējo ražošanas procesu nodrošināšanai, kā arī pašražotās produkcijas krājumu vērtības starpību.

Pārskata gadā saņemto ES un valsts atbalsta maksājumu galvenās pozīcijas ir šādas:

- ES vienotais platību maksājums (VPM),
- zaļināšanas maksājums,
- kompensācijas maksājumi apgabaliem, kuros ir ierobežojumi (MLA),
- ar produkcijas ražošanu saistītie tiešie maksājumi,
- no produkcijas ražošanas atdalītie tiešie maksājumi,
- atbalsts bioloģiskai lauksaimniecībai,
- Lauku attīstības programmas pasākumu maksājumi,
- ieguldījumu subsīdijas, kas paredzētas lauksaimnieciskās ražošanas attīstībai un tehniskajai modernizācijai.

Analizējot saimniecību darbības rezultātus, aprēķinā iekļauj vienoto platību maksājumu, zaļināšanas maksājumus, MLA maksājumus, ar ražošanu saistītos tiešos maksājumus, no produkcijas ražošanas atdalītos tiešos maksājumus, atbalstu bioloģiskai lauksaimniecībai un citus atbalsta veidus. Ieguldījumu subsīdijas pārskata gada rezultātu novērtēšanā tieši neiekļauj: standartrezultātu aprēķinā tās iekļauj saimniecību neto ienākumu novērtējumā, bet darbības ekonomiskajā analīzē tikai uz pārskata gadu attiecināmo daļu (līdzīgi kā pamatlīdzekļu nolietojumu).

Ieņēmumu struktūra saimniecībās no 2013. gada līdz 2018. gadam parādīta 7.1. attēlā.

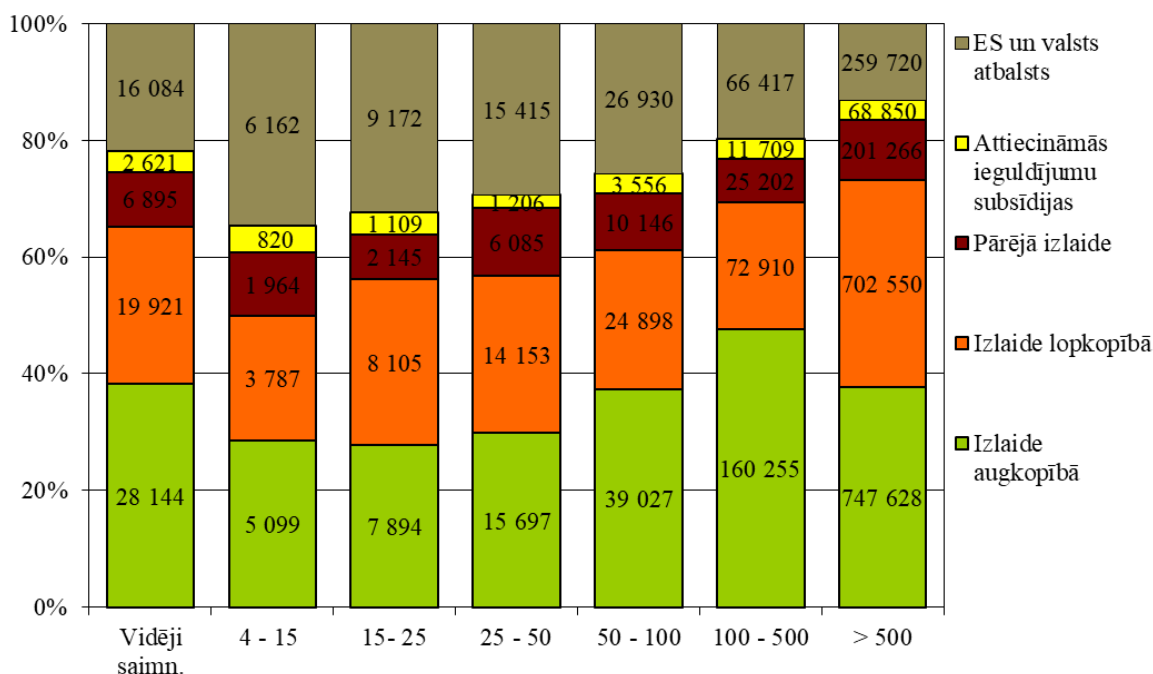

7.1. att. Ieņēmumu struktūra 2013.-2018. gadā, eiro un %

Avots: SUDAT

Saimniecību ieņēmumu struktūrā dominē augkopības izlaide - tās īpatsvars pārskata periodā variē robežās no 38 % (2018. gads) līdz 45 % (2015. gads). Lopkopības izlaides īpatsvars šai periodā svārstās 23 % līdz 29 % robežās, viszemākais 2015. un 2016. gadā – 23 %, bet visaugstākais 2013. un 2014. gadā - 29 %. ES un nacionālo maksājumu daļa no 2013. līdz 2018. gadam svārstās 18 % līdz 24 % robežās: vismazākā tā ir 2013. gadā, vislielākā 2016. gadā. Pārējās izlaides, kas ietver lauksaimniecības produkcijas pārstrādi, mežsaimniecības un pārējo nozaru produkciju, īpatsvars ir 8 % līdz 9 % robežās. Uz pārskata gadu attiecināmo ieguldījuma subsīdiju daļa ieņēmumu struktūrā ir neliela – 2 līdz 4 % robežās.

Ieņēmumu struktūra saimniecībās 2018. gadā pa ekonomiskā lieluma grupām parādīta 7.2. attēlā, bet atbilstoši specializācijas virzieniem – 7.3. attēlā. Vidēji saimniecībās lielāko ieņēmumu daļu veido augkopības izlaide – 38 %, kurā tiek iekļauta visa augkopības produkcija, neatkarīgi no izlietojuma: gan pārdotā, gan lopbarībai patērētā, gan arī personīgajam patēriņam izlietotā un krājumu starpība. Lopkopības izlaidei ir ievērojami mazāks īpatsvars – 27 %.

7.2. att. Ieņēmumu struktūra 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās (‘000 eiro), eiro un %

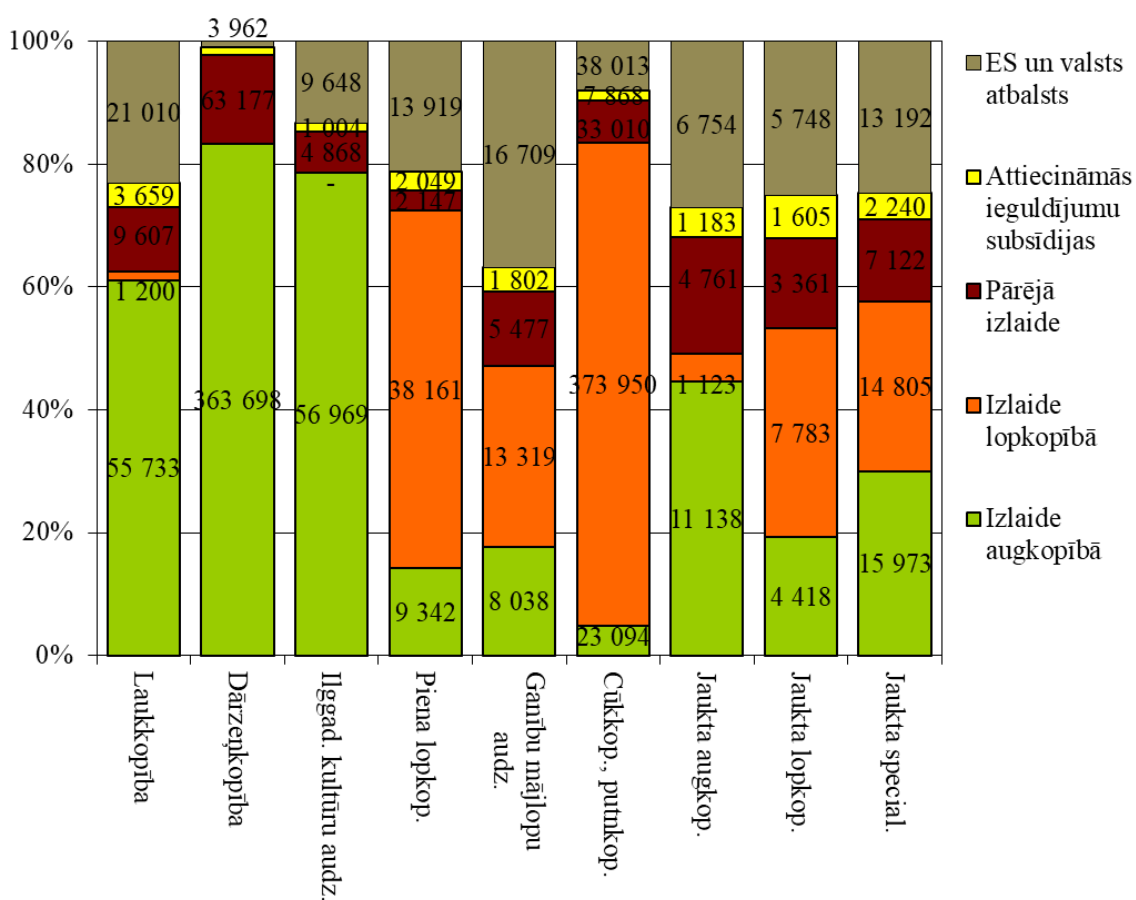
Avots: SUDAT

Augkopības izlaide dominē saimniecību grupās no 50 līdz 500 tūkst. eiro un vislielākais augkopības izlaides īpatsvars 48 % ir saimniecībās ar ekonomisko lielumu no 100 līdz 500 tūkst. eiro. Arī vismazākajās saimniecībās ieņēmumu struktūrā nozīmīgāka ir augkopība – 29 %. Vidējo saimniecību grupās no 15 līdz 50 tūkst. eiro un vislielāko saimniecību grupās virs 500 tūkst. eiro augkopība un lopkopība ir līdzīgās proporcijās – starpība 1 līdz 3 %.

Vislielākais atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir vismazāko saimniecību grupās no 4 līdz 15 tūkst. eiro – 35 % un no 15 līdz 25 tūkst. eiro – 32 %. Pieaugot saimniecības ekonomiskajam lielumam, atbalsta īpatsvars samazinās, un vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro tas ir tikai 13 %. Uz pārskata gadu attiecināmās ieguldījumu

subsīdijas ieņēmumu struktūrā sastāda 2 līdz 5 %. Pārējā izlaide, kas ietver lauksaimniecības produkcijas pārstrādi, mežsaimniecības un pārējo nozaru produkciju, ir nozīmīga visās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās un sastāda 7 līdz 11 % ieņēmumu struktūrā.

Pamatdarbības ieņēmumu struktūra saimniecībās ir atbilstoša to specializācijai (7.3. attēls). Lielākais pārējās izlaides īpatsvars ir jauktas augkopības saimniecībās – 19 %, mazāk nozīmīgs tas ir piena lopkopības, ilggadīgo kultūru audzēšanas un cūkkopības un putnkopības saimniecībās – 3 līdz 7 %. Atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir dažāds: lielākais atbalsta īpatsvars ir ganību mājiņu audzēšanas saimniecībās – 37 %, jauktas lopkopības un jauktas specializācijas – 25 % un laukkopības saimniecībās – 23 %. Vismazākais atbalsta īpatsvars ir dārzenkopības – 1 % un cūkkopības un putnkopības saimniecībās – 8 %. Uz pārskata gadu attiecināmās ieguldījumu subsīdijas ieņēmumu struktūrā sastāda 1 līdz 7 %.

7.3. att. Pamatdarbības ieņēmumu struktūra 2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

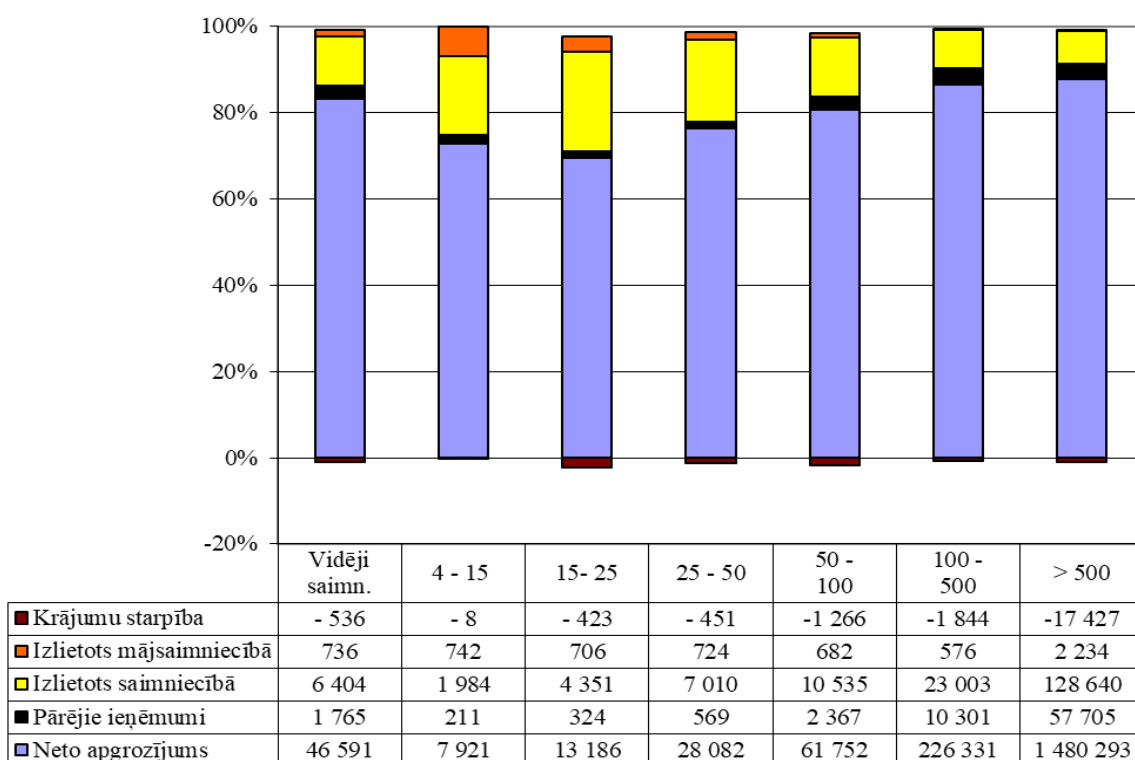
7.1. Produkcijas izlietojums

Saimniecības izlaides (produkcijas) vērtību veido:

- pārdošanas ieņēmumi (neto apgrozījums),
- pārējie ieņēmumi,

- saimniecības iekšējais patēriņš ražošanas nodrošināšanai: sēkla, lopbarība un patēriņš pārējās nozarēs,
- pašražotās produkcijas krājumu starpība augkopībā, lopkopībā un pārējās nozarēs, kas var būt arī negatīva un samazināt kopējo izlaides vērtību,
- personīgais patēriņš un samaksa par darbu natūrā.

Saimniecību izlaides struktūra ekonomiskā lieluma grupās ir redzama 7.4. attēlā. Vidēji saimniecībās neto apgrozījums veido 85 %, saimniecībā izlietotā produkcija 12 %, pārējie ieņēmumi 3 %, mājsaimniecībā patērētais – 1 % no izlaides vērtības, bet krājumu starpība ir negatīva. Pieaugot saimniecību ekonomiskajam lielumam, neto apgrozījuma īpatsvars palielinās no 73 % mazākajās saimniecībās līdz 94 % vislielākajās saimniecībās, bet saimniecībā patērētās produkcijas un personīgajam patēriņam izlietotās produkcijas īpatsvars samazinās attiecīgi no 24 % līdz 8 % un no 7 % līdz 0,1 %. Visās ekonomiskā lieluma grupās ir negatīva krājumu starpība.

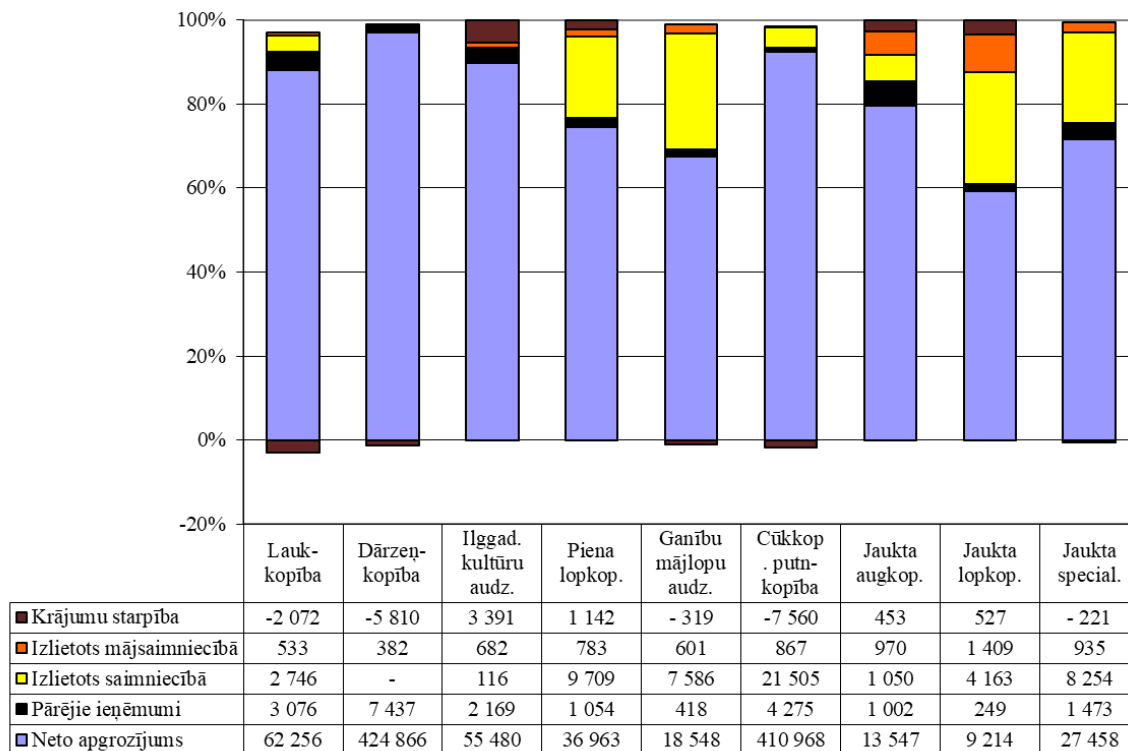

7.4. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), %

Avots: SUDAT

Izlaides struktūra saimniecībās pēc specializācijas virziena ir atšķirīga – laukkopības, dārzenkopības, ilggadīgo kultūru audzēšanas, kā arī cūkkopības un putnkopības saimniecībās neto apgrozījuma īpatsvars pārsniedz 90 %, jauktas augkopības saimniecībās tas ir 80 %, piena lopkopības, ganību mājlopu audzēšanas un jauktas specializācijas saimniecībās 69 līdz 74 %, bet zemākais tas ir jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās - 59 % (7.5. attēls). Nozīmīgu produkcijas daļu saimniecībā izlieto piena lopkopības, ganību mājlopu audzēšanas, jauktas lopkopības un jauktas specializācijas saimniecībās – 20 līdz 28 %, laukkopības, cūkkopības un putnkopības, kā arī jauktas augkopības saimniecībās 4 līdz 6 % robežās, bet dārzenkopības, ilggadīgo

kultūru audzēšanas saimniecībās tā praktiski nav. Mājsaimniecībā lielākais produkcijas izlietojums ir jauktas lopkopības un jauktas augkopības saimniecībās attiecīgi 9 un 6 %. Negatīva krājumu starpība ir laukkopības, dārzenkopības, ganību mājlopu audzēšanas, cūkkopības un putnkopības, kā arī jauktas specializācijas saimniecībās (-1 līdz -3 %), pārējo specializāciju saimniecībās tā ir pozitīva 2 līdz 5 % robežās.

7.5. att. Izlaides struktūra saimniecībās 2018. gadā pēc specializācijas virziena, %

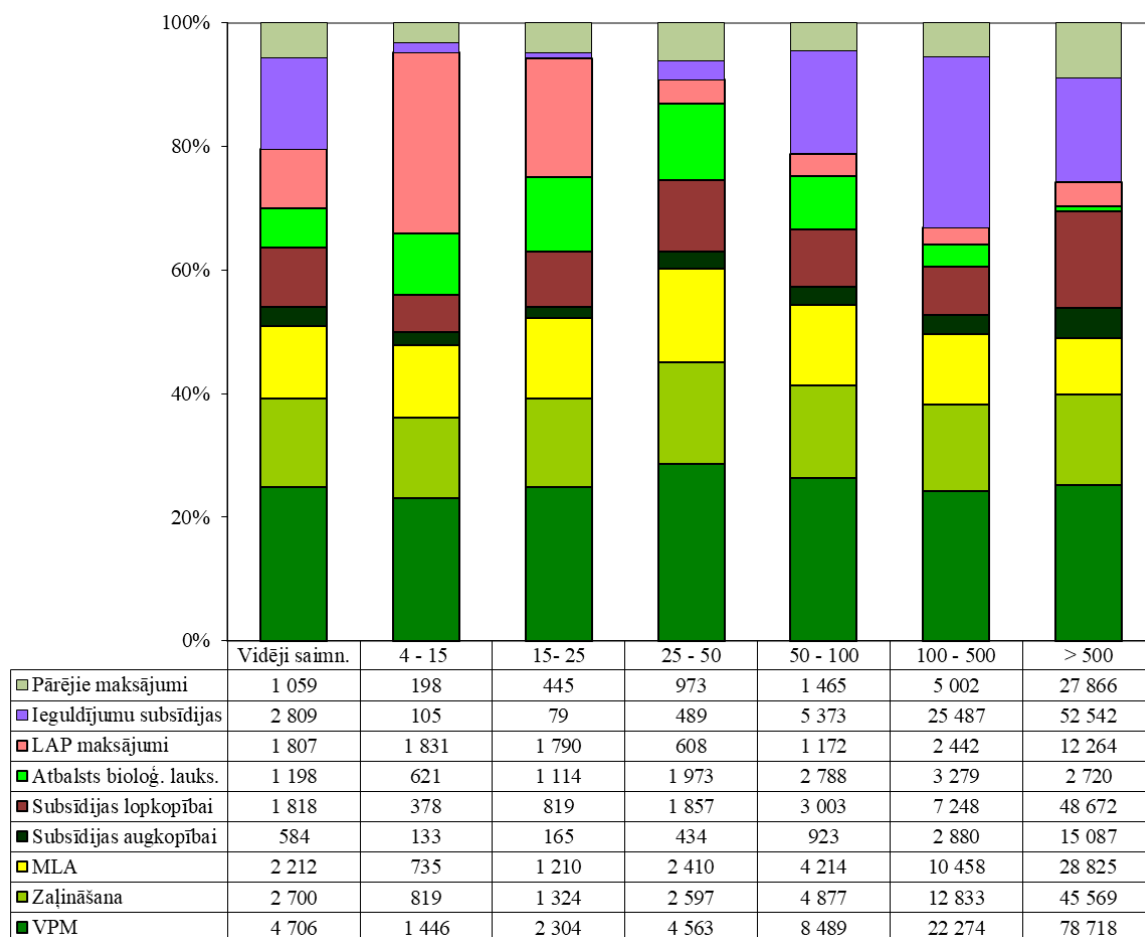
Avots: SUDAT

7.2. Saimniecību saņemtais atbalsts

Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā atbalsts lauku saimniecībām ir ievērojami palielinājies - lauksaimnieki var pretendēt uz ES tiešajiem atbalsta maksājumiem, pieteikties uz Lauku attīstības plānā un struktūrfondos paredzētajiem līdzekļiem, un šī iespēja tiek aktīvi izmantota. Tik liels kāpums kā pirmajos gados pēc iestāšanās vairs nav vērojams, bet palielinās atsevišķi maksājumi, piemēram, saskaņā ar ES tiesību aktiem katru gadu palielinās vienotā platību maksājuma likme - no 19,41 eiro par ha 2004. gadā līdz 89,33 eiro par ha 2014. gadā. 2013. gadā tika panākta vienošanās par kopējās lauksaimniecības politikas un tajā skaitā tiešo maksājumu reformu periodam no 2014. gada līdz 2020. gadam. Reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus, tādus kā zaļināšanas maksājumu, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājumu un ar ražošanu saistītu atbalstu (brīvprātīgi saistītais atbalsts). Jaunā sistēma tiek īstenota no 2015. gada. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2018. gadā kopējais ES tiešo maksājumu finansējumu apjoms palielinājies par 10,9 %, bet Latvijai piešķirtā VPM finanšu aploksne kopā ar zaļināšanas maksājumu palielinājusies par 10,6 %. VPM likme 2017. gadā bija 69,84 eiro par ha un zaļināšanas likme bija 40,43 eiro par ha, 2018. gadā likmes palielinājušās, un VPM ir 76,80 eiro par ha, bet zaļināšanas likme 44,38 eiro par ha. Mazo

lauksaimnieku atbalsta shēmas (MLS) maksājums ir fiksēts maksājums 500 eiro gadā vienai saimniecībai. MLS aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus, izņemot pārejas posma valsts atbalstu, bet no 2017. gada tas vairs netiek maksāts. Maksājums gados jauniem lauksaimniekiem ir par pirmās izveidotās lauku saimniecības pirmajiem 90 VPM ha, kuru piešķir piecus gadus kopš saimniecības izveidošanas brīža. Likme palielinājusies no 42,2 eiro par ha (2015. līdz 2017. gads) līdz 49,26 eiro par ha 2018. gadā, bet izmaksātā summa pieaugusi par 43,7% salīdzinājumā ar 2017. gadu.

ES un valsts atbalsta maksājumu struktūra ekonomiskā lieluma grupās ir dota 7.6. attēlā, bet atbilstoši specializācijas virzieniem 7.7. attēlā.

7.6. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās (*000 eiro), eiro un %

Avots: SUDAT

Atbalsta maksājumu struktūras analīzē ir ietvertas arī ieguldījumu subsīdijas. Ar ražošanu saistītie maksājumi un no produkcijas ražošanas atdalītie maksājumi ir pieskaitīti attiecīgi pie atbalsta augkopībai vai lopkopībai. Pārējo maksājumu grupā ir iekļauti mazo lauksaimnieku atbalsta shēma, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājums, izmaksu un zaudējumu kompensācijas.

Atbalsta maksājumu struktūrā vidēji saimniecībās vislielākais īpatsvars ir vienotajam platību maksājumam (VPM) kopā ar zaļināšanas maksājumu – 39%. Tālāk seko ieguldījuma subsīdijas – 15%, kas ietver „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” ietvaros saņemto atbalstu investīcijām, un kompensācijas maksājumus apgabaliem, kuros ir

ierobežojumi (MLA) – 12 %. Atbalsta maksājumu struktūrā nākošais lielākais īpatsvars ir atbalsta maksājumiem lopkopībai (10 %), kur dominē atbalsts piena lopkopībai. Tālāk seko Lauku attīstības programmas (LAP) maksājumi (10 %), kas ietver pasākumu “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”, kā arī agrovīdes maksājumus, atbalstu bioloģiskās lauksaimniecības saglabāšanai vai attīstībai – 6 % un atbalstu augkopībai – 3 %.

Vislielākais īpatsvars VPM kopā ar zaļināšanas maksājumu ir saimniecību grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro – 45 %, bet vismazākais mazajām saimniecībām līdz 15 tūkst. eiro – 36 %. Vismazāko saimniecību grupā vislielākais īpatsvars 29 % ir LAP maksājumiem, kas ietver pasākumu “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība” - atbalsts mazām lauku saimniecībām un jauniem lauksaimniekiem. Šis atbalsta veids ir nozīmīgs arī saimniecību grupā no 15 līdz 25 tūkst. eiro – 19 %. Atbalsts bioloģiskajai lauksaimniecībai ir nozīmīgs saimniecību grupās no 15 līdz 50 tūkst. eiro (12 %), bet vislielākajās saimniecībās virs 500 tūkst. eiro tas ir mazāks par 1 %, jo šai grupā gandrīz nav bioloģiskās produkcijas ražotāju saimniecību. Nozīmīgs maksājums saimniecībām ir MLA atbalsts – vidēji 12 %, saimniecību grupās no 15 līdz 100 tūkst. eiro tas ir 13 līdz 15 % robežās, mazāks vislielākajās saimniecībās – 9 %. Ieguldījumu atbalstam vislielākais īpatsvars ir saimniecību grupā no 100 līdz 500 tūkst. eiro – 28 %, pārējo saimniecību grupās tas ir mazāks: 17 % saimniecībās no 50 līdz 100 tūkst. eiro un virs 500 tūkst. eiro, bet mazajās saimniecībās līdz 50 tūkst. eiro tikai 1 līdz 3 %. Atbalsta īpatsvars lopkopībai variē robežās no 6 % vismazākajās saimniecībās līdz 16 % vislielākajās, līdzīgi arī atbalsts augkopībai 2 līdz 5 % robežās.

Ja analizējam ar ražošanu saistīto atbalstu pret izlaides vērtību uz 1 eiro, tad vislielākais tas ir vismazākajās saimniecībās līdz 15 tūkst. eiro (57 centi) un pakāpeniski samazinās līdz ar ekonomisko lielumu līdz 16 centiem vislielāko saimniecību grupā (7.1. tabula). Savukārt ieguldījumu subsīdiju attiecība pret teorētiski noteikto saimniecību ražošanas potenciālu (ekonomisko lielumu) saimniecībās līdz 50 tūkst. eiro ir zem 1 centa, lielākajās saimniecībās 5 līdz 12 centu robežās.

7.1. tabula. Atbalsts uz izlaides 1 eiro un ekonomiskā lieluma 1 eiro 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās (‘000 eiro), eiro

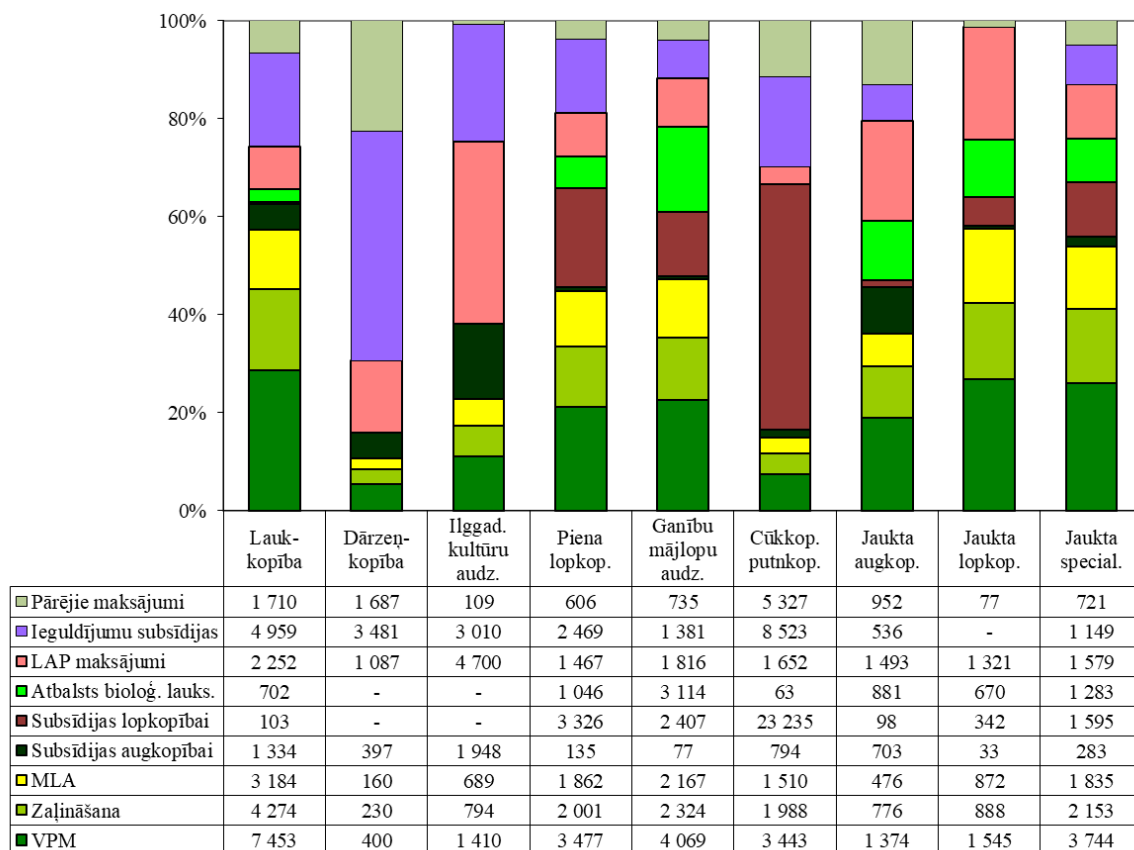
	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Ekonomiskais lielums	44 296	9 734	18 764	34 441	70 657	217 820	1 057 423
Izlaide	54 960	10 850	18 144	35 934	74 071	258 368	1 651 444
Ražošanas atbalsts	16 084	6 162	9 172	15 415	26 930	66 417	259 720
Ieguldījumu subsīdijas	2 809	105	79	489	5 373	25 487	52 542
Ražošanas atbalsts uz izlaides 1€	0,29	0,57	0,51	0,43	0,36	0,26	0,16
Ieguld. atb. uz ekon. lieluma 1€	0,06	0,01	0,00	0,01	0,08	0,12	0,05

Avots: SUDAT

Vislielākais kopējais atbalsta apjoms vidēji saimniecībās, ieskaitot ieguldījumu subsīdijas, ir cūkkopības un putnkopības saimniecībās, kur lielāko daļu atbalsta veido atbalsts par sivēnmātēm „ciltsgrāmatas veidošanai un produktivitātes datu izvērtēšanai”, tad seko laukkopības saimniecības (7.7. attēls).

Vismazākais kopējais atbalsts ir jauktas lopkopības saimniecībās. Ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās ir lielākais īpatsvars atbalstam bioloģiskai lauksaimniecībai

(17,2 %). Tomēr jāņem vērā arī saimniecību grupu pēc specializācijas virziena lielums un līdz ar to arī saņemtā atbalsta apjoms.

7.7. att. ES un valsts tiešo maksājumu struktūra saimniecībās 2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

7.2. tabula. Atbalsts uz izlaides 1 eiro un ekonomiskā lieluma 1 eiro 2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro

	Laukkopība	Dārzenkopība	Ilggad. kultūru audz.	Piena lopkop.	Ganību mājlopu audz.	Cūkkop., putnkop.	Jaukta augkop.	Jaukta lopkop.	Jaukta special.
Ekonomiskais lielums	61 919	89 473	15 421	42 160	18 278	273 305	13 216	12 633	30 911
Izlaide	66 539	426 875	61 838	49 651	26 834	430 055	17 022	15 562	37 900
Ražošanas atbalsts	21 010	3 962	9 648	13 919	16 709	38 013	6 754	5 748	13 192
Ieguldījumu subsīdijas	4 959	3 481	3 010	2 469	1 381	8 523	536	-	1 149
Ražošanas atbalsts uz izlaides 1€	0,34	0,04	0,63	0,33	0,91	0,14	0,51	0,46	0,43
Ieguld. atb. uz ekon. lieluma 1€	0,08	0,04	0,20	0,06	0,08	0,03	0,04	-	0,04

Avots: SUDAT

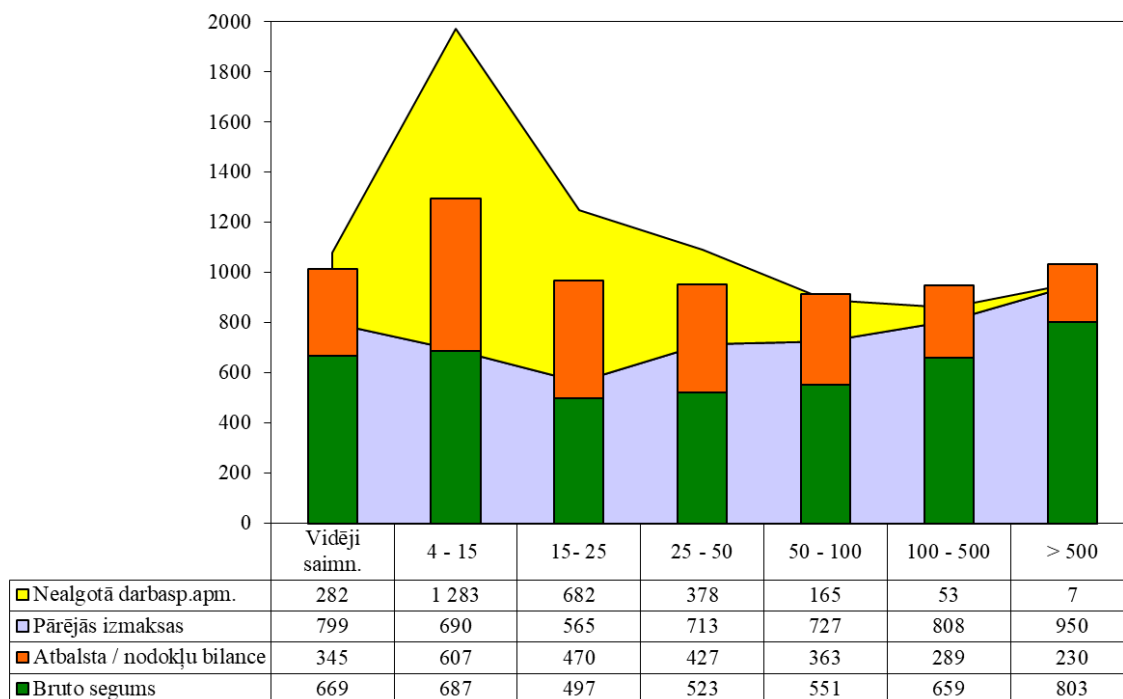
Ja analizējam ar ražošanu saistīto atbalstu pret izlaides vērtību uz 1 eiro pēc specializācijas virziena, tad vislielākais tas ir ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās (91 centi), bet vismazākais ir dārzenkopības saimniecībās (4 centi), pārējo specializāciju saimniecībās no 14 līdz 51 centam (7.2. tabula). Savukārt augstākā ieguldījumu subsīdiju attiecība pret ekonomisko lielumu - 20 centi - ir ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās, bet pārējo specializāciju saimniecībās 3 līdz 8 centu robežās.

7.3. Valsts atbalsta nozīme saimniecību ienākumu veidošanā

Bieži izmantots rādītājs ekonomiskajā analizē ir bruto segums. Lai uzņēmums strādātu ar peļņu, bruto segumam ir jābūt lielākam par pastāvīgo², pieskaitāmo izmaksu un nolietojuma summu, ko turpmāk kopā sauksim par pārējām izmaksām atšķirībā no specifiskajām ražošanas nozaru izmaksām, kas iekļautas bruto seguma aprēķinā. Ņemot vērā, ka liela daļa lauksaimnieciskās produkcijas ražotāju ir individuālās saimniecības, kur parasti ģimenes darbaspēkam gada laikā alga netiek maksāta (reizēm tiek veikti sociālā nodokļa maksājumi, dažreiz maksāta arī alga, bet parasti tam nav tieša sakara ar ieguldīto darba apjomu saimniecībā), bet ģimenes rīcībā paliek peļņa (vai no citiem avotiem jāsedz zaudējumi), tāpēc ir nepieciešams ienākumu novērtējumā iekļaut izmaksas arī nealgotajam darbaspēkam.

Saimniecību ienākumus nosaka, aprēķinot kopējo bruto segumu (apakšējais stabiņš) un saņemto ES un valsts atbalstu (bez ieguldījuma subsīdijām), kas veido stabiņa augšējo daļu (7.8. un 7.9. attēls). Laukumi attēlo bruto seguma aprēķinā neiekļautās izmaksas: pārējās ražošanas izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Saimniecībās īpaši svarīgi ir nosegt pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam, kas ir samaksa zemniekam par ieguldīto darbu. Lai varētu grafiski attēlot un salīdzināt rezultātus dažāda lieluma saimniecībās, rādītāji ir attiecināti uz ekonomisko lielumu tūkstošos eiro.

² Pēc ES metodikas, pastāvīgajās izmaksās tiek iekļautas arī darbaspēka un mašīnizmaksas, jo tās ir grūti attiecināt uz katru ražošanas nozari, lai gan arī šīs izmaksas mainās atkarībā no ražošanas apjoma nozarē.

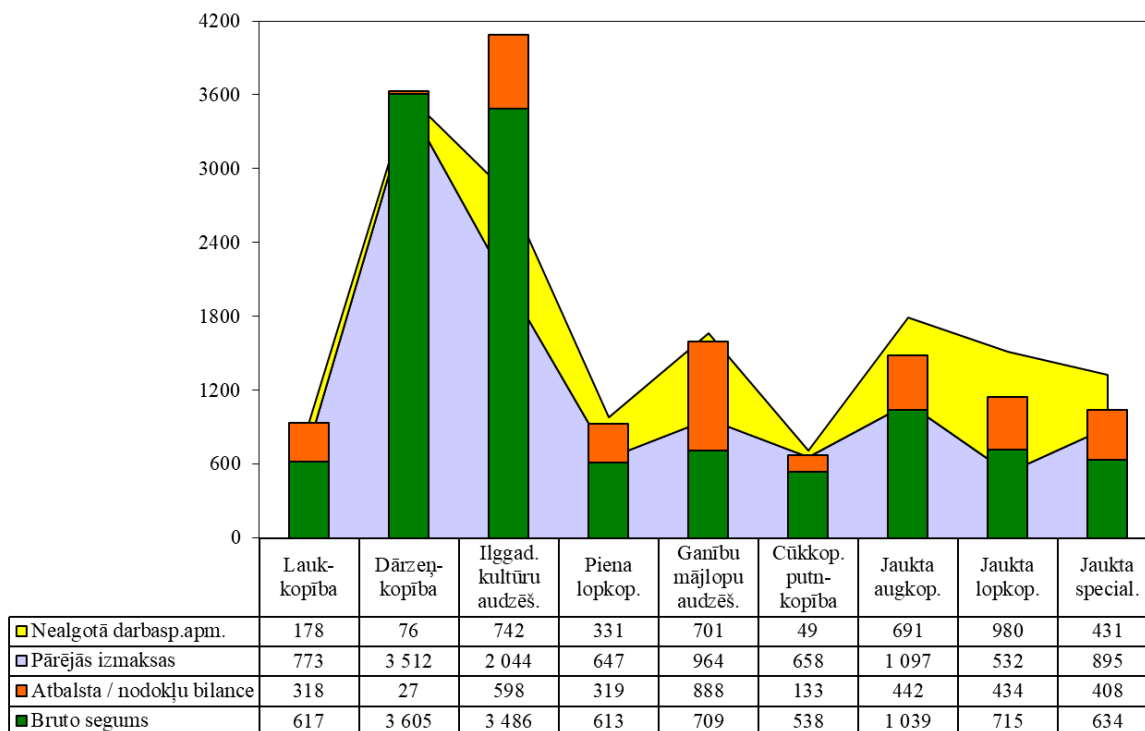

7.8. att. Saimniecību ienākumu veidošanās ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro) 2018. gadā, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro

Avots: SUDAT

Nevienā saimniecību grupā bruto segums bez atbalsta maksājumiem nenosedz visas ražošanas izmaksas (7.8. attēls). Bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosedz ražošanas izmaksas un izmaksas nealgotajam darbaspēkam grupās virs 50 tūkst. eiro. Vislielākā peļņa veidojas saimniecību grupā no 100 līdz 500 tūkst. eiro - 87 eiro (attiecinātu pret ekonomisko lielumu).

Ienākumu veidošanās atbilstoši specializācijas virzieniem redzama 7.9. attēlā. Tikai dārzenkopības un ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās bruto segums nosedz grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Vislielākais bruto segums uz ekonomisko lielumu ir dārzenkopības saimniecībās un ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās. Tas ir 3 līdz 7 reizes lielāks nekā citu specializāciju saimniecībām. Dārzenkopības saimniecībās ar ļoti nelielu atbalstu ir peļņa 44 eiro. Savukārt ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās ir lielāks atbalsts un mazākas izmaksas, tāpēc peļņa ir vidēji 1 298 eiro (attiecināta uz ekonomisko lielumu).

7.9. att. Saimniecību ienākumu veidošanās 2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro uz ekonomisko lielumu '000 eiro

Avots: SUDAT

Pārējo specializāciju saimniecībās peļņas nav. Jauktas lopkopības saimniecībās bruto segums nosedz ražošanas izmaksas, kas ir viszemākās starp visu specializāciju saimniecībām (532 eiro), bet nenosedz izmaksas nealgotajam darbaspēkam, kas savukārt ir visaugstākās. Pat ar atbalsta maksājumiem jauktas lopkopības saimniecībās ir vislielākie zaudējumi. Jauktas augkopības saimniecībās atbalsta maksājumi ir līdzīgi, bet grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas ir 2 reizes lielākas, tāpēc zaudējumi ir tikai nedaudz mazāki par zaudējumiem jauktas lopkopības saimniecībās.

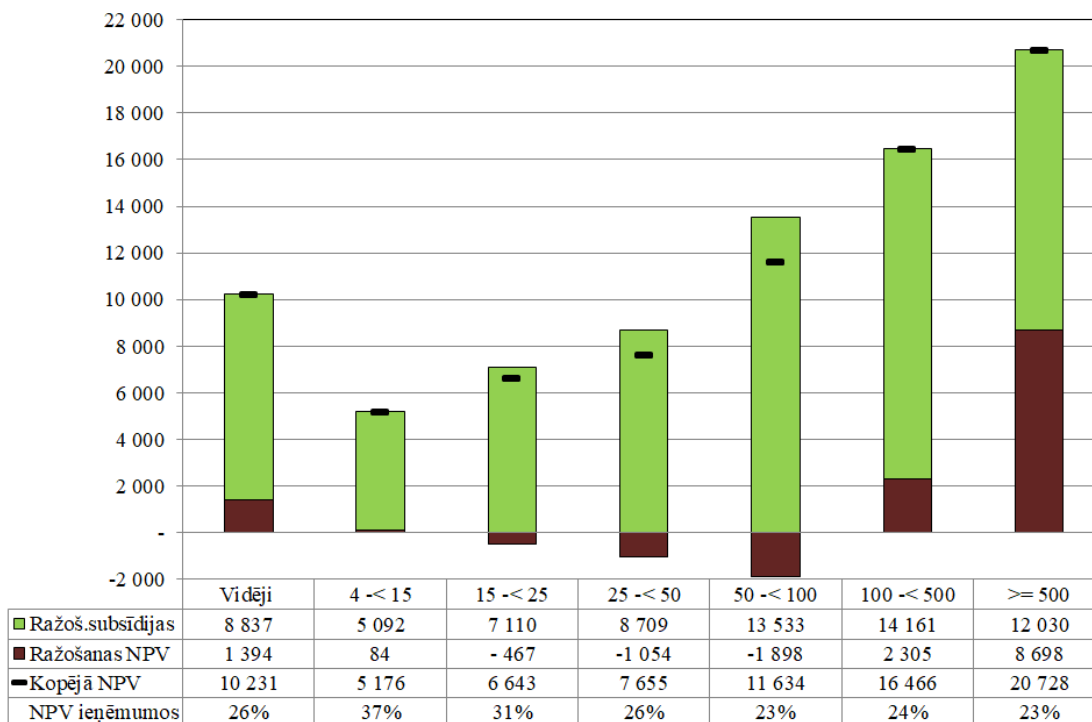
Cūkkopības un putnkopības saimniecībās ir vismazākais bruto segums. Zaudējumi ir arī ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, lai gan vidēji uz saimniecību ir vislielākais atbalsts – vidēji 2 reizes lielāks par atbalstu laukkopības un jauktas specializācijas saimniecībās.

8. Saimniecību neto pievienotā vērtība

Svarīgs saimnieciskās darbības rādītājs ir neto pievienotā vērtība NPV, kas raksturo jaunradīto vērtību uzņēmumā, izlietojot ražošanas resursus. NPV veido saražotā produkcija un ražošanas atbalsts, no kura atņemtas specifiskās un pieskaitāmās izmaksas, pamatlīdzekļu nolietojums un ražošanas nodokļi. NPV ir jānodrošina saimniecībās ieguldītā darba apmaksa, nomas un procentu maksājumi, kā arī var veidot peļņu. Salīdzināt un novērtēt dažāda lieluma saimniecību pievienoto vērtību absolūtos skaitļos nav mērķtieci – lielākām saimniecībām tā noteikti būs lielāka, bet, attiecinot NPV pret kādu citu rādītāju, piemēram, darbaspēka ieguldījumu, iegūstam savstarpēji salīdzināmus rādītājus. Šajā gadījumā neto pievienotā vērtība ir attiecināta pret kopējo

ieguldīto darbaspēku, izteiktu nosacītajās darbaspēka vienībās LDV. Attiecinot NPV uz pārskata gada ieņēmumiem, varam novērtēt jaunradītās vērtības daļu ieņēmumos.

2018. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību pieaug līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu no 5 176 eiro vismazāko saimniecību grupā līdz 20 728 eiro vislielāko saimniecību grupā (8.1. attēls).

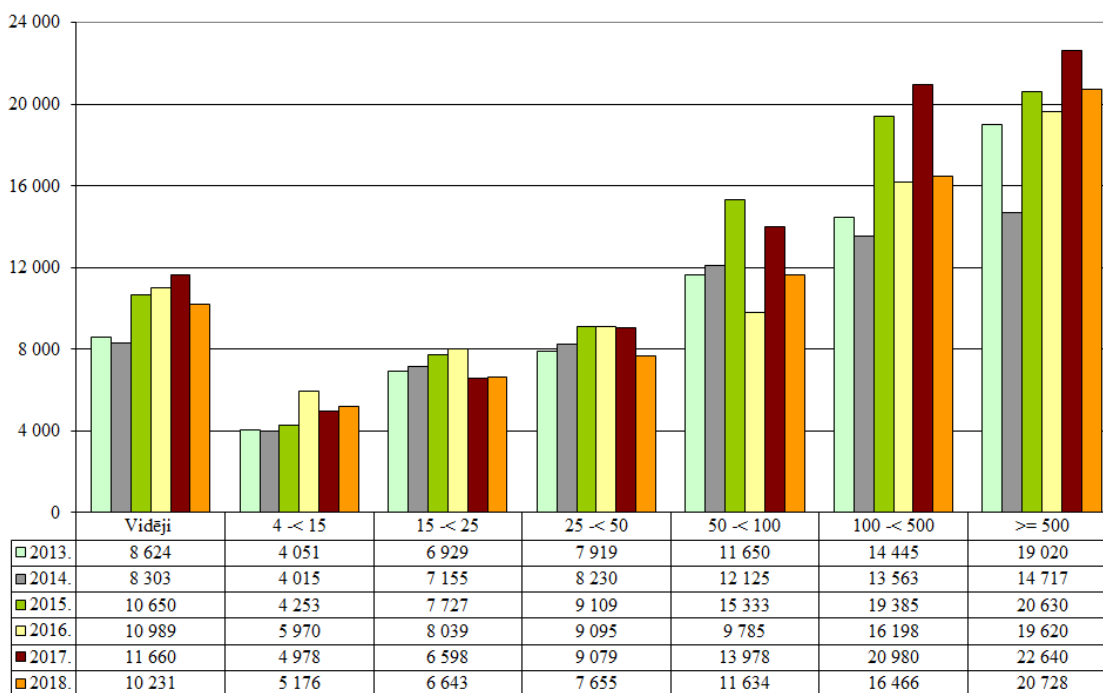

8.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās ('000 eiro), eiro un %

Avots: SUDAT

Vidējo saimniecību grupās ar ekonomisko lielumu no 15 līdz 100 tūkst. eiro 2018. gadā ražošanas pievienotā vērtība ir negatīva, vismazākajās saimniecībās līdz 4 tūkst. eiro tā ir niecīga, bet tomēr pozitīva - 84 eiro. Tikai lielo saimniecību grupās virs 100 tūkst. eiro tā ir ievērojami augstāka – attiecīgi 2 305 un 8 698 eiro. Visaugstākais ar ražošanu saistītā atbalsta līmenis uz darbaspēka vienību – 14 161 eiro - ir saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu no 100 līdz 500 tūkst. eiro. Saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro tas ir par 15 % zemāks, toties šajās saimniecībās ražošanas pievienotā vērtība ir 3,8 reizes augstāka. Neto pievienotā vērtība saimniecību ieņēmumos vidēji ir 26 %, tā samazinās līdz ar saimniecību ekonomisko lielumu no 37 % vismazākajās saimniecībās līdz 23 % un 24 % grupās virs 50 tūkst.

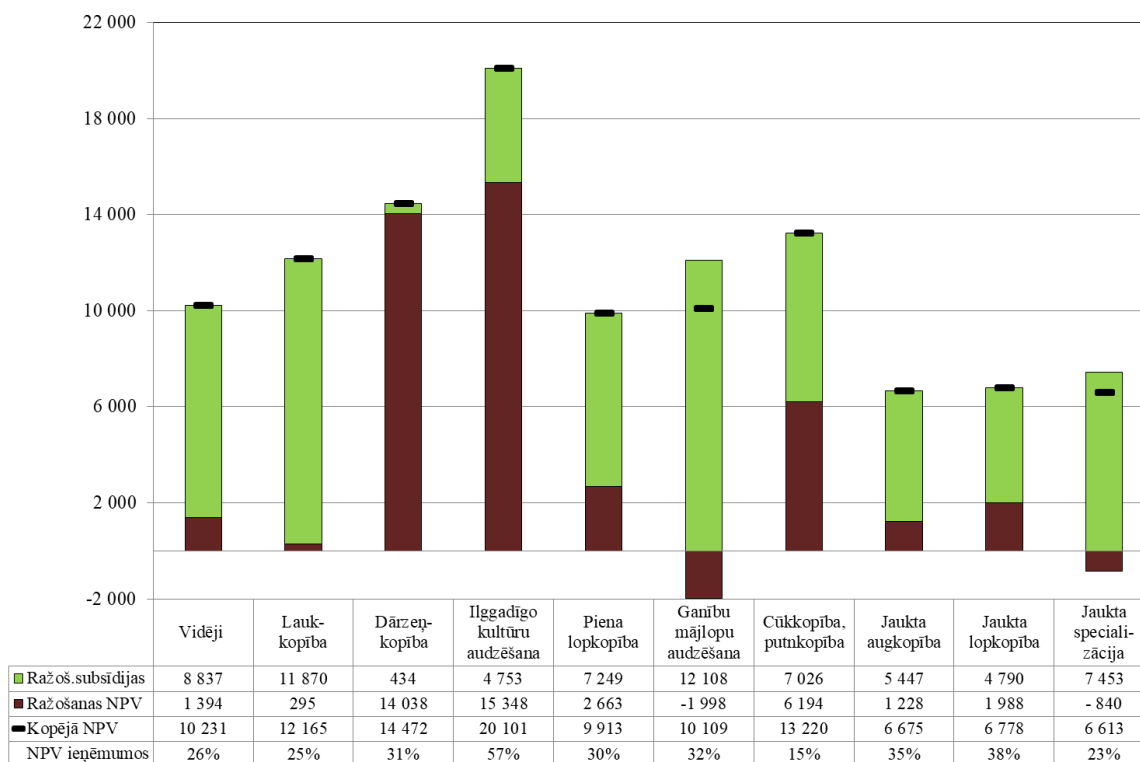
8.2. attēlā ir parādītas NPV pārmaiņas laika periodā no 2013. līdz 2018. gadam: vidēji saimniecībās 2014. gads bija zemākais punkts, 2015. gadā bija ievērojams pieaugums par 29 %, arī turpmākajos gados neliels kāpums, 2017. gadā sasniedzot augstāko NPV uz darbaspēka vienību visā pārskata periodā – 11 662 eiro, bet 2018. gadā atkal kritums par 12 % attiecībā pret iepriekšējo gadu. Vienīgi mazo saimniecību grupās līdz 25 tūkst. eiro 2018. gadā NPV uz darbaspēka vienību ir kaut nedaudz palielinājusies, pārējās grupās ir vērojams kritums 8 līdz 22 % robežās. Tomēr visā periodā vislielāko saimniecību NPV uz darbaspēka vienību 3,3 līdz 4,9 reizes pārsniedz vismazāko saimniecību līmeni.

8.2. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ekonomiskā lieluma grupās (*000 eiro) 2013.-2018. gadā, eiro

Avots: SUDAT

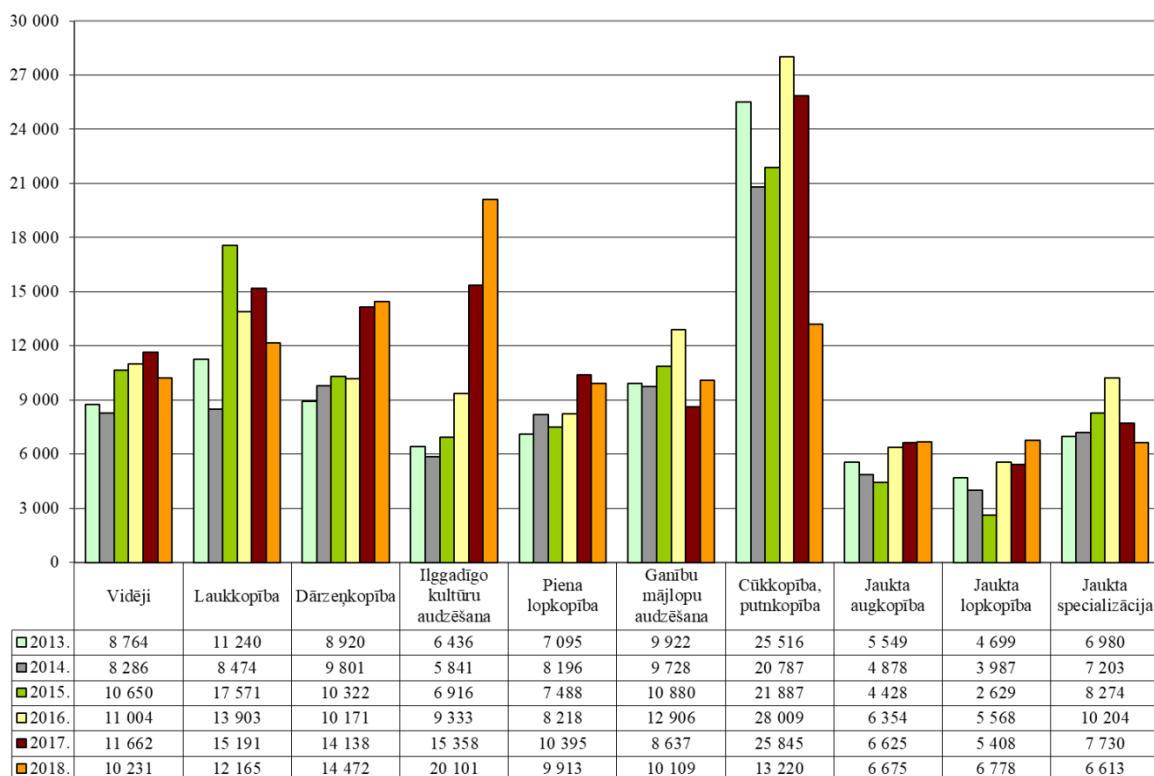
Saimniecību NPV uz darbaspēka vienību atbilstoši specializācijas virzieniem 2018. gadā visaugstākā ir ilggadīgo kultūru audzēšanas (20 101 eiro) un dārzenkopības saimniecībās (14 472 eiro), kurām arī ražošanas neto pievienotā vērtība ir augstākā, bet ar ražošanu saistītais atbalsts sastāda tikai attiecīgi 24 % un 3 % (vidēji saimniecībās 87 %) (8.3. attēls). Cūkkopības un putnkopības saimniecībās NPV (13 220 eiro) ir virs vidējā līmeņa (10 231 eiro), tomēr tās pirmo reizi SUDAT vēsturē ir zaudējušas līderpozīcijas, bet atbalsta līmenis sastāda jau 53 % no kopējās NPV. Laukkopības saimniecībās ražošanas pievienotā vērtība ir niecīga (295 eiro), bet ar 95 % atbalstu kopējā NPV ir virs vidējā līmeņa. Tuvu vidējam līmenim kopējā NPV ir arī piena lopkopības un ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, bet pēdējām tas ir sasniegts, tikai pateicoties atbalstam, jo ražošanas pievienotā vērtība joprojām ir negatīva. Jaukto specializāciju saimniecībās NPV uz darbaspēka vienību ir ievērojami zemāka, turklāt jauktas specializācijas saimniecībās ražošanas pievienotā vērtība ir negatīva.

8.3. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro un %

Avots: SUDAT

Analizējot NPV pārmaiņas laikā kopš 2013. gada saimniecībās pēc specializācijas virziena, redzam, ka tendences saimniecību grupās ir atšķirīgas (8.4. attēls). Konsekventi NPV uz darbaspēka vienību kāpj ilggadīgo kultūru audzēšanas un dārzenkopības saimniecībās, sasniedzot augstākos rādītājus 2018. gadā attiecībā pret citu specializāciju saimniecībām, savukārt cūkkopības un putnkopības saimniecībās ir ievērojams kritums - gandrīz 2 reizes attiecībā pret iepriekšējiem gadiem, laukkopības saimniecībās samazinājums par 20 %, bet jauktas specializācijas saimniecībās par 14 %. Jaukto specializāciju saimniecībās NPV uz darbaspēka vienību ir izlīdzinājusies un joprojām ir zemākā starp visu specializāciju saimniecībām.

8.4. att. Saimniecību neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību atbilstoši specializācijas virzieniem 2013.-2018. gadā, eiro

Avots: SUDAT

9. Saimniecību maksātspēja

Maksātspēja ir saimniecību spēja segt īstermiņa un ilgtermiņa saistības, ko tās uzņēmušās, lai varētu turpināt vai paplašināt savu biznesu. Saistību īpatsvars bilancē 2018. gadā vidēji saimniecībās ir 33,7 %, no tām īstermiņa saistības ir 11,4 % (9.1. tabula).

9.1. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti ekonomiskā lieluma grupās

Lieluma grupa '000 eiro Saistības	Gads	Vidēji saimn.	4-15	15-25	25-50	50-100	100-500	500 un vairāk
Kopā saistības,%	2018.	33,7	7,5	11,4	18,4	29,9	38,4	50,7
	2017.	32,0	7,1	10,6	20,2	26,7	35,8	47,6
Īstermiņa saistības,%	2018.	11,4	2,1	4,2	6,0	9,6	13,3	17,2
	2017.	9,9	2,3	2,5	6,2	7,6	12	13,9
Likviditātes koeficients	2018.	2,1	10,5	5,8	5,2	2,9	2,0	1,2
	2017.	2,6	9,3	9,5	4,8	4,0	2,3	1,5

Avots: SUDAT

Vismazākajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 15 tūkst. eiro saistības ir tikai 7,5 %, bet īstermiņa saistības 2,1 % no bilances vērtības. Saistību īpatsvars pieaug līdz ar ekonomisko lielumu, un vislielāko saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro kopējās saistības sasniedz 50,7 % no bilances vērtības, bet īstermiņa saistības – 17,2 %. Salīdzinot ar 2017. gadu, saistību īpatsvars bilancē vidēji saimniecībās ir palielinājies par 1,7 procentpunktiem, pieaugums vērojams visās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās, izņemot grupu no 25 līdz 50 tūkst. eiro, kur tas samazinājies par 1,8 procentpunktiem. Īstermiņa saistību īpatsvars vidēji saimniecībās ir palielinājies par 1,5 procentpunktiem, bet samazinājies par 0,2 procentpunktiem vismazāko saimniecību grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro un grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro.

Likviditātes koeficients ir rādītājs, kas raksturo saimniecību maksātspēju - vai apgrozāmo līdzekļu daudzums ir pietiekošs īstermiņa saistību segšanai. Likviditāte 2018. gadā vidēji saimniecībās ir samazinājusies par 0,5 procentpunktiem, visvairāk grupā no 15 līdz 25 tūkst. eiro - par 3,7 procentpunktiem, bet grupās virs 50 tūkst. eiro par 0,2 līdz 1,1 procentpunktam. Likviditātes koeficients grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro pieaudzis par 1,2 procentpunktiem, bet grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro par 0,4 procentpunktiem. Vismazākajās saimniecībās likviditātes rādītāji tradicionāli ir ļoti augsti, tomēr tas neliecina par šo saimniecību labo finansiālo stāvokli, bet drīzāk gan par problēmām piesaistīt finansiālos līdzekļus no ārienes.

Analizējot rādītājus pēc saimniecību specializācijas virziena, joprojām 2018. gadā lielākais saistību īpatsvars bilancē ir dārzenkopības saimniecībās – 44,7 %, īstermiņa – 31,2 %, jauktas specializācijas saimniecībās – attiecīgi 36,7 % un 12,0 % un cūkkopības un putnkopības saimniecībās - 36,5% un 11,4 % (9.2. tabula).

9.2. tabula. Saistību īpatsvars bilancē un likviditātes koeficienti, atbilstoši specializācijas virzieniem

Specializācija Saistības	Gads	Lauk- kopība	Dārzen- kopība	Ilggad. kultūras	Piena lopkop.	Ganību mājlopi	Cūkkop., putnkop.	Jaukta augkop.	Jaukta lopkop.	Jaukta specializ.
Kopā saistības,%	2018.	37,9	44,7	18,0	28,9	22,2	36,5	9,3	6,3	36,7
	2017.	37,9	46,6	24,2	25,0	21,4	30,4	12,6	7,5	31,4
Īstermiņa saistības,%	2018.	13,3	31,2	7,5	8,4	5,2	11,4	3,4	1,9	12,0
	2017.	12,3	22,7	10,7	6,4	4	9,9	4,1	1,6	9,1
Likviditātes koeficients	2018.	1,8	0,9	7,8	2,8	5,0	1,9	5,6	10,2	2,0
	2017.	2,1	1,1	3,6	4,1	6,4	2,4	6,1	11,6	2,7

Avots: SUDAT

Ja cūkkopības un putnkopības saimniecībās 2017. gadā bija vērojams liels samazinājums (11,8 un 5,3 procentpunkti), tad 2018. gadā ir pieaugums par 6,1 un 1,5 procentpunktiem. 2018. gadā turpinās kopējā saistību īpatsvara palielinājums jauktas specializācijas saimniecībās par 5,4 un 2,9 procentpunktiem. Jauktas lopkopības saimniecībās saistību īpatsvars bilancē ir viszemākais – 6,3% un īstermiņa saistību īpatsvars – 1,9%, savukārt viszemākais likviditātes koeficients ir dārzenkopības 0,9, laukkopības 1,8 un cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecībās – 1,9, bet lielākais likviditātes koeficients – jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās – 10,2. Vislielākais likviditātes koeficienta kāpums 2018. gadā ir ilggadīgo kultūru audzēšanas specializācijas saimniecībās – vairāk nekā 2 reizes, turpretī vislielākais

samazinājums ir bijis piena lopkopības par 1,3 un ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās – par 1,4, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

10. Saimniecību ieguldījumi

Vidēji saimniecībās saistību īpatsvars 2018. gadā bilancē ir nedaudz palielinājies, veicot lielākos neto ieguldījumus³ visā 8 gadu periodā (10.1. tabula). Īpaši liels kāpums ir grupās no 50 līdz 100 tūkst. eiro un virs 500 tūkst. eiro – par 83 %, arī vismazākajās saimniecībās līdz 15 tūkst. eiro ir neliels kāpums – par 16 %, tomēr šīm saimniecībām ieguldījumu līmenis joprojām ir ļoti zems. Pārējās grupās tas ir samazinājies, un vislielākais kritums ir saimniecību grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro – par 56 %. Visas saimniecību grupas 2018. gadā ir nodrošinājušas pamatlīdzekļu atjaunošanu, pārsniedzot gada nolietojumu 1,4 līdz 2,5 reizes.

10.1. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2011.-2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās, eiro

Lieluma grupa '000 eiro	Vidēji saimn.	4 - 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 500	> 500
Ieguldījumi 2018	21 781	3 625	4 309	8 413	31 780	110 413	726 602
Nolietojums 2018	10 385	1 962	2 782	6 231	15 681	55 081	286 148
Neto ieguldījumi 2018	11 397	1 663	1 527	2 182	16 100	55 332	440 455
Neto ieguldījumi 2017	9 368	1 433	1 857	4 910	8 791	67 793	240 876
Neto ieguldījumi 2016	9 380	2 395	3 164	3 077	7 912	44 964	272 824
Neto ieguldījumi 2015	7 784	-200	2 541	6 157	18 485	55 729	288 041
Neto ieguldījumi 2014	4 430	-259	80	-338	5 979	34 237	269 994
Neto ieguldījumi 2013	9 189	526	-189	2 534	7 220	66 570	523 379
Neto ieguldījumi 2012	10 997	494	1 625	7 708	15 035	83 801	830 039
Neto ieguldījumi 2011	7 395	-132	1 162	5 326	12 615	66 861	508 900

Avots: SUDAT

Ieguldījumiem var būt vairāki finansēšanas avoti:

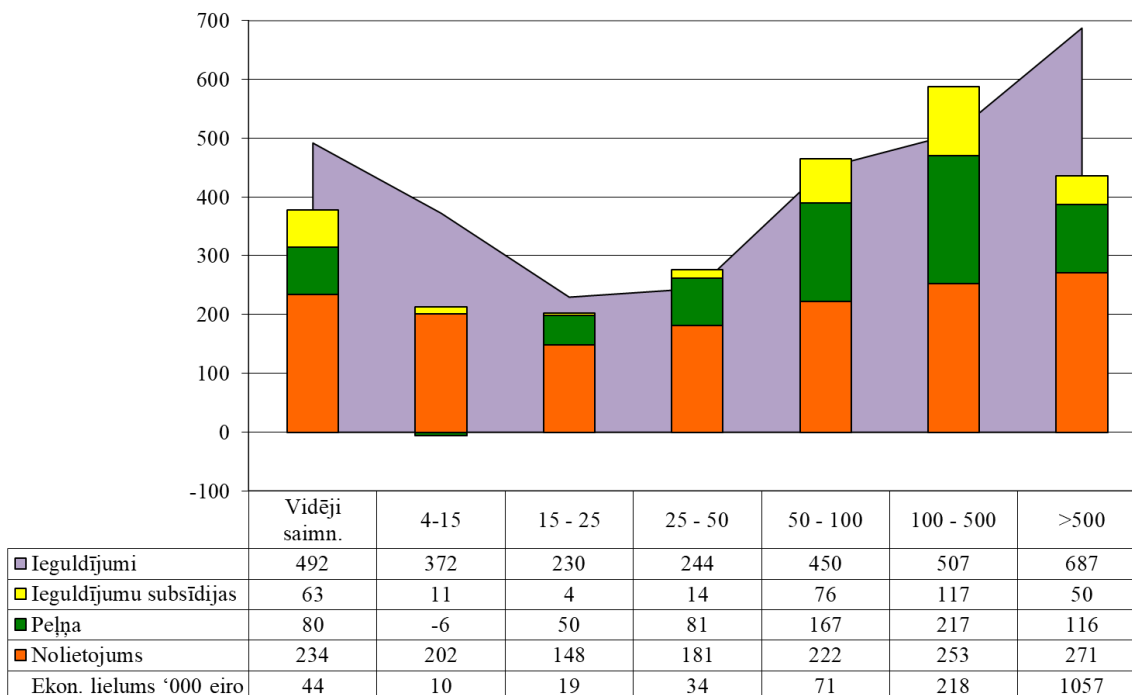
- aprēķinātais nolietojums, kura reinvestēšana nodrošina pamatlīdzekļu uzturēšanu iepriekšējā līmenī,
- ieguldījumu subsīdijas,
- peļņa, par kuras izlietojumu lemj īpašnieks,
- no ārienes piesaistītais kapitāls.

Šajā nodaļā analizēsim tikai saimniecību pašu līdzekļus. Nepieciešams uzsvērt, ka ieguldījumus un to finansēšanas avotus nevar vērtēt katrā konkrētā saimniecībā, bet gan izmantot tikai visa sektora vērtējumam, jo visi šie procesi nenorit vienlaikus: lielāks nolietojums ir saimniecībās, kas investīcijas jau veikušas un kurām papildu ieguldījumi varbūt pat nav vajadzīgi, vai arī tie lielo parādsaistību dēļ nav iespējami.

Lai varētu grafiski attēlot un salīdzināt dažāda lieluma saimniecības, dati ir attiecināti uz saimniecību ekonomisko lielumu. 2018. gadā saimniecību grupās no 25 līdz 500 tūkst.

³ Iegādātie pamatlīdzekļi mīnus pārskata gadā aprēķinātais nolietojums

eiro pašu līdzekļi ir pietiekami vai pārsniedz ieguldījumus, bet bez ieguldījumu subsīdijām tos varētu veikt tikai ekonomiskā lieluma grupa no 25 līdz 50 tūkst. eiro (10.1. attēls).

10.1. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2018. gadā ekonomiskā lieluma grupās uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro⁴

Avots: SUDAT

Vidēji saimniecībās pašu līdzekļi nodrošina 77 % no ieguldījumiem, saimniecībās virs 500 tūkst. eiro - 63 % un vismazākajās saimniecībās līdz 15 tūkst. eiro tikai 55 % no ieguldījumiem. Vismazākajās saimniecībās ieguldījumi uz ekonomisko lielumu ir 372 eiro, grupās no 15 līdz 50 tūkst. eiro tie ir tikai 60 % no vismazāko saimniecību līmeņa, bet lielāko saimniecību grupās strauji pieaug līdz 687 eiro saimniecībās virs 500 tūkst. eiro.

Analizējot rezultātus pēc specializācijas virziena, 2018. gads saimniecībās ir bijis atšķirīgs – laukkopības un jauktas specializācijas saimniecībās vērojams samazinājums, bet pārejo specializāciju saimniecībās pēc krituma 2017. gadā straujš neto ieguldījumu pieaugums (10.2. tabula). Īpaši straujš kāpums cūkkopības un putnkopības saimniecībās, kas visticamāk atkopjas pēc Āfrikas cūku mēra. Jāatzīmē gan, ka izlases saimniecību kopa ik gadus mainās, kādām saimniecībām pārtraucot vai citām uzsākot dalību SUDAT, un tas arī var ietekmēt rezultātus. Visu specializāciju saimniecībās ieguldījumi pārsniedz pārskata gada nolietojumu 1,4 līdz 3,4 reizes, kas liecina par to, ka saimniecības atjauno pamatlīdzekļus un attīstās.

Analizējot ieguldījumus un pašu līdzekļus to finansēšanai pēc saimniecību specializācijas virziena, redzam, ka pašu līdzekļi pietiek ilggadīgo kultūru un ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, turklāt tās ieguldījumus varētu veikt arī bez

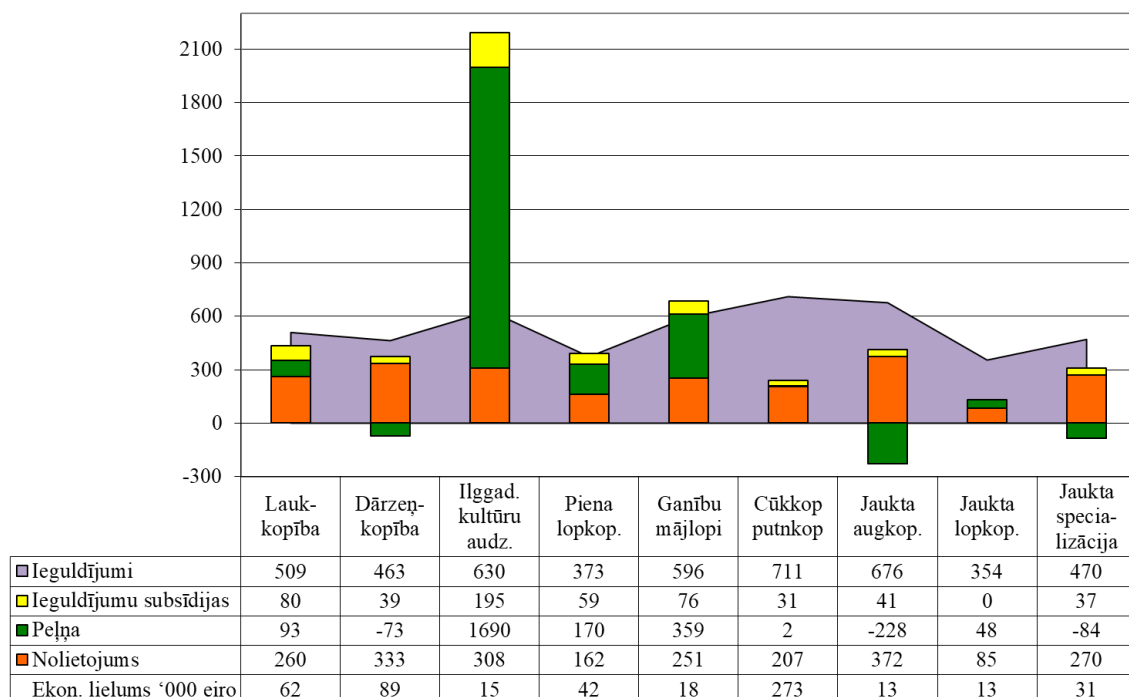
⁴ Grafiski attēlojamu rādītāju iegūšanai visi pamatrādītāji ir izdalīti ar ekonomisko lielumu 1 000 eiro, un tas ir parādīts tabulas pēdējā rindā

ieguldījumu subsīdijām, kā arī piena lopkopības saimniecībās, pārējās saimniecību specializāciju grupās pašu līdzekļi nodrošina ieguldījumus tikai 27 % līdz 85 % robežās (10.2. attēls). Visu specializāciju saimniecībās ieguldījumi pārsniedz nolietojuma vērtību 1,4 līdz 3,4 reizes, liecinot par saimniecību ieguldījumiem attīstībā.

10.2. tabula. Saimniecību ieguldījumi un nolietojums 2011.-2018. gadā pēc specializācijas virziena, eiro

	Lauk- kopība	Dārzeņ- kopība	Ilggad. kult. audz.	Piena lopkop.	Ganību mājlopi	Cūkkop., putnkop.	Jaukta augkop.	Jaukta lopkop.	Jaukta specializ.
Ieguldījumi 2018	31 546	41 467	9 723	15 734	10 899	194 185	8 940	4 478	14 539
Nolietojums 2018	16 098	29 825	4 743	6 823	4 596	56 612	4 917	2 617	8 356
Neto ieguld. 2018	15 448	11 642	4 979	8 911	6 303	137 574	4 023	1 861	6 183
Neto ieguld. 2017	18 270	4 506	1 082	5 722	3 560	1 343	1 598	228	7 773
Neto ieguld. 2016	21 485	18 058	9 204	3 933	7 623	10 255	-393	5 137	5 955
Neto ieguld. 2015	15 892	15 578	433	3 083	3 876	75 749	17 739	-1 323	3 837
Neto ieguld. 2014	8 803	-3 675	6 223	5 306	-1 519	45 267	-701	84	1 242
Neto ieguld. 2013	18 334	-9 108	2 413	4 454	3 470	87 353	1 665	18 334	-9 108
Neto ieguld. 2012	18 319	28 724	-460	4 949	5 804	198 458	1 098	18 319	28 724
Neto ieguld. 2011	10 741	15 452	2 143	4 478	5 667	80 589	3 371	10 741	15 452

Avots: SUDAT

10.2. att. Saimniecību ieguldījumi un pašu finansēšanas līdzekļi 2018. gadā pēc specializācijas virziena uz ekonomiskā lieluma vienību ('000 eiro), eiro⁵

Avots: SUDAT

⁵ Grafiski attēlojamu rādītāju iegūšanai visi pamatrādītāji ir izdalīti ar ekonomisko lielumu 1 000 eiro, kas dots datu tabulas pēdējā rindā

II nodaļa. Baltijas valstu lauku saimniecību darbības rezultātu analīze

Šajā nodaļā veiktā analīze tiek balstīta uz Baltijas valstu nacionālo FADN aģentūru: Latvijas Agroresursu un ekonomikas institūta, Lietuvas Agrārās ekonomikas institūta un Igaunijas Lauku ekonomikas pētniecības centra apkopotiem datiem. Ja nav īpaši atrunāts, Lietuvas lauku saimniecību darbības rezultātu analīzē izmantoti tikai zemnieku saimniecību dati, jo uzņēmumu dati tiek apkopoti atsevišķās tabulās un kopējie rādītāji netiek rēķināti.

1. Baltijas valstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums

Visās ES dalībvalstīs un Eiropas Ekonomiskās zonas valstīs reizi 3 gados notiek lauksaimniecības struktūras aptauja vai skaitīšana. Tās mērķis ir nodrošināt sabiedrību ar kvalitatīvu un starptautiski salīdzināmu statistisko informāciju par lauku saimniecību struktūru, ko izmanto lauksaimniecības nozares attīstības tendenču izvērtēšanai, kā arī lauksaimniecības politikas plānošanā un novērtēšanā.

Apsekojamā vienība ir lauku saimniecība – tehniski un ekonomiski atsevišķa vienība ar vienotu vadību, kas ražo lauksaimniecības produktus vai uztur zemi labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Saimniecībā var arī ražot nelauksaimnieciskus produktus un sniegt nelauksaimnieciskus pakalpojumus.

Visās trijās Baltijas valstīs ir noteikts vienāds ekonomiskā lieluma sliekšnis 4 000 eiro. Pēc 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptauju datiem Latvijā bija 69,9 tūkstoši ekonomiski aktīvu lauku saimniecību, no tām virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 25,2 tūkstoši saimniecību, Lietuvā – 139,7 tūkstoši ekonomiski aktīvu saimniecību, bet virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 62,5 tūkstoši saimniecību, Igaunijā - 16,7 tūkstoši ekonomiski aktīvu lauku saimniecību, no tām virs ekonomiskā lieluma sliekšņa 7,6 tūkstoši saimniecību. (1.1., 1.2. un 1.3. tabula). Latvijas izlases kopas saimniecību sadalījums 2018. gadā ir dots šīs nodaļas 1.1.tabulā, bet Igaunijas un Lietuvas – šīs nodaļas 1.4. un 1.5. tabulā.

1.1. tabula. Latvijas 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	4 – 8 3	8 – 15 4	15 – 25 5	25 – 50 6	50 – 100 7	100– 250 8	250 – 500 9	500 – 750 10	750–1 000 11	1000-1500 12	1500-3000 13	> 3000 14	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	1 307	770	527	703	634	559	269	87	36	20	18	2	4932
16	Laukkopība, pārējā	1 251	687	278	205	74	55	21	5	1	1			2 578
21	Dārzeni, slēgtas platības	1	2	11	10	4	3	2	1					34
22	Dārzeni, laukā	113	100	78	99	48	29	6	2	1	1			477
23	Dārzeni, pārējie	18	12	13	32	10	7	3						95
36	Augļi, ogas	20	11	7	6	2	2							48
45	Piena lopkopība	1 995	1 320	1 101	1 102	569	371	97	18	15	12	7	2	6 609
46	Gaļas liellopi	267	227	168	149	57	22	1						891
47	Piena un gaļas liellopi	387	245	133	111	73	29	2						980
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	275	168	85	51	19	5							603
51	Cūkas	13	10	6	6	4	4	4	1	2	6	5	7	68
52	Putni	17	2	2	1	1	1	2	1	1		1	2	31
53	Dažādi graudēdāji	69	107	40	33	10	1	2	1			1		264
61	Jaukta augkopība	370	241	137	102	47	24	7	4	1		1		934
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	583	338	131	88	23	5	1						1 169
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	79	54	22	7	1								175
83	Jaukta augkopība, lopkopība	1 431	842	363	316	159	118	40	18	8	13	10		3 318
84	Jaukta	853	661	284	158	53	9	5	1		2	1		2 207
	Kopā	9 049	5 797	3 386	3 184	1 794	1 245	462	139	65	55	44	13	25 233

1.2. tabula. Igaunijas 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	4 – 8 3	8 – 15 4	15 – 25 5	25 – 50 6	50 – 100 7	100– 250 8	250 – 500 9	500 – 750 10	750–1 000 11	1000-1500 12	1500-3000 13	> 3000 14	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	218	219	214	289	313	365	152	42	15	3	6		1 899
16	Laukkopība, pārējā	516	276	164	131	126	77	21	11	1	3	4		1 330
21	Dārzeni, slēgtas platības	11		2	8	4	2	1						28
22	Dārzeni, laukā	14	35	16	4	12	6					1		88
23	Dārzeni, pārējie	7	6	6	6	8	6	3	1				1	44
36	Augļi, ogas	39	30	13	7	7	4	2						102
38	Dažādas ilggadīgās kultūras	1	2		4	2	2							11
45	Piena lopkopība	150	151	66	109	95	115	67	32	14	20	49	17	885
46	Gaļas liellopi	177	186	201	166	104	51	13						898
47	Piena un gaļas liellopi	65	101	94	74	28	36	8						406
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	348	235	108	88	22	18	1	1					821
51	Cūkas		6	3	2	3	3	10	4	5	5	3	2	46
52	Putni		4	1		2			1		1	2	2	13
53	Dažādi graudēdāji	14	2		1									17
61	Jaukta augkopība	41	39	13	16	10	2				1	1		123
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	22	18	7	4		2				1			54
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji		2	3	2									7
83	Jaukta augkopība, lopkopība	105	96	71	66	58	48	21	8	6	3	8	1	491
84	Jaukta	140	107	50	28	9	4	2		3	3	1		347
	Kopā	1 931	1 515	1 032	1 005	803	741	301	100	44	40	75	23	7 610

1.3. tabula. Lietuvas 2016. gada lauksaimniecības struktūras aptaujas dati: saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Kods	Ekonomiskais lielums '000 eiro un klase Specializācijas virziens	4 – 8 3	8 – 15 4	15 – 25 5	25 – 50 6	50 – 100 7	100– 250 8	250 – 500 9	500 – 750 10	750–1 000 11	1000-1500 12	1500-3000 13	> 3000 14	Kopā
15	Graudaugi, eļļas un proteīnaugi	4 623	4 036	1 776	2 773	2 176	1 525	361	85	38	32	16	2	17 443
16	Laukkopība, pārējā	770	430	189	128	66	84	26	10	5	2	3		1 713
23	Dārzeni, pārējie	412	276	107	67	42	19	10	4	3	4	3	4	951
36	Dažādas ilggadīgās kultūras	93	71	59	57	37	22	1						340
45	Piena lopkopība	7 499	4 899	2 153	1 797	1 049	533	99	16	5	5	9	2	18 066
46	Gaļas liellopi	195	197	98	96	47	11	1						645
47	Piena un gaļas liellopi	1 341	932	332	230	89	22	2						2 948
48	Aitas, kazas, pārējie ganību mājlopi	230	107	33	11	6	2	2						391
51	Cūkas	9	4	6	4	3	7	5	1	2	3	9	8	61
52	Putni	19	16	2	2	3	17	5	1	3	4	7	10	89
53	Dažādi graudēdāji	97	18	12	2	2								131
61	Jaukta augkopība	1 180	631	213	87	29	29	7	3		1			2 180
73	Jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	1 879	788	154	50	11		2		1				2 885
74	Jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	74	17	9	3	3					1			106
83	Jaukta augkopība, lopkopība	3 410	2 188	746	683	341	220	66	13	13	21	23	11	7 735
84	Jaukta	4 484	1 789	363	137	33	11	1	1	1		1	1	6 822
	Kopā	26 315	16 399	6 252	6 127	3 937	2 502	588	134	71	72	71	38	62 506

1.4. tabula. Igaunijas 2018. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Specializācijas virziens	Kodi	4 - 8	8 – 25	25 - 100	100 - 500	> 500	Kopā
Laukkopība	15, 16	14	45	73	96	21	249
Dārzenkopība	21, 22, 23	5	9	9	7		30
Ilggadīgo kultūru audzēšana	36, 38	5	10	6	3		24
Piena lopkopība	45	1	6	12	33	54	106
Ganību mājlopu audzēšana	46, 47, 48	18	54	44	18		134
Cūkkopība un putnkopība	51, 52, 53	1	2	1	5	14	23
Jaukta specializācija	61, 73, 74, 83, 84	15	24	29	10	15	93
Kopā		59	150	174	172	104	659

Avots: Igaunijas FADN dati

1.5. tabula. Lietuvas 2018. gada izlases saimniecību sadalījums atbilstoši specializācijas virzieniem un ekonomiskā lieluma grupām, skaits

Lieluma grupa '000 eiro Specializācijas virziens	Kodi	4 - 8	8 – 15	15 - 25	25 - 50	50 - 100	100 - 250	250 - 500	> 500	Kopā
Graudaugi un proteīnaugi	15	18	30	30	77	113	145	65	28	506
Laukkopība, jaukta augkopība	16, 61	11	12	8	15	13	20	11	9	99
Dārzenkopība, ilggadīgo kultūru audzēšana	23, 38	5	9	10	16	12	7	4	3	66
Piena lopkopība	45	23	36	32	52	64	67	25	9	308
Ganību mājlopu audzēšana, jaukta lopkopība, pārsvarā ganību mājlopi	46, 47, 48, 73	20	22	17	27	11	4	1	-	102
Cūkkopība un putnkopība, jaukta lopkopība, pārsvarā graudēdāji	51, 52, 53, 74	1	1	1	2	1	1	2	4	13
Jaukta augkopība, lopkopība	83	11	19	15	22	27	32	13	5	144
Jaukta specializācija	84	15	19	11	12	3	1	1	-	62
Kopā		104	148	124	223	244	277	122	58	1300

Avots: Lietuvas FADN dati

Lielākā saimniecību izlases kopa ir Lietuvai 1300 saimniecības, Latvijai 1000, bet Igaunijai 659 saimniecības. Igaunijas saimniecības ir ievērojami lielākas, pārsniedzot Latvijas saimniecību LIZ platības un ekonomisko lielumu vairāk nekā 2 reizes, bet Lietuvas vairāk nekā 3 reizes. Latvijas un Lietuvas saimniecībām ir līdzīgs nomāto LIZ platību īpatsvars attiecīgi 46 un 47 %, bet Igaunijā tas ir ievērojami augstāks – 65 % (1.6. tabula). Saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību Igaunijā ir lielākais 787, bet Latvijā un Lietuvā zemāks – attiecīgi 692 un 640.

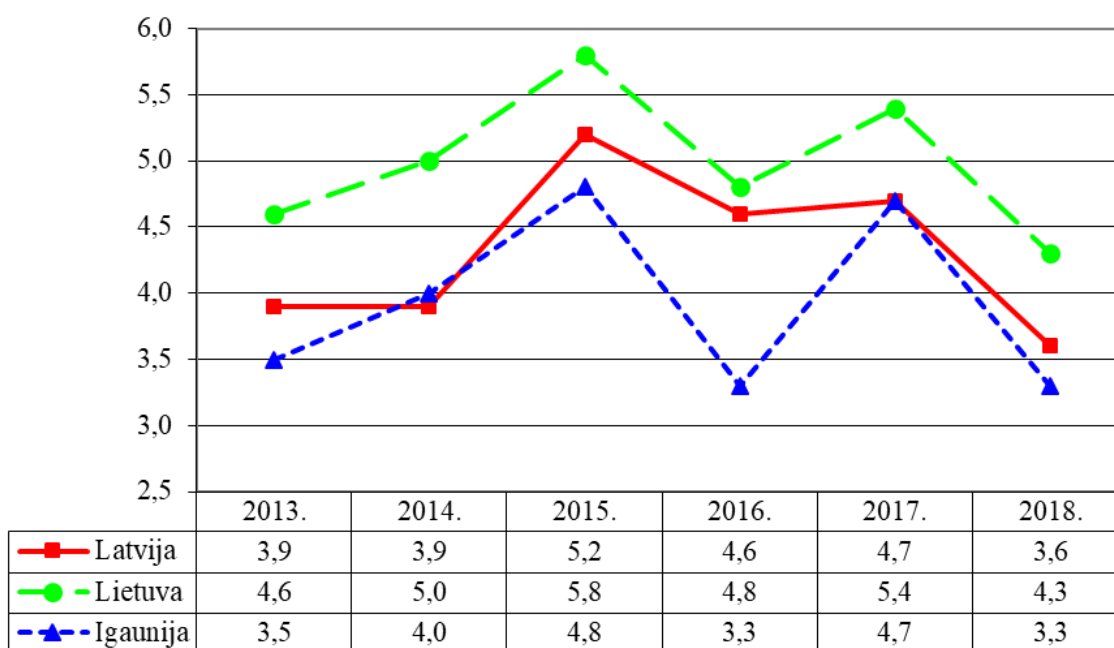
1.6. tabula. Vidējais Baltijas valstu saimniecību ekonomiskais un fiziskais lielums 2018. gadā

Rādītājs Valsts	Saimniecību skaits izlasē	Ekon. lielums	Apsaimniekotā LIZ	Nomātā LIZ		Ekon. liel./ LIZ
		eiro	ha	ha	%	eiro/ha
Latvija	1000	44 296	64,0	29,1	46	692
Lietuva	1300	27 064	43,4	20,4	47	640
Igaunija ⁶	659	100 984	128,4	82,9	65	787

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

2. Ražība

Laukaugu ražību Baltijas valstu saimniecībās ietekmē atšķirīgi agro klimatiskie apstākļi: Lietuva – valsts, kas atrodas vairāk uz dienvidiem, Latvija – pa vidu un Igaunija – ziemeļos. 2.1. attēlā ir parādītas kviešu ražības pārmaiņas laika periodā no 2013. līdz 2018. gadam. 2018. gadā visās Baltijas valstīs bija straujš kviešu ražības kritums no 20 līdz 30 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

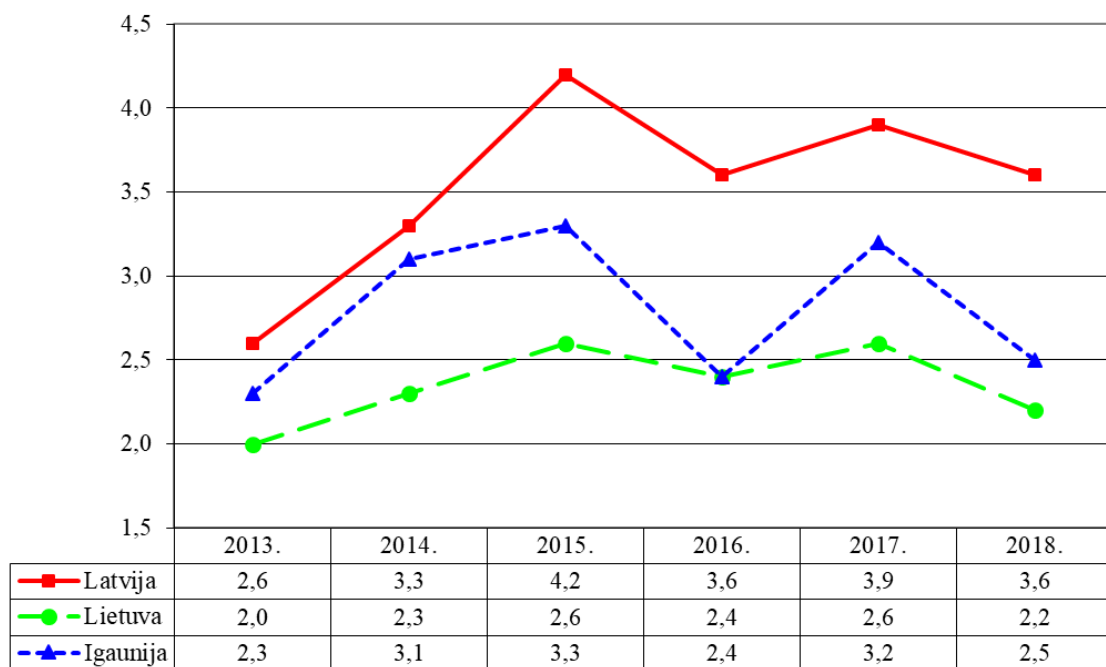
2.1. att. Kviešu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Rudzu ražība pēdējos sešos gados visaugstākā ir Latvijā. Atšķirībā no iepriekšējā gada 2018. gadā novērojams rudzu ražības samazinājums visās Baltijas valstīs (2.2. attēls). 2018. gadā visaugstākā rudzu ražība bija Latvijā – 3,6 tonnas no hektāra, bet Lietuvā viszemākā – 2,2 tonnas no hektāra. Salīdzinot ar 2017. gadu, vislielākais samazinājums

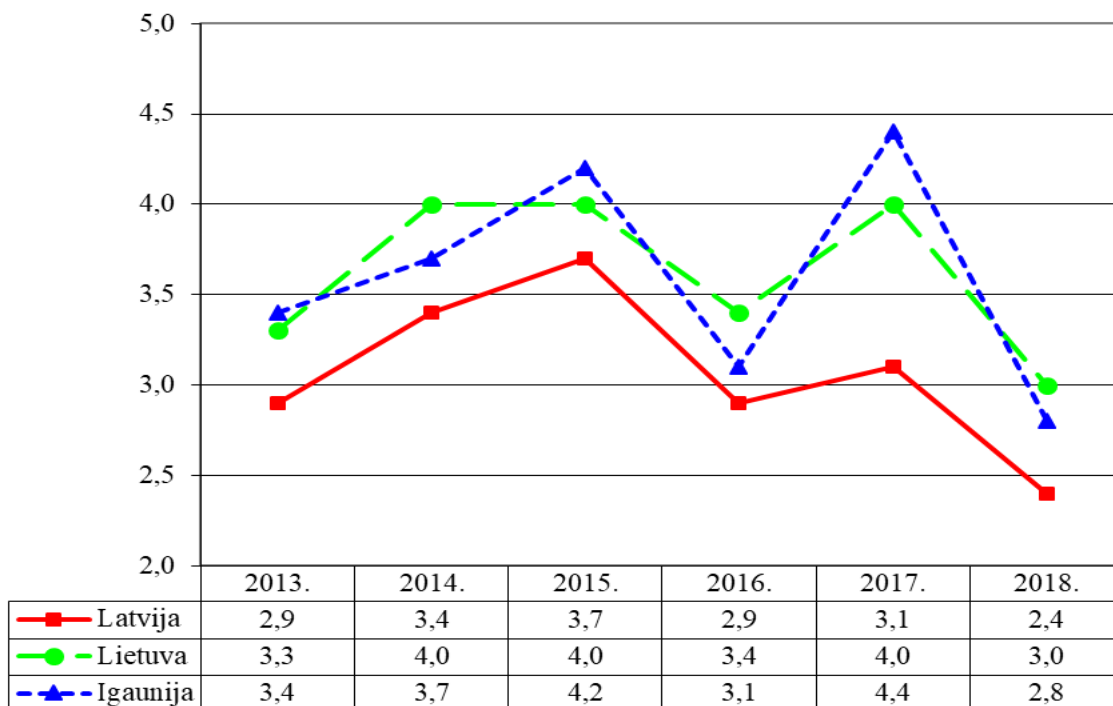
⁶ Vidējais ekonomiskais lielums Igaunijas saimniecībām 2016. gadā

bija Igaunijā - par 22 %. Latvijā un Lietuvā kritums bijis līdzīgs – attiecīgi par 8 % un 15 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

2.2. att. Rudzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2013.– 2018. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

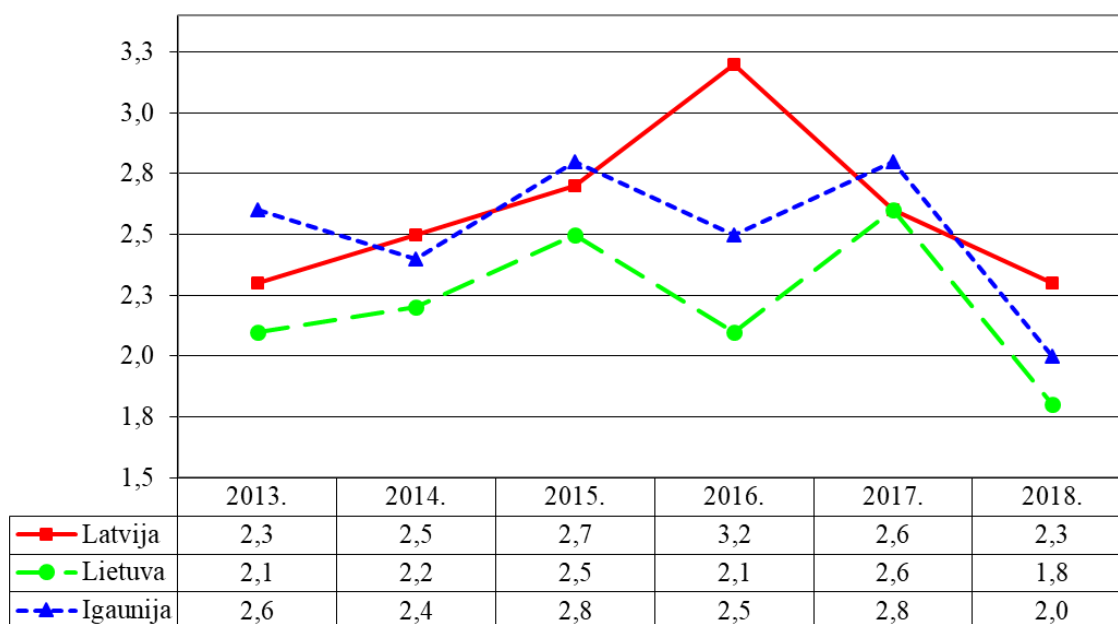

2.3. att. Miežu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Arī miežiem 2018. gadā bija straujš ražības kritums līdz viszemākajam līmenim 6 gadu periodā: Igaunijā par 36 %, Lietuvā par 25 % un Latvijā par 23 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (2.3. attēls). Lietuvā un Igaunijā 2017. gadā tika sasniegts visaugstākais miežu ražības līmenis pēdējos 6 gados: Igaunijā - 4,4, Lietuvā 4,0, bet Latvijā tikai 3,1 tonnas no hektāra.

Auzu ražība 2018. gadā Baltijas valstīs ir samazinājusies: Latvijā par 12 %, Igaunijā par 29 %, bet Lietuvā par 31 %, salīdzinot ar 2017. gadu (2.4 attēls). Latvijā pēc 2016. gada augstās rekordražas auzu ražība samazinājās līdz zemākajam līmenim.

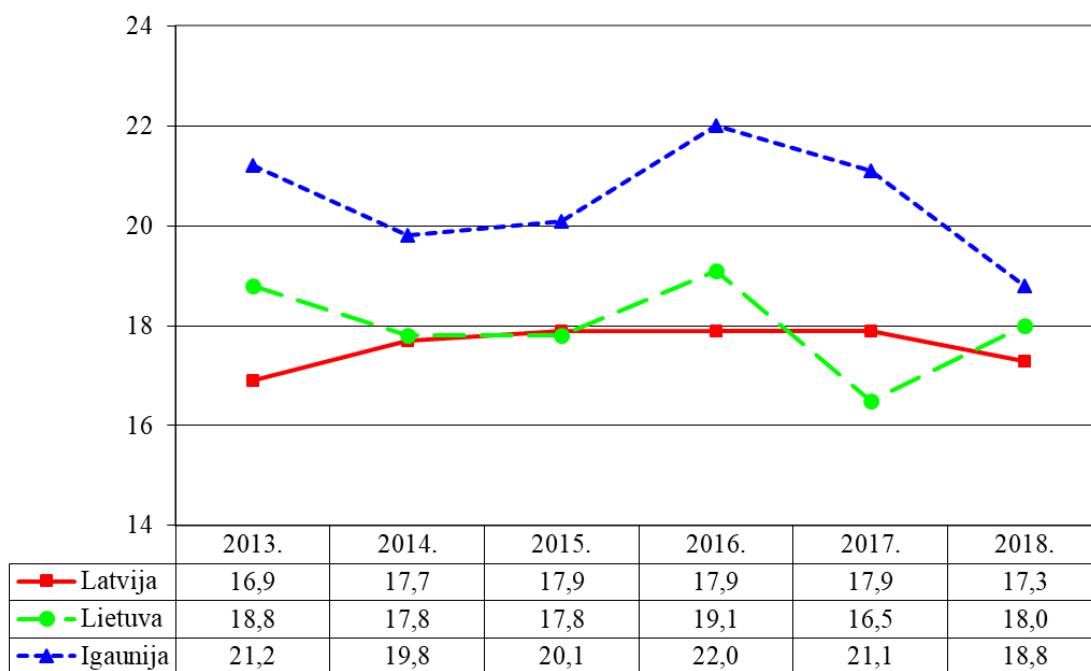

2.4. att. Auzu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

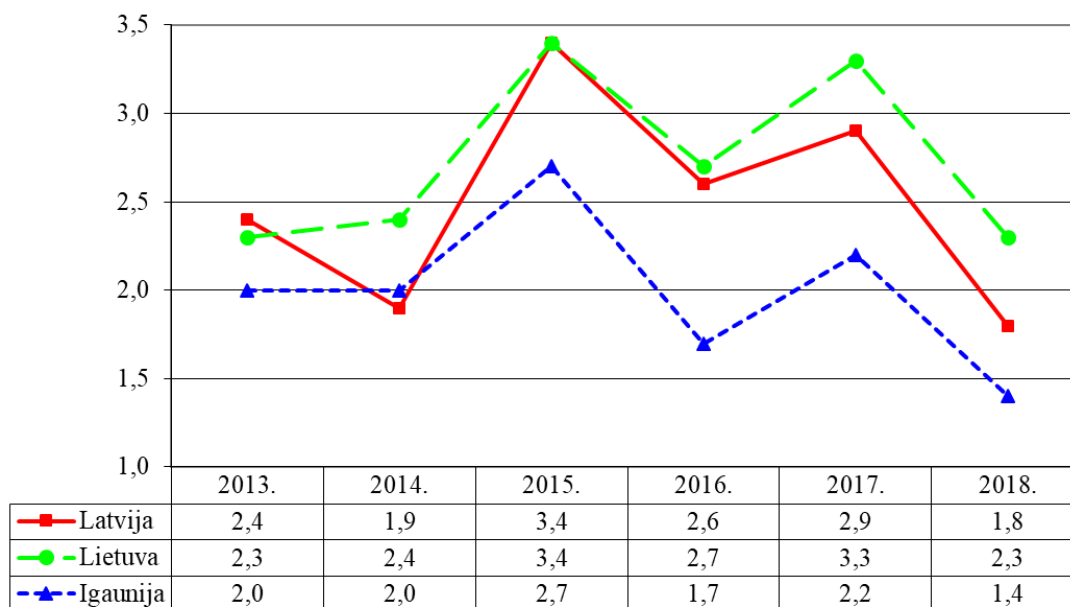
Igaunijā kartupeļu ražība konsekventi ir augstākā Baltijas valstīs, pārsniedzot Latvijas un Lietuvas rādītājus par 4 līdz 28% (2.5. attēls). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2018. gadā Latvijā un Igaunijā tā ir samazinājusies attiecīgi par 3% un 11%, Latvijā nokrītot līdz zemākajam līmenim pēdējo piecu gadu laikā, bet Igaunijā līdz viszemākajam līmenim visā periodā, toties Lietuvā kartupeļu ražība pieaugusi par gandrīz 10%.

Visās Baltijas valstīs 2018. gadā vērojams rapšu ražības samazinājums līdz viszemākajam līmenim periodā (2.6 attēls). Visstraujākais tas bija Latvijā - par 38 %, Igaunijā - par 34 %, bet Lietuvā - par 30 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Ja Latvijā un Lietuvā 2015. un 2016. gadā rapšu ražība bija vienāda, tad turpmākajos gados Latvijas rādītāji atpaliek no Lietuvas rapšu ražības, bet Igaunijā šis rādītājs ir konsekventi zemāks visā periodā.

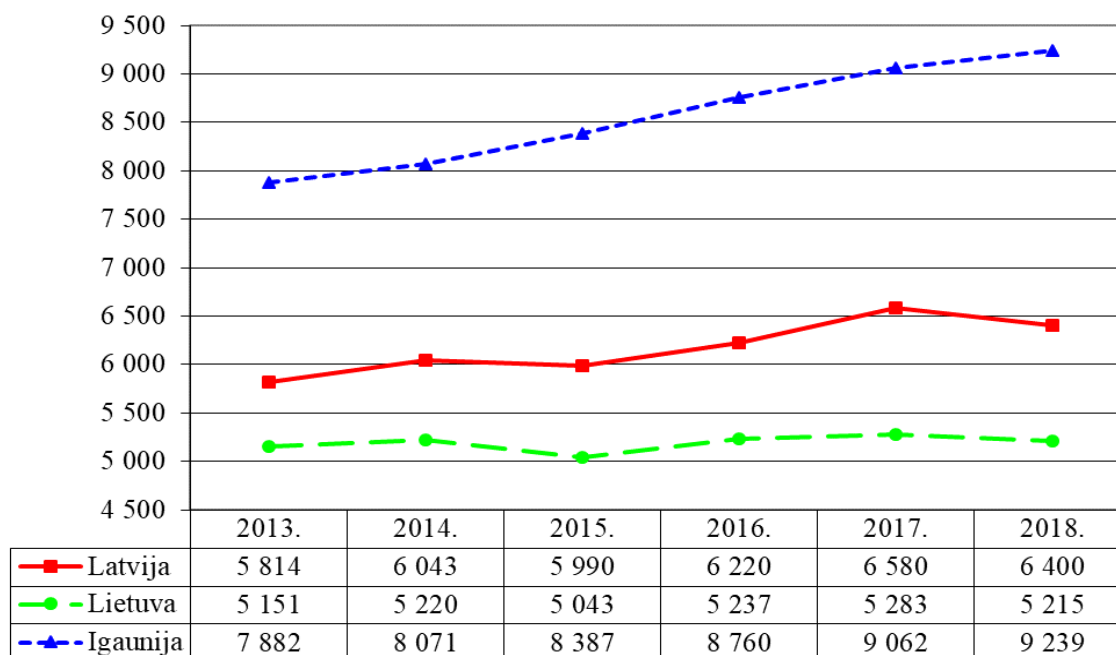
2.5. att. Kartupeļu ražība Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

2.6. att. Rapša ražība Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, tonnas no ha

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

2.7. att. Piena izslaukums Baltijas valstu saimniecībās 2013.-2018. gadā, kg no govns

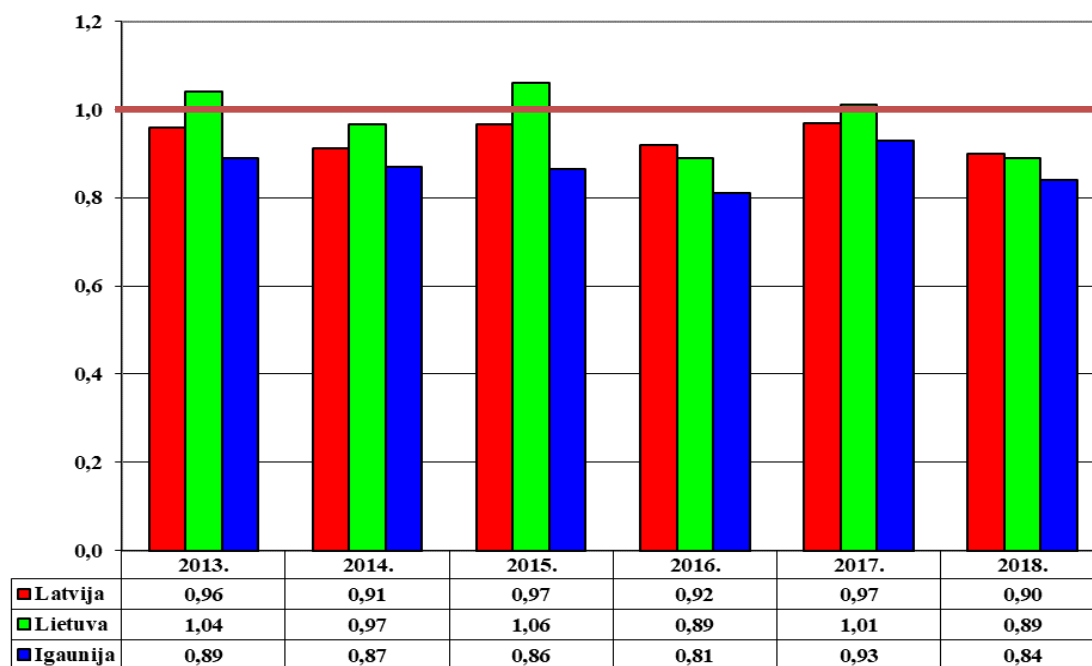
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Tikai Igaunijā 2018. gadā turpinās piena izslaukuma pieauguma tendence, sasniedzot augstāko līmeni 9 239 kg no govns (2.7. attēls). Latvijā un Lietuvā turpretī 2018. gadā bijis neliels piena izslaukuma samazinājums, attiecīgi par 3% un 1%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Visā periodā Igaunijas saimniecībās ir ievērojami augstāks piena izslaukums nekā pārējās Baltijas valstīs - 2018. gadā Latvijas saimniecībās tas sastāda 69 %, bet Lietuvas saimniecībās 56 % no Igaunijas saimniecību piena izslaukuma.

3. Izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība

Viens no Eiropas Komisijas atzītiem un plaši pielietotiem rādītājiem, kuru izmanto lauku saimniecību darbības salīdzinošajai analīzei dažādās ES dalībvalstīs, ir kopējās produkcijas izlaides un tās ražošanas izmaksu attiecība. Izlaides vērtība iekļauj pārdoto, saimniecības iekšējam patēriņam un samaksai par darbu izlietoto, mājsaimniecībā patērēto produkciju, kā arī krājumu starpību, ieņēmumus no saimniecību sniegtajiem pakalpojumiem un citus saimnieciskās darbības ieņēmumus. Tādējādi atšķirībā no neto pievienotās vērtības šis rādītājs raksturo saimniecības ražošanas efektivitāti, neņemot vērā saņemto ES un valsts atbalstu.

Ja 2013., 2015. un 2017. gadā Lietuvas saimniecībās izlaides vērtība bija augstāka nekā ražošanas izmaksas, tad pārējos gados arī Lietuvas saimniecībās izmaksas ir lielākas par izlaides vērtību. Latvijā un Igaunijā visā periodā ražošanas izmaksas pārsniedz izlaides vērtību. 2018. gadā produkcijas izlaides attiecība pret izmaksām samazinājās visās Baltijas valstīs, visstraujāk Lietuvā - par 12%, Igaunijā par 10%, bet Latvijā par 7%. 2018. gada rezultāti līdzinās 2016. gada scenārijam, kad Latvijā šī attiecība ir augstākā starp Baltijas valstīm.

3.1. att. Izlaides un ražošanas izmaksu attiecība Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā

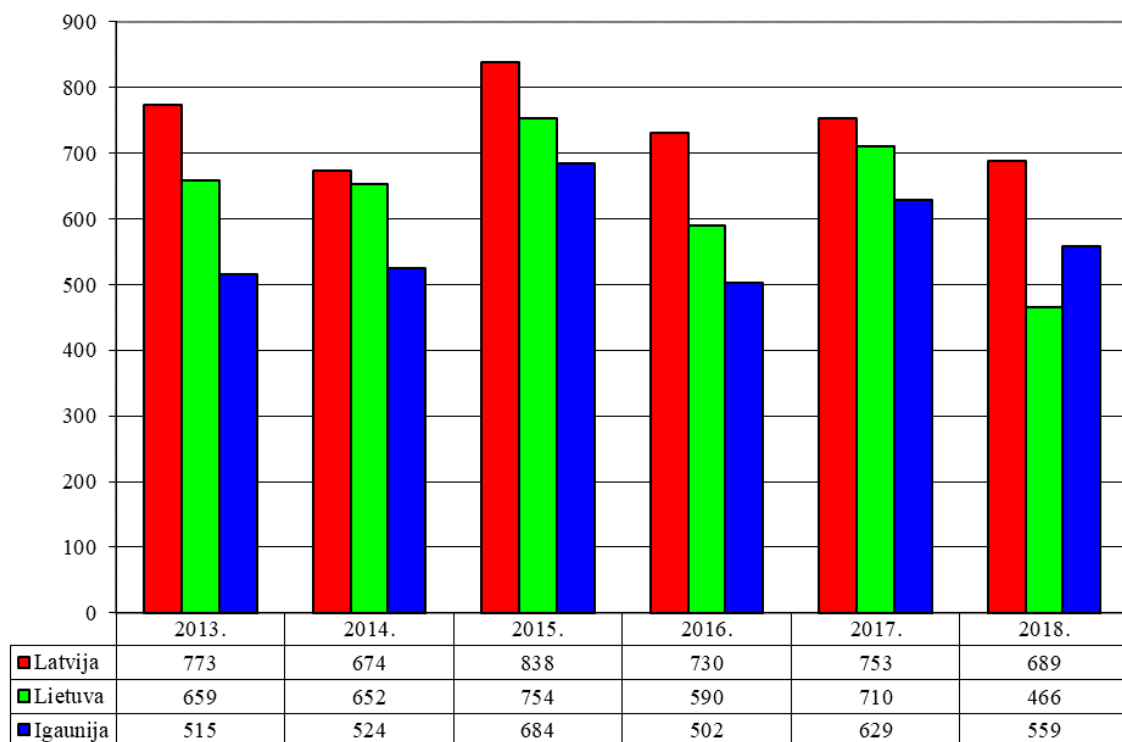
Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

4. Izlaides vērtība uz ražošanas vienību

Lauksaimniecības produkcijas ražošanas apstākļi un iegūtās ražas Baltijas valstīs ir nedaudz atšķirīgas, tāpēc interesanti ir salīdzināt produkcijas izlaides vērtību uz ražošanas vienību: 4.1. attēlā ir parādīta augkopības produkcijas izlaide uz 1 hektāru, bet 4.2. attēlā lopkopības produkcijas izlaide uz 1 nosacīto mājlopu vienību Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā.

Veicot aprēķinus, augkopības izlaides vērtība un tās ražošanai izmantotās lauksaimniecības zemes platības tika koriģētas, proti, no augkopības izlaides tika atņemta lopbarības izlaides vērtība, savukārt lauksaimniecības zemes platības samazinātas par lopbarības platībām, papuvēm, pļāvām un ganībām, kā arī neizmantoto lauksaimniecības zemi. Ievērojot, ka lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitāte atšķiras atkarībā no tās izlietojuma, minētās korekcijas nodrošina lielāku rezultātu precizitāti.

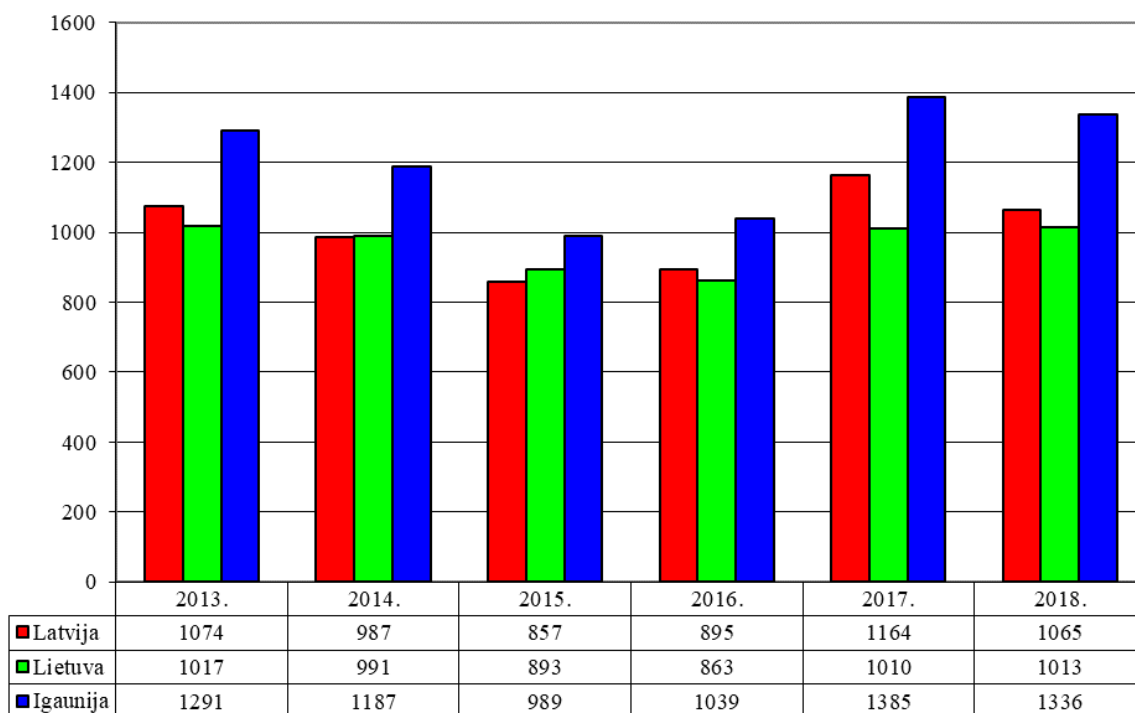
Analizētajā laikposmā konsekventi augkopības izlaides vērtība uz 1 hektāru augstāka ir Latvijas saimniecībās, tomēr 2018. gadā tā ir tikai 689 eiro uz hektāru – otrs zemākais rādītājs visā periodā. 2018. gadā izlaides vērtība uz hektāru ir samazinājusies visās Baltijas valstīs, vislielākais samazinājums ir Lietuvā - par 34 %, salīdzinot ar 2017. gadu. Ja iepriekšējos gados Lietuvas rādītāji bija zemāki par Latvijas, bet augstāki par Igaunijas augkopības izlaides vērtību uz 1 hektāru, tad 2018. gadā tā ir viszemākā starp Baltijas valstīm visā periodā. Latvijā un Igaunijā 2018. gadā samazinājums ir līdzīgs – attiecīgi par 8 % un 11 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Baltijas valstīs ikgadējās tendences ir vienādas – ja ir izaugsme vai kritums, tad visās valstīs.

4.1. att. Augkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, eiro uz 1 ha LIZ

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Savukārt lopkopībā situācija ir atšķirīga – visā analizējamā periodā no 2013. līdz 2018. gadam lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu vienību augstākā ir Igaunijā, bet Latvija kopš 2016. gada ir apsteigusi Lietuvu (4.2. attēls). Salīdzinot ar 2017. gadu, Latvijā un Igaunijā ir vērojams neliels lopkopības izlaides samazinājums attiecīgi par 9 % un 4 %, turpretī Lietuvā lopkopības izlaide palikusi iepriekšējā gada līmenī. 2018. gadā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu vienību Lietuvā sastāda 76 %, bet Latvijā 80% no Igaunijas lopkopības izlaides vērtības uz 1 nosacīto mājlopu vienību.

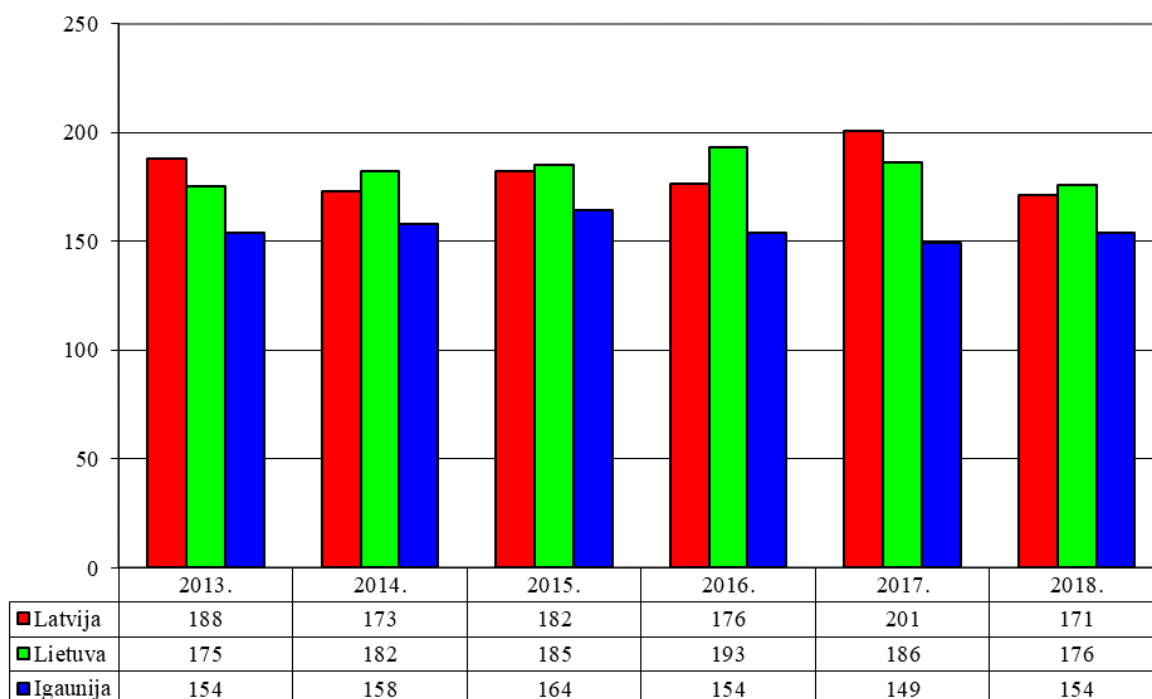
4.2. att. Lopkopības izlaide Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

5. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību

Lai novērtētu ražošanas nozares ienesīgumu, jāvērtē ne tikai saražotās produkcijas vērtība, bet arī izmaksas. FADN analizē specifiskās izmaksas – tieši ar ražošanas nozari saistītās tiešās mainīgās izmaksas, kurās neiekļauj degvielas, tehnikas un darbaspēka izmaksas, jo tās ir grūti attiecināt uz konkrētu ražošanas nozari.

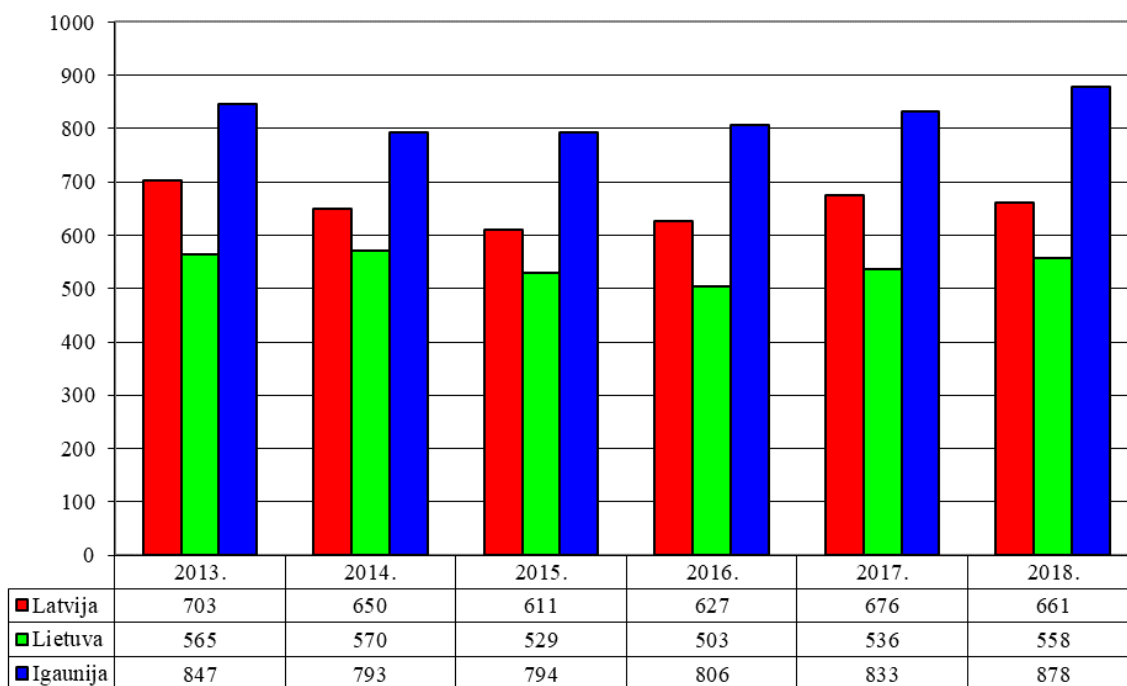
2018. gadā Baltijas valstīs ir zemākās augkopības specifiskās izmaksas uz 1 hektāru LIZ visā periodā, tikai Igaunijā tās ir 2016. gada līmenī un par 3% augstākas nekā 2017. gadā, bet Lietuvā un Latvijā attiecībā pret iepriekšējo gadu vērojams samazinājums attiecīgi par 5 % un 15 % (5.1. attēls). 2018. gadā Lietuvā ir augstākās augkopības specifiskās izmaksas uz 1 hektāru LIZ starp Baltijas valstīm - Latvijā tās ir 97 %, bet Igaunijā 88 % no Lietuvas rādītājiem.

**5.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2013.–2018. gadā, eiro uz 1 ha LIZ**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Analizējot lopkopības specifiskās izmaksas uz 1 nosacīto mājlopu vienību, visā periodā augstākās tās ir Igaunijas saimniecībās - 790 līdz 880 eiro robežās, Latvijā 610 līdz 700 eiro, bet Lietuvā 500 līdz 570 eiro robežās (5.2. attēls). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2018. gadā lopkopības specifiskās izmaksas uz 1 nosacīto mājlopu vienību ir pieaugušas Lietuvā un Igaunijā, attiecīgi par 4 % un 5 %, bet Latvijā tās samazinājās par 2 %. 2018. gadā Igaunijā tām ir augstākais līmenis visā periodā – 878 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību, Latvijas tās sastāda 75 %, bet Lietuvā – 64 % no Igaunijas rādītājiem.

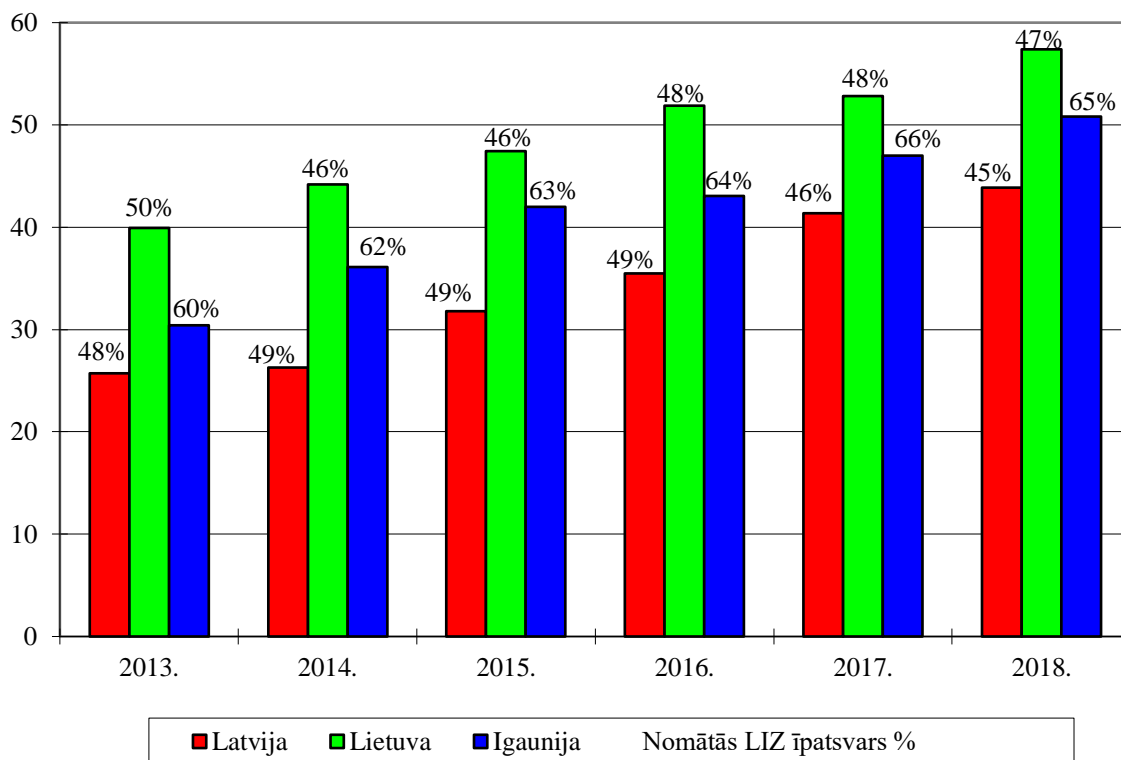

**5.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas Baltijas valstu saimniecībās
2013.–2018. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlomu vienību**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

6. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ

Visās Baltijas valstīs ir ievērojams nomāto LIZ platību īpatsvars: lielākais tas ir Igaunijā – vairāk nekā 60 % visā periodā ar tendenci palielināties, Latvijā 45 līdz 49 % ar tendenci samazināties, bet Lietuvā svārstās 46 līdz 50 % robežās (6.1. attēls). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2018. gadā nomāto LIZ platību īpatsvars ir samazinājies visās Baltijas valstīs par 1 procentpunktu, un Igaunijā bija 65 %, Lietuvā – 47 % un Latvijā 45 % no LIZ.

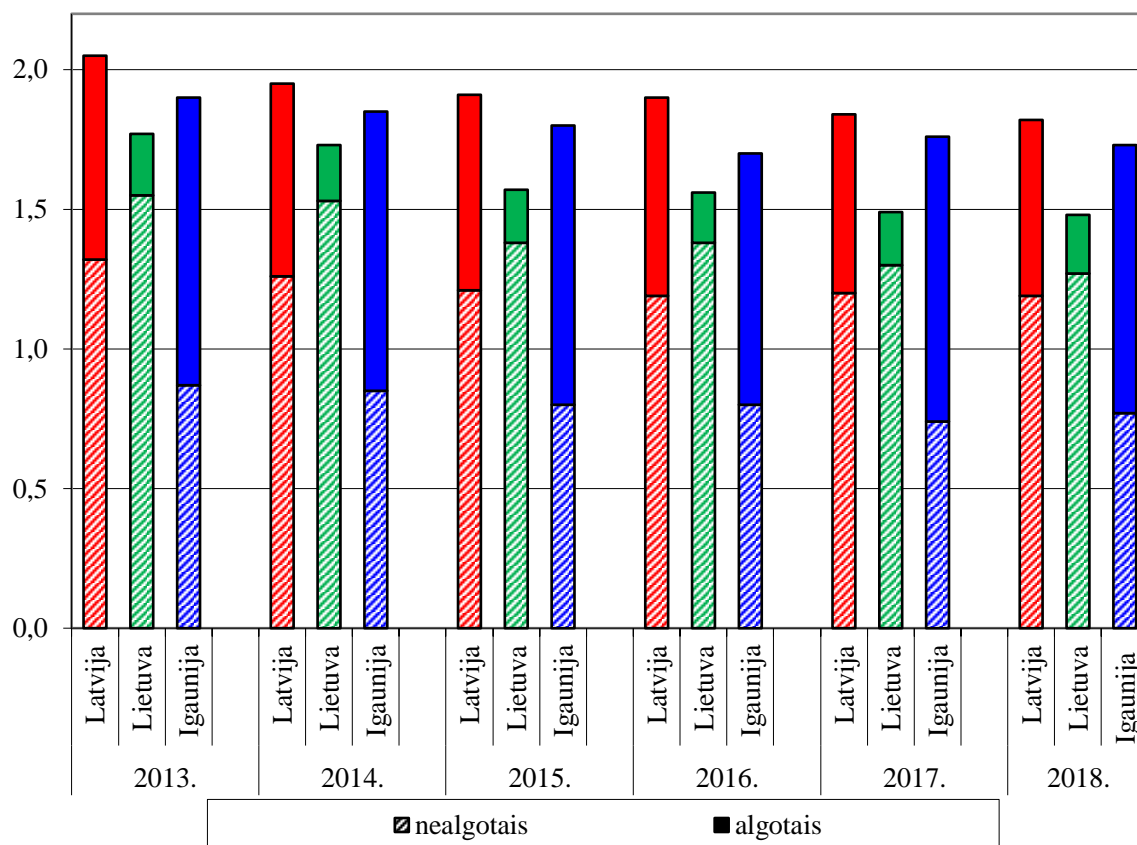
6.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Visās Baltijas valstīs nomas maksa konsekventi pieaug ik gadu. Lietuvā nomas maksa visā periodā bijusi augstākā Baltijas valstīs, Latvijas saimniecībās tā ir viszemākā, bet Igaunijā vidējā līmenī. Kopš 2013. gada Latvijā ir straujākais zemes nomas maksas kāpums - 1,71, līdzīgi arī Igaunijā 1,67 reizes, bet Lietuvā 1,44 reizes. 2018. gadā straujākais nomas maksas pieaugums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bija Lietuvas saimniecībās – 9 %, Igaunijā – 8 %, bet Latvijā – 6 %. Ja perioda sākumā Lietuvā zemes nomas maksa bija 1,6 reizes austāka nekā Latvijā un 1,3 reizes austāka nekā Igaunijā, tad 6 gadu periodā pārējās valstis ir tuvinājušās Lietuvas līmenim – Igaunijā tā sastāda 89 %, bet Latvijā 76 % no Lietuvas līmeņa.

7. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums

Visās Baltijas valstīs ir tendence samazināties kopējam darbaspēka ieguldījumam vidēji saimniecībās (7.1. attēls). Latvijā visā periodā ir lielākais kopējā darbaspēka ieguldījums vidēji saimniecībās - 2018. gadā tās ir 1,82 vienības, Igaunijā nedaudz mazāk – 1,73, bet Lietuvā tikai 1,48 darbaspēka vienības. Igaunijā konsekventi ir lielākais algotā darbaspēka īpatsvars, un 2018. gadā tas sastāda 55 %, Latvijā 35 %, bet Lietuvā tikai 14 % no kopējā darbaspēka. Jāatzīmē gan, ka Lietuvas dati neietver lauksaimniecības uzņēmumus, kur šī attiecība varētu būt citāda.

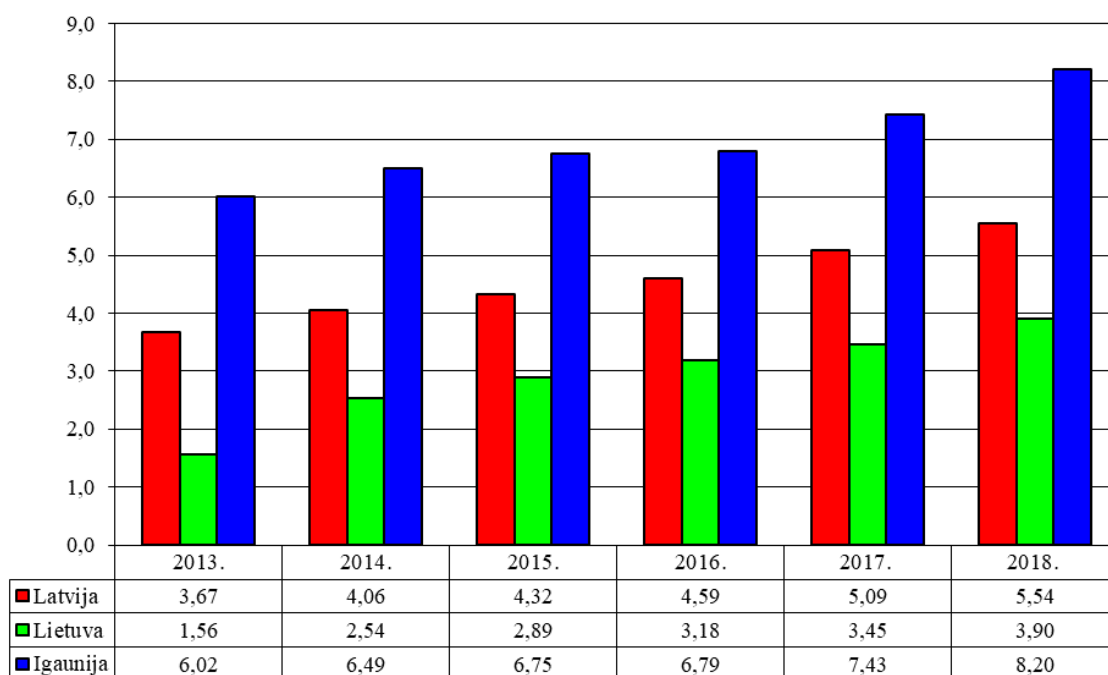

7.1. att. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums Baltijas valstu saimniecībās 2012.–2017. gadā (darbaspēka vienības)

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

8. Algotā darbaspēka izmaksas

Baltijas valstu lauku saimniecībās visā periodā no 2013. līdz 2018. gadam ir vērojams algotā darbaspēka izmaksu pieaugums (8.1. attēls). Vismazākās algotā darbaspēka izmaksas konsekvēnti ir Lietuvā, kas 2018. gadā bija 3,90 eiro par stundu, un sastāda 68 % no Latvijas un 48 % no Igaunijas algota darbaspēka izmaksām. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2018. gadā vislielākais algotā darbaspēka izmaksu pieaugums bija Lietuvā – par 13 %, Igaunijā par 10 % bet Latvijā par 9 %. Laika periodā no 2013. līdz 2018. gadam Latvijas lauku saimniecībās algotā darbaspēka izmaksas pieaugušas par 51 %, bet Igaunijā par 37 %, sasniedzot attiecīgi 5,54 eiro un 8,20 eiro par stundu. Lietuvā sešu gadu laikā relatīvi ir bijis vislielākais algotā darbaspēka izmaksu pieaugums – 2,5 reizes no 1,56 eiro par stundu 2013. gadā līdz 3,90 eiro par stundu 2018. gadā. Tajā pašā laikā nedrīkst aizmirst, ka aprēķiniem tika izmantoti dati vienīgi par Lietuvas zemnieku saimniecībām, kurās ir lielāks nealgotā darbaspēka īpatsvars, bet atalgojums tradicionāli ir nedaudz zemāks nekā kapitālsabiedrībās.

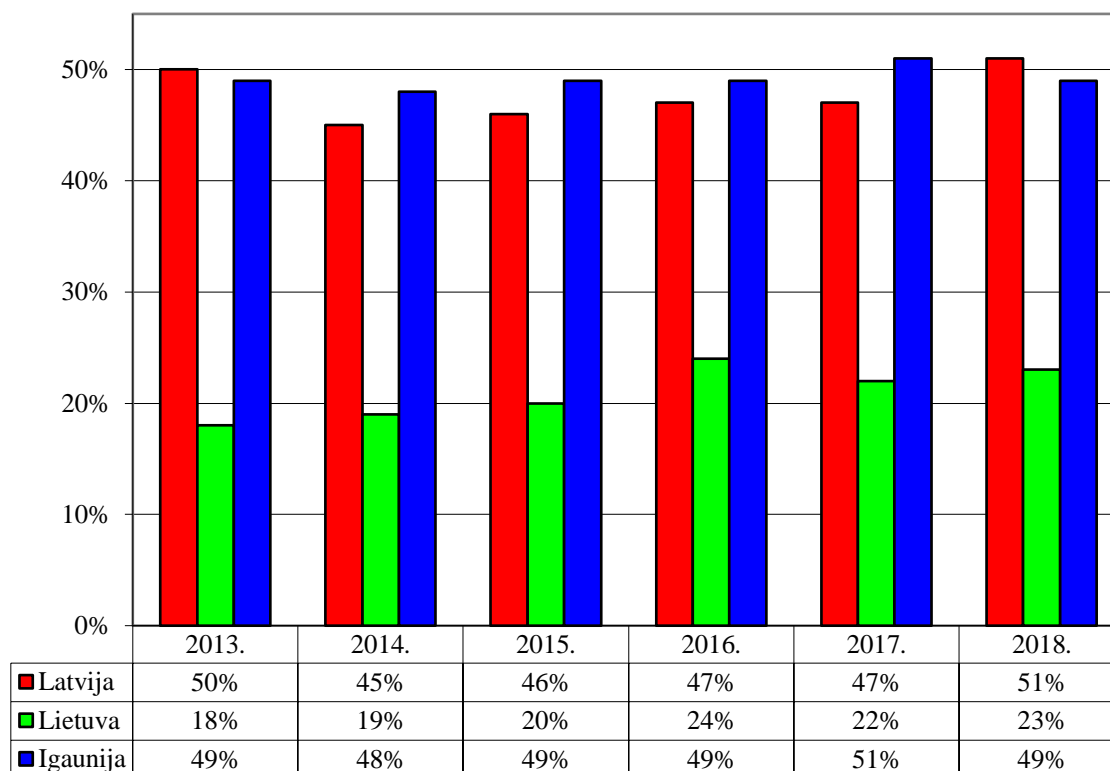
8.1. att. Algotā darbaspēka izmaksas Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, eiro par stundu⁷

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

9. Saistību un pašu kapitāla attiecība

Aizņemtā un pašu kapitāla attiecība ir viens no visplašāk izplatītiem finanšu pārskatu analīzes koeficientiem, kuru ekonomiski attīstītajās valstīs mēdz dēvēt par liveridža (angļu *leverage*) rādītāju. Tas raksturo aizņēmēja finanšu risku un parāda, cik liela ir saistību daļa, rēķinot uz pašu kapitāla 1 naudas vienību. Kopš 2014. gada vislielāko risku Baltijas valstīs uzņēmas Igaunijas lauku saimniecības, bet 2018. gadā Latvijas lauku saimniecībām ir augstākais rādītājs (9.1. attēls). Lietuvas saimniecībās visā periodā saistības veido tikai 18 līdz 24% no pašu kapitāla, tomēr jāņem vērā, ka dati ir tikai par zemnieku saimniecībām un neietver lauksaimniecības uzņēmumus. 2018. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saistību īpatsvars ir pieaudzis Latvijas un Lietuvas saimniecībās – attiecīgi par 4 un 1 procentpunktu, bet Igaunijā samazinājies par 2 procentpunktiem. Latvijas un Igaunijas saimniecībās liveridža rādītājs svārstās 45 līdz 51 % robežās - dažu gadu tas ir augstāks Latvijas saimniecībās, citu gadu Igaunijas saimniecībās.

⁷ Aprēķiniem tika izmantots FADN noteiktais nacionālās valūtas un eiro maiņas kurss. *Latvijā*: 2011. g. – 0,706233; 2012.g – 0,706233; 2013.g – 0,702804 lati par 1 eiro. *Lietuvā* 2010. – 2014. g. - 3,4528 liti par 1 eiro.

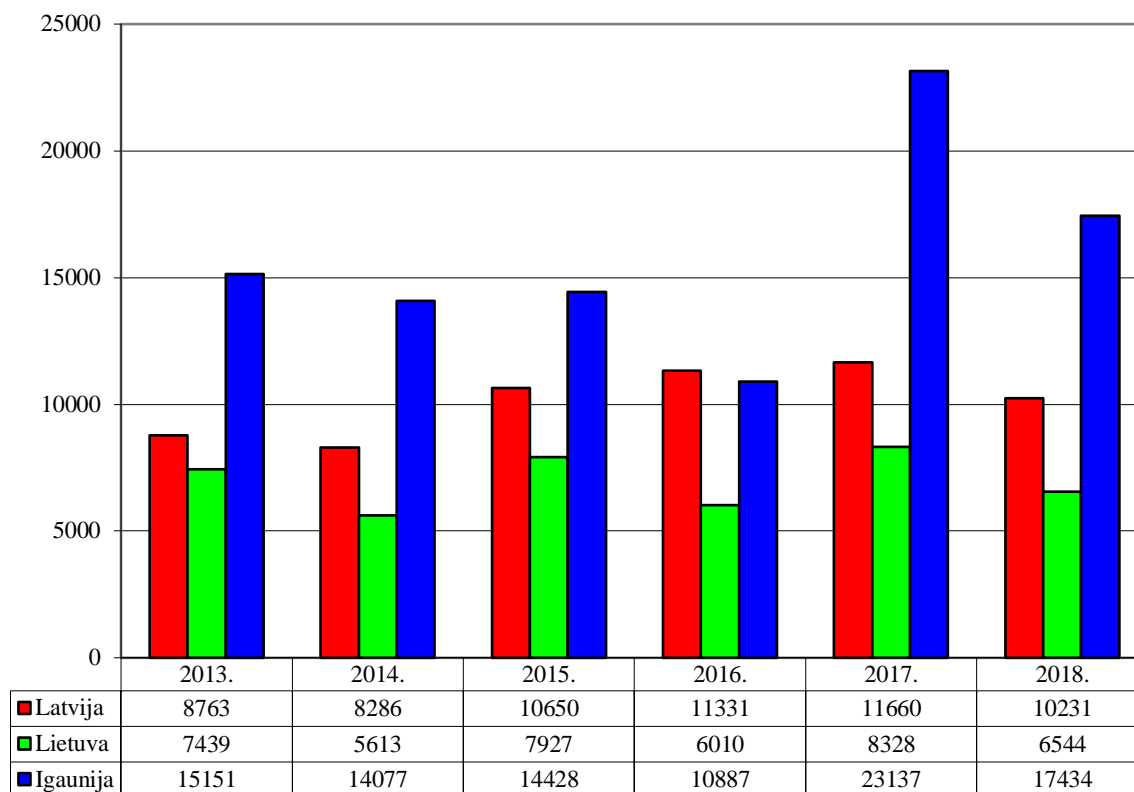

**9.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība Baltijas valstu saimniecībās
2013.–2018. gadā**

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

10. Neto pievienotā vērtība

Saimniecību darbības rezultātus vērtēsim pēc neto pievienotās vērtības uz darbaspēka vienību (10.1. attēls). 2018. gadā visās Baltijas valstīs tā ir samazinājusies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu - vislielākais samazinājums bijis Igaunijā – par 25 %, Latvijā par 21 %, bet Lietuvā par 12 %. Izņemot 2016. gadu, Igaunijas saimniecībās neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ir ievērojami augstāka nekā pārējās Baltijas valstīs. 2018. gadā Latvijā tā sastāda 59 %, bet Lietuvā 38 % no Igaunijas rādītāja.

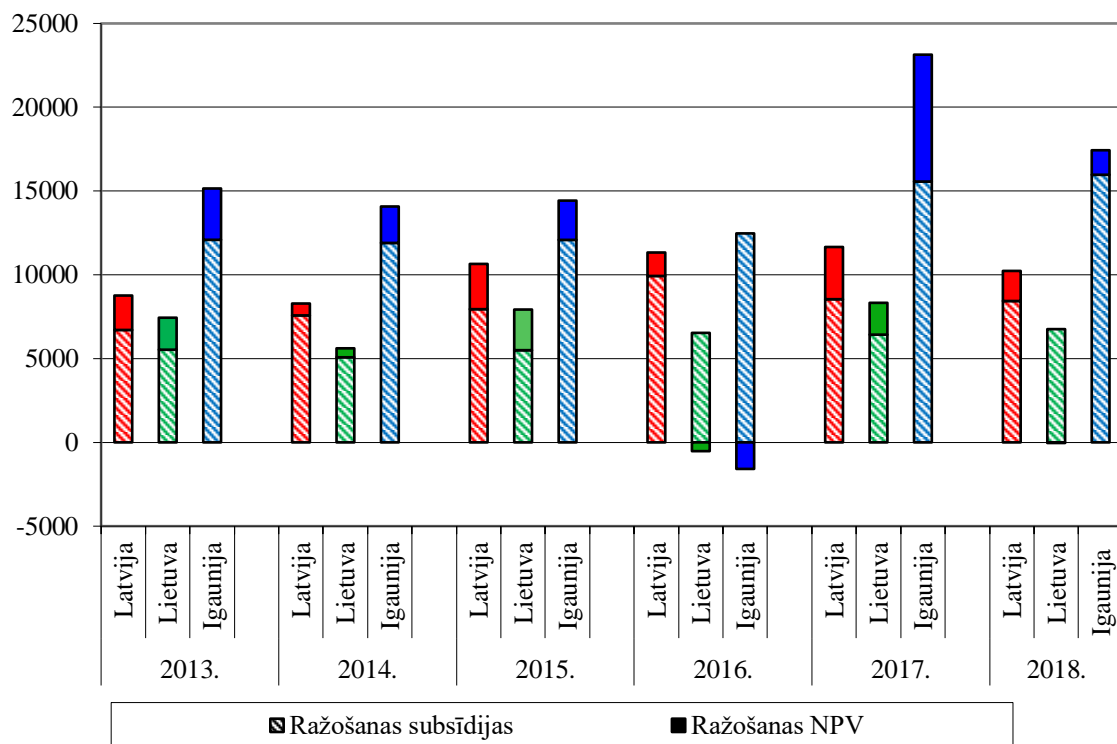

10.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2013.–2018. gadā, eiro

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Neto pievienotās vērtības analīze ir nepilnīga, ja netiek noskaidrots pašu lauku saimniecību ieguldījums šīs vērtības radīšanā – ražošanas pievienotā vērtība, kā arī ar ražošanu saistītā valsts un ES atbalsta⁸ loma (10.2. attēls).

⁸ Saņemtais atbalsts pārskata gadā, izņemot ieguldījumu subsīdijas

10.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas subsīdijas uz darbaspēka vienību Baltijas valstu saimniecībās 2013.-2018. gadā, eiro

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Sešu gadu periodā Latvijas lauku saimniecībās ražošanas neto pievienotā vērtība, kaut arī neliela, tomēr ir pozitīva, bet Igaunijā 2016. gadā un Lietuvā 2016. un 2018. gadā tā bija negatīva. Ja 2017. gadā visās Baltijas valstīs ir vērojams ražošanas neto pievienotās vērtības pieaugums, tad 2018. gadā ir kritums - Latvijā par 43 %, Igaunijā par 81 %, bet Lietuvā kļuvusi pat negatīva. Pēdējos 2 gados ražošanas subsīdijas neto pievienotajā vērtībā Igaunijā ir visaugstākās, Latvijā tās kopš 2016. gada ir samazinājušās, savukārt Lietuvā tās bija nedaudz mazākas perioda sākumā, pēdējos 3 gados palikušas nemainīgas. Igaunijā ražošanas subsīdijas neto pievienotajā vērtībā ievērojami lielākas, atbilstīgi saimniecību lielumam.

Atbalsta līmeni saimniecībās var vērtēt arī pēc saņemtā ražošanas atbalsta uz 1 izlaidis eiro vai ieguldījumu subsīdijas pret ekonomisko lielumu – teorētiski noteikto saimniecību izlaidis vērtību pēc vidējiem rādītājiem valstī (10.1. tabula). Igaunijā atbalsts uz 1 izlaidis eiro ir vismazākais – 0,25 eiro, Latvijā – 0,29 eiro, bet Lietuvā visaugstākais – 0,35 eiro uz katru izlaidis 1 eiro. Ieguldījumu subsīdijas uz ekonomiskā lieluma 1 eiro Lietuvā ir visaugstākās – 0,13 eiro, Latvijā – 0,06 eiro, bet Igaunijā – 0,03 eiro.

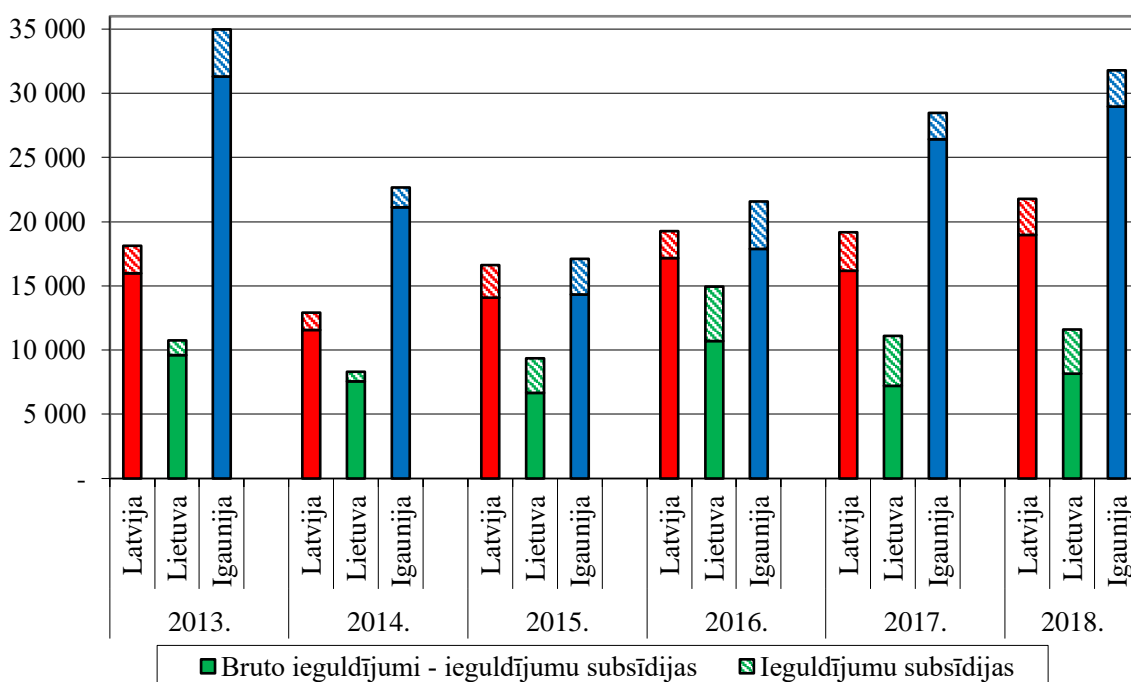
**10.1. tabula. Atbalsts uz izlaides 1 eiro un ekonomiskā lieluma 1 eiro
Baltijas valstu saimniecībās 2018. gadā, eiro**

	Latvija	Lietuva	Igaunija
Ekonomiskais lielums	44 296	27 064	100 984
Izlaide	54 960	28 426	112 046
Ražošanas atbalsts	16 084	10 002	27 606
Ieguldījumu subsīdijas	2 809	3 429	2 821
Ražošanas atbalsts uz izlaides 1€	0,29	0,35	0,25
Ieguldījumu atbalsts uz ekon. lieluma 1€	0,06	0,13	0,03

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

11. Saimniecību ieguldījumi

Saimniecību attīstības perspektīvas var novērtēt pēc veikto ilgtermiņa ieguldījumu apjoma, turklāt šim mērķim ir iespējams izmantot pašu līdzekļus, piesaistītos kredītus, kā arī pieejamo atbalstu – ieguldījumu subsīdijas. Ieguldījumu subsīdiju un investīciju attiecība parāda atbalsta līmeni saimniecību attīstībai. 11.1. attēlā ir atspoguļota attiecība starp ieguldījumu subsīdijām (svītrotais laukums) un veiktajiem bruto ieguldījumiem (viss stabiņš), kurus veido iegādātie vai citā veidā iegūtie pamatlīdzekļi.

11.1. att. Baltijas valstu saimniecību ieguldījumi un ieguldījumu atbalsts 2013.–2018. gadā, eiro

Avots: FADN nacionālo aģentūru Baltijas valstīs dati

Igaunijā visā periodā ir lielākie ieguldījumi vidēji saimniecībās, savukārt Lietuvā vismazākie. Jāatzīmē gan, ka Lietuvas informācija neietver datus par lauksaimniecības uzņēmumiem, bet gan tikai par zemnieku saimniecībām. 2018. gadā ieguldījumu pieaugums novērojams visās Baltijas valstīs: Latvijā par 14 %, Igaunijā par 12 %, bet Lietuvā par 4 %. Lietuvā pēdējos 3 gadus ir lielākais ieguldījumu atbalsts vidēji

saimniecībās, 2018. gadā pārsniedzot atbalstu Latvijā un Igaunijā par 22 %, līdz ar to pēdējos 3 gadus atbalsta intensitāte Lietuvā ir visaugstākā – 28 līdz 35 % robežās. 2017. gadā Latvijā ieguldījumu atbalsts ir visaugstākais visā periodā – 2 997 eiro (16 % no ieguldījumu vērtības), 2018. gadā tas ir 2 809 eiro (13 % no ieguldījumu vērtības). Igaunijā tā vērtība ir svārstīga - 2016. gadā 17 %, pēdējos 2 gados mazāka - 7 līdz 9 %. Ieguldījumu pārmaiņas un atbalsta lielums visdrīzāk ir saistīts ar plānošanas periodiem un tajos pieejamiem un apgūtajiem struktūrfondu līdzekļiem katrā no valstīm.

III nodaļa. ES dalībvalstu lauku saimniecību darbības rezultātu analīze

Šajā nodaļā iepazīstināsim ar Eiropas Savienības dalībvalstu saimniecību darbības rezultātiem 2014.–2016. gada periodā. Analīzē ir izmantoti ES FADN vienotajā datu bāzē (<http://ec.europa.eu/agriculture/rca/database/database.cfm>) uzkrātie 28 dalībvalstu dati. Jāatzīmē, ka FADN dati tiek analizēti un precizēti, un dalībvalstis iepriekšējo gadu datus var koriģēt, ja atklājas kļūdas vai nepilnības, tāpēc rezultāti var nedaudz atšķirties no iepriekšējām publikācijām.

1. Eiropas Savienības dalībvalstu lauksaimniecības sektora un FADN izlases kopas raksturojums

Lai labāk varētu izprast un novērtēt rezultātus, 1.1. tabulā ir doti dalībvalstu saimniecību izlases kopu raksturojošie lielumi: ekonomiskā lieluma sliekšnis, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums.

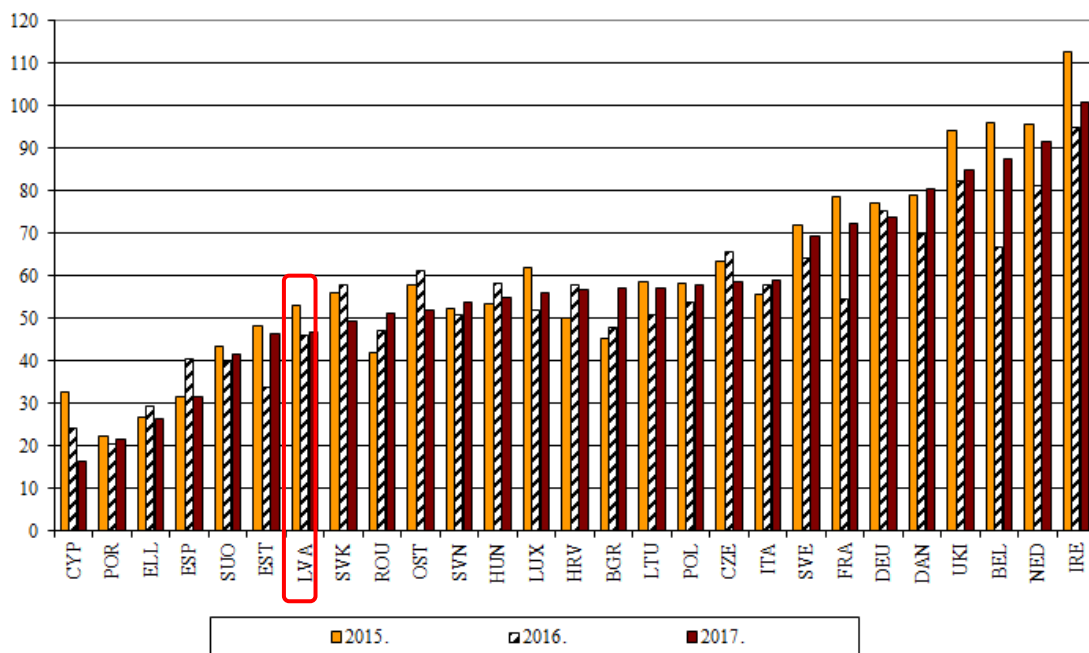
Dalībvalstis ekonomiskā lieluma sliekšni nosaka tādā līmenī, lai pētījuma objekts pārstāvētu 90 % no valsts lauksaimniecības sektora kopējās standarta izlaides, LIZ platībām un mājlopu vienību skaita. No tabulas datiem redzam, ka veidojas 3 grupas: mazās saimniecības, kur ekonomiskā lieluma sliekšnis ir 4 tūkst. eiro, vidējās saimniecības ar ekonomiskā lieluma sliekšni 8 tūkst. eiro un lielās saimniecības ar ekonomiskā lieluma sliekšni 15 un 25 tūkst. eiro. Latvija ietilpst mazo saimniecību grupā kopā ar Lietuvu un Igauniju, tomēr Igaunijas saimniecību vidējais ekonomiskais lielums ir ievērojami augstāks, tāpēc Igaunija nākotnē varētu mainīt sliekšni uz 8 tūkst. eiro. Jāatzīmē, ka 2017. gadā Rumānijā un Bulgārijā ekonomiskā lieluma sliekšnis ir paaugstināts no 2 tūkst. uz 4 tūkst. eiro, bet Austrijā no 8 tūkst. uz 15 tūkst. eiro. Tabulas dati varētu palīdzēt izprast dalībvalstu saimniecību rezultātu atšķirības.

1.1. tabula. ES dalībvalstu saimniecību ekonomiskā lieluma sliekšņi, saimniecību skaits izlases kopā un saimniecību vidējais ekonomiskais lielums

Valsts nosaukums	Valsts nosaukuma saīsinājums	Ekonomiskā lieluma sliekšnis (eiro)	Izlases saimniecību skaits	Vidējais saimniecību ekonomiskais lielums 2017. gadā (eiro)
Rumānija	ROU	4 000	5 100	9 800
Slovēnija	SVN	4 000	908	20 600
Grieķija	ELL	4 000	4 675	20 800
Horvātija	HRV	4 000	1 251	21 700
Lietuva	LTU	4 000	1 000	28 100
Polija	POL	4 000	12 100	28 300
Kipra	CYP	4 000	500	36 900
Portugāle	POR	4 000	2 300	37 000
Latvija	LVA	4 000	1 000	38 300
Malta	MLT	4 000	536	39 900
Ungārija	HUN	4 000	2 100	52 300
Bulgārija	BGR	4 000	2 202	56 300
Igaunija	EST	4 000	658	90 100
Īrija	IRE	8 000	900	54 500
Itālija	ITA	8 000	11 106	80 500
Spānija	ESP	8 000	8 700	82 300
Somija	SUO	8 000	900	87 900
Čehija	CZE	8 000	1 417	253 000
Austrija	OST	15 000	1 800	69 900
Zviedrija	SVE	15 000	1 025	160 900
Dānija	DAN	15 000	1 850	358 300
Francija	FRA	25 000	7 640	180 700
Luksemburga	LUX	25 000	450	198 000
Lielbritānija	UKI	25 000	2 500	220 300
Vācija	DEU	25 000	8 800	236 700
Beļģija	BEL	25 000	1 200	315 900
Nīderlande	NED	25 000	1 500	426 100
Slovākija	SVK	25 000	562	493 800

1. Ražība

Graudaugu ražība ES dalībvalstīs svārstās plašā diapazonā, piemēram, 2017. gadā kviešiem no 16 centneriem no hektāra Kiprā līdz 101 centneram no hektāra Īrijā. Ražības rādītājiem ir vērojamas zināmas tendences - zemākā kviešu ražība - zem 30 centneriem no hektāra pēdējos gados vērojama ES dienvidu valstīs Portugālē, Grieķijā un Kiprā, bet augstākā – virs 75 centneriem no hektāra Nīderlandē, Lielbritānijā un Īrijā (1.1. attēls).

1.1. att. Kviešu vidējā ražība ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā, centneri no ha

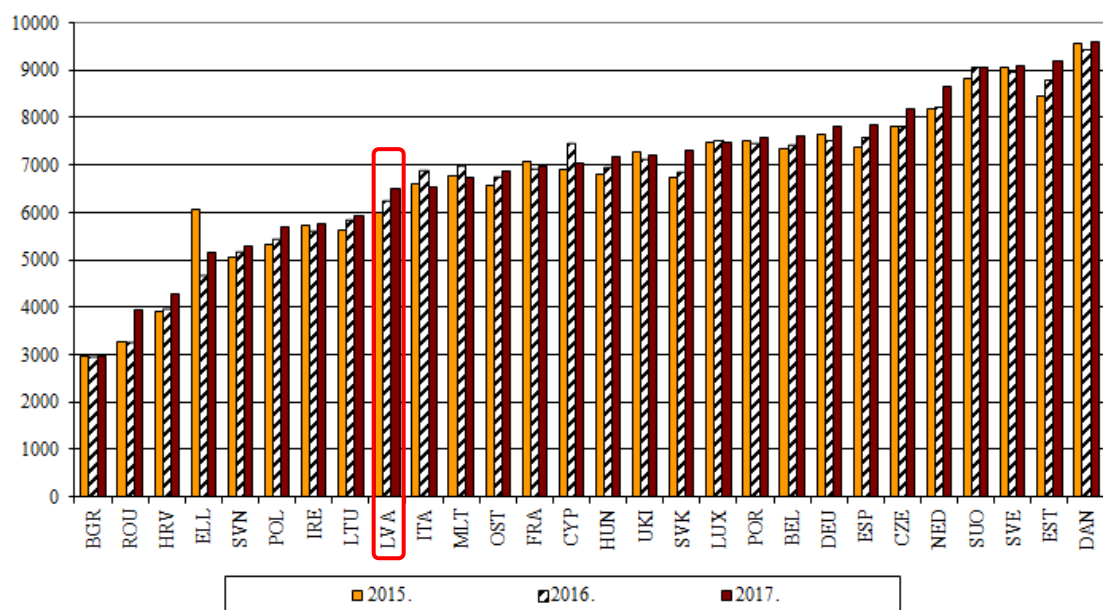
Avots: FADN

Astoņpadsmit ES dalībvalstīs 2017. gads bija labvēlīgāks par 2016. gadu kviešu audzēšanai: ievērojamākais ražības kāpums bija Igaunijā - 37 %, Francijā – 33 % un Beļģijā – 31 %, tomēr, nesasniedzot augstāko 2015. gada līmeni. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 9 dalībvalstīs ražība 2017. gadā samazinājās: Kiprā – par 33 %, Spānijā – par 22 %, pārējās 7 valstīs par 2 līdz 15 %. Malta ir vienīgā dalībvalsts, kurā kvieši netiek audzēti.

Arī piena izslaukuma pārmaiņu tendences ES dalībvalstīs ir atšķirīgas – 1 līdz 8 % robežās, izņemot Grieķiju, kur 2017. gadā izslaukums pieauga par 11 % un Rumāniju, kur pieaugums bija vislielākais - par 21 % (1.2. attēls). Piena izslaukums pieauga 24 dalībvalstīs, bet par 1 līdz 6 procentiem samazinājās Itālijā, Maltā, Luksemburgā un Kiprā.

2017. gadā vidējais izslaukums virs 8 000 kg no govīm bija 6 valstīs: Čehijā – 8 184 kg, Nīderlandē – 8 637 kg, Somijā – 9 073 kg, Zviedrijā – 9 096 kg, Igaunijā – 9 185 kg, bet visaugstākais Dānijā – 9 611 kg no govīm. Jāatzīmē, ka iepriekšējos gados 9 000 kg robežu pārsniedza tikai 2 dalībvalstis, bet 2017. gadā - 4 dalībvalstis, turklāt Igaunijā šī robeža pārsniegta pirmo reizi.

4 000 kg izslaukumu no govīm joprojām nav sasniegušas 2 valstis: Rumānija - 3 952 kg un Bulgārija ar viszemāko izslaukumu 2 966 kg no govīm. Bulgārijā zema izslaukuma pārskata periodā ir gandrīz nemainīgs, bet Rumānijā izslaukuma kāpums 2017. gadā bija vislielākais - par 21 %.

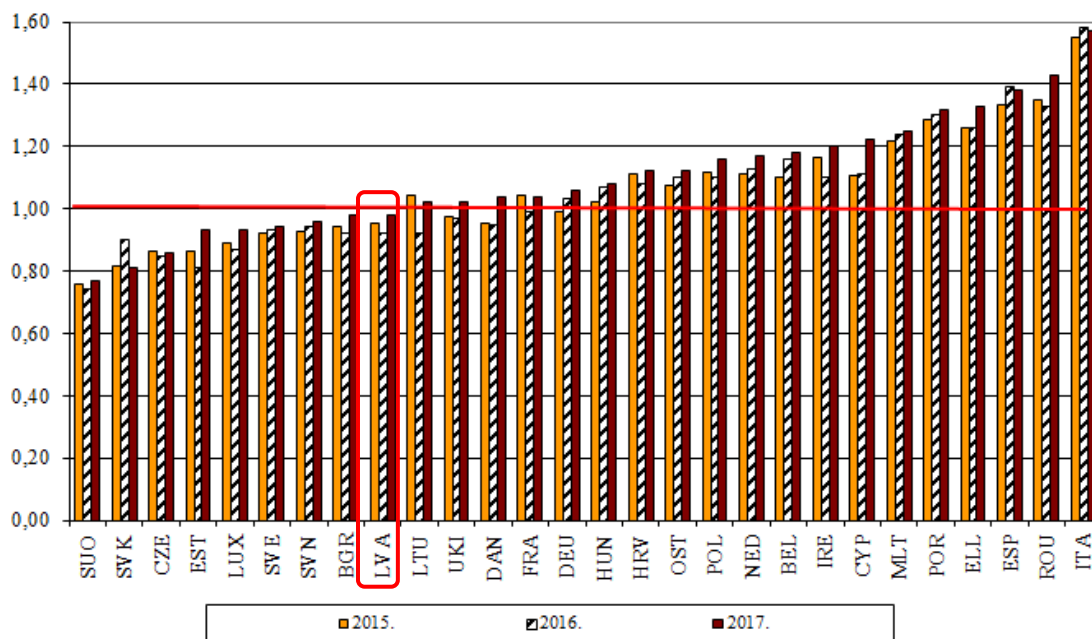

1.2. att. Piena vidējais izslaukums ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā, kg no govs

Avots: FADN

2. Izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība

Tradicionāli Rumānijas, Itālijas un Spānijas saimniecībās ir augstākā izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība (2.1. attēls). Vairumam ES dalībvalstu šī attiecība ir lielāka par 1, 2016. gadā - 15 valstīs, bet 2017. gadā bija vērojama šīs attiecības paaugstināšanās tendence - 19 valstīs izlaides vērtība bija augstāka par ražošanas izmaksām. 2017. gadā visbūtiskākais attiecības pieaugums bija Igaunijā par 0,12, Kiprā par 0,11 un Dānijā par 0,09, savukārt būtiskākais attiecības kritums bija Slovākijā par 0,09. Analizējamo 3 gadu periodā viszemākā lauku saimniecību izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība bija Somijā un Slovākijā.

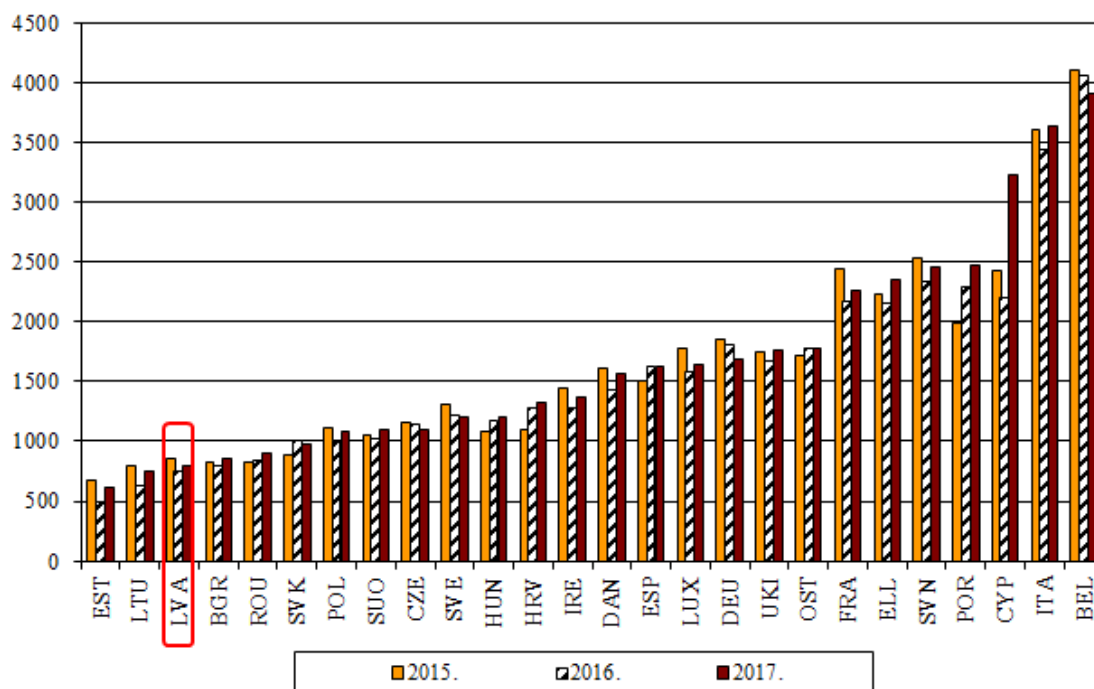
2.1. att. Izlaides un ražošanas izmaksu attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā

Avots: FADN

3. Izlaides vērtība uz ražošanas vienību

Veicot izlaides vērtības aprēķinus uz ražošanas vienību, no augkopības produkcijas ir atņemta saražoto lopbarības kultūru vērtība, bet lauksaimniecības zemes platības ir samazinātas par lopbarības platībām, papuvēm, pļavām un ganībām, kā arī neizmanto to lauksaimniecības zemi, tādējādi samazinot atšķirības lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitātē atkarībā no tās izlietojuma veida (3.1. attēls). Attēlā nav atspoguļoti dati par Nīderlandi un Maltu, kur saimniecību augkopības izlaides vērtība uz hektāru ir ievērojami augstāka un attēlā neļautu izšķirt pārējo valstu rādītājus.

2015.-2017. gadu periodā vērojamas izlaides vērtības uz ražošanas vienību svārstības – ja 2016. gadā izlaides vērtības pieaugums bija tikai 9 dalībvalstīs - Horvātijā un Portugālē par 16 %, Slovākijā par 13 %, bet pārējās 6 valstīs 3 līdz 9 % robežās, tad 2017. gadā pieaugums bija 21 dalībvalstī, visvairāk Kiprā - par 47 %, Igaunijā par 24 % un Lietuvā par 17 %. Visaugstākā augkopības izlaides vērtība uz 1 hektāru 2017. gadā bija Nīderlandē 18 317 eiro un Maltā 12 627 eiro, arī Beļģijā (3 917 eiro), Itālijā (3 640 eiro) un Kiprā (3 231 eiro) tā bija būtiski augstāka nekā pārējās valstīs. Grieķijā, Francijā, Portugālē un Slovēnijā tā bija robežās no 2 000 līdz 3 000 eiro, savukārt Baltijas valstīs, Rumānijā un Bulgārijā tā bija zem 900 eiro, tajā skaitā Latvijā 798 eiro, Lietuvā 748 eiro, bet Igaunijā tikai 615 eiro.

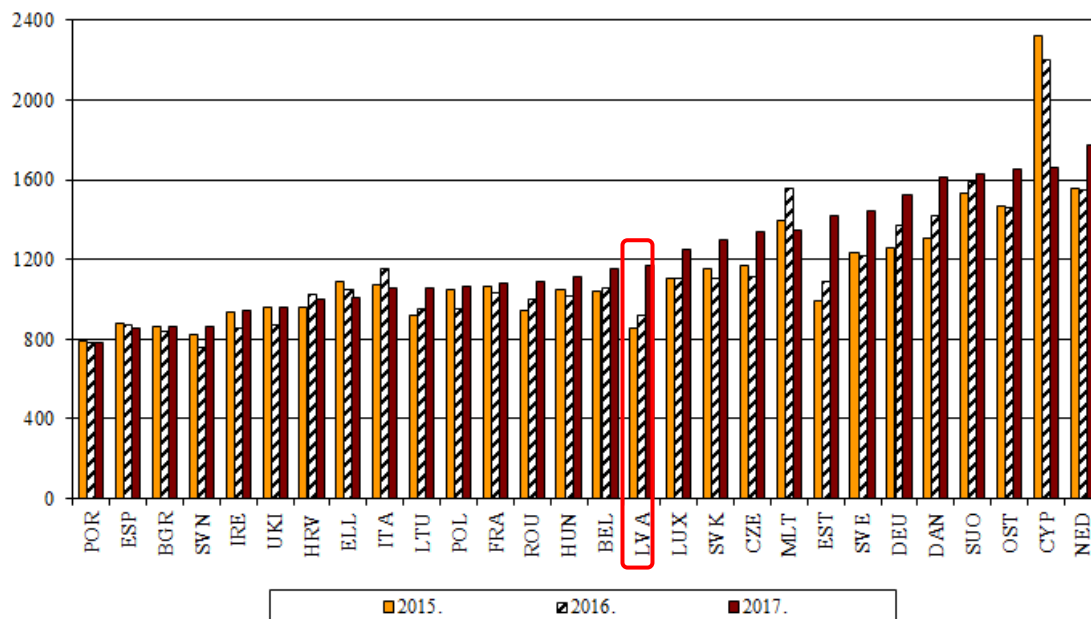

3.1. att. Augkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2015.–2017. gadā, eiro uz LIZ 1 ha

Avots: FADN

Arī lopkopības izlaides vērtības pārmaiņu tendences uz 1 nosacīto mājlopu vienību ES ir atšķirīgas (3.2. attēls). 2016. gadā tikai 12 dalībvalstīs lopkopības izlaides vērtība pieauga par 1 līdz 9 %, bet visvairāk Maltā – par 12 %. 2017. gads bija labvēlīgāks šai nozarei, jo 21 dalībvalstī bija vērojams izlaides vērtības palielinājums: visvairāk Igaunijā – par 31 %, Latvijā par 27 %, Slovākijā, Čehijā un Zviedrijā par 17 līdz 20 %, bet pārējās 16 dalībvalstīs 2 līdz 15 % robežās. Visaugstākā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu vienību bija Nīderlandē – 1 778 eiro, augsta izlaides vērtība bija arī Kiprā – 1 660 eiro, Austrijā – 1 655 eiro, Somijā – 1 626 eiro un Dānijā – 1 615 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību.

Sešās no 28 dalībvalstīm – Portugālē, Spānijā, Bulgārijā, Slovēnijā, Īrijā un Lielbritānijā lopkopības izlaides vērtība nepārsniedz 1 000 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību, iepriekšējos gados šajā skaitā bija arī Latvija un Lietuva, bet 2017. gadā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto vienību paaugstinājās un bija attiecīgi 1169 eiro un 1054 eiro.

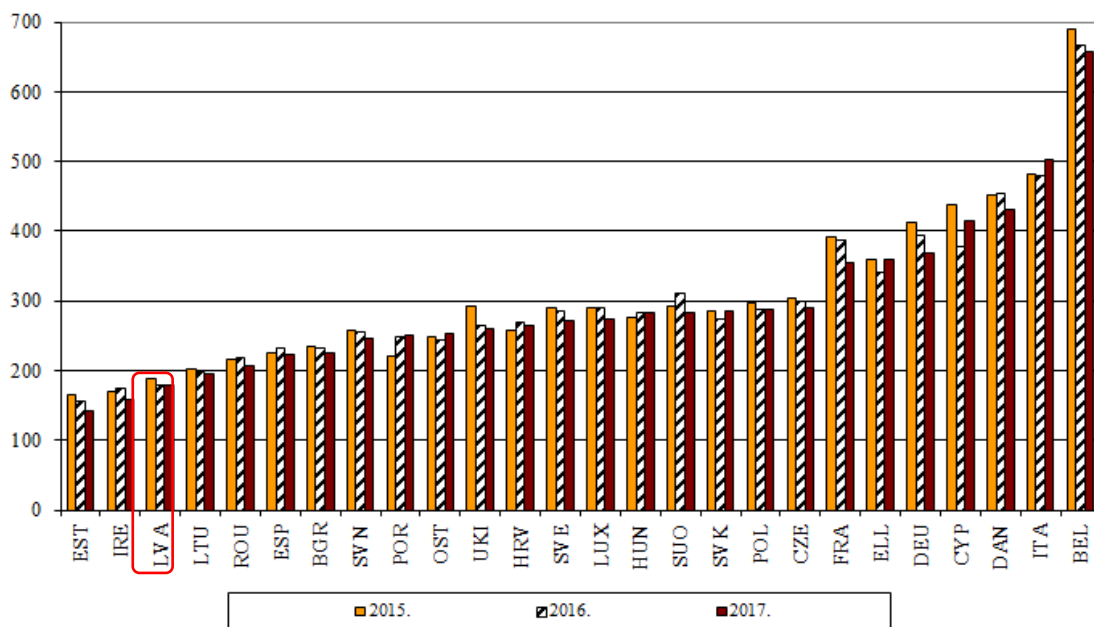

3.2. att. Lopkopības izlaides vērtība ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā, eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību

Avots: FADN

4. Specifiskās izmaksas uz ražošanas vienību

2017. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, lauku saimniecību augkopības specifiskās izmaksas uz 1 hektāru LIZ pieauga 7 ES dalībvalstīs (4.1. attēls).

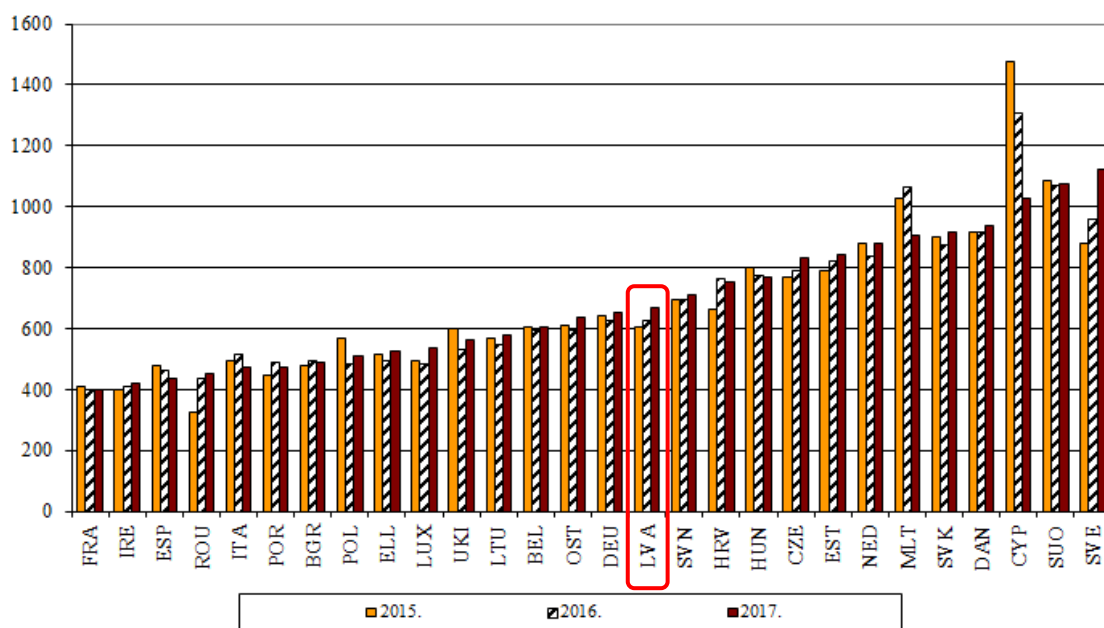

4.1. att. Specifiskās augkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā, eiro uz LIZ 1 ha

Avots: FADN

Lielākais izmaksu pieaugums 2016. gadā bija Portugālē – 12 % un Somijā - 6 %, bet 2017. gadā - Kiprā – 10 %, Nīderlandē – 7 % un Grieķijā – 6 %. Vislielākais izmaksu samazinājums 2016. gadā bija Kiprā – 13 % un Lielbritānijā – 9 %, bet 2017. gadā – Īrijā un Somijā par 9 % un Igaunijā un Francijā par 8 %. Attēlā netiek atspoguļoti dati par Nīderlandi (2 175 eiro) un Maltu (1 701 eiro), kur tradicionāli ir augstas izmaksas, kas nav salīdzināmas ar citu dalībvalstu rādītājiem. Viszemākās augkopības specifiskās izmaksas uz 1 ha LIZ 2017. gadā bija Igaunijā (143 eiro), Īrijā (159 eiro), Latvijā (178 eiro) un Lietuvā (195 eiro).

Lopkopības specifiskās izmaksas uz nosacīto mājlopu vienību 2016. gadā pieauga 13 dalībvalstīs, bet 2017. gadā – 21 dalībvalstī, visvairāk Zviedrijā – par 17 % un Luksemburgā par 11 %, pārējās valstīs 1 līdz 7 % robežās. Tikai septiņās valstīs izmaksas samazinājās, visvairāk Kiprā – par 21 % un Maltā par 15 % (4.2. attēls).

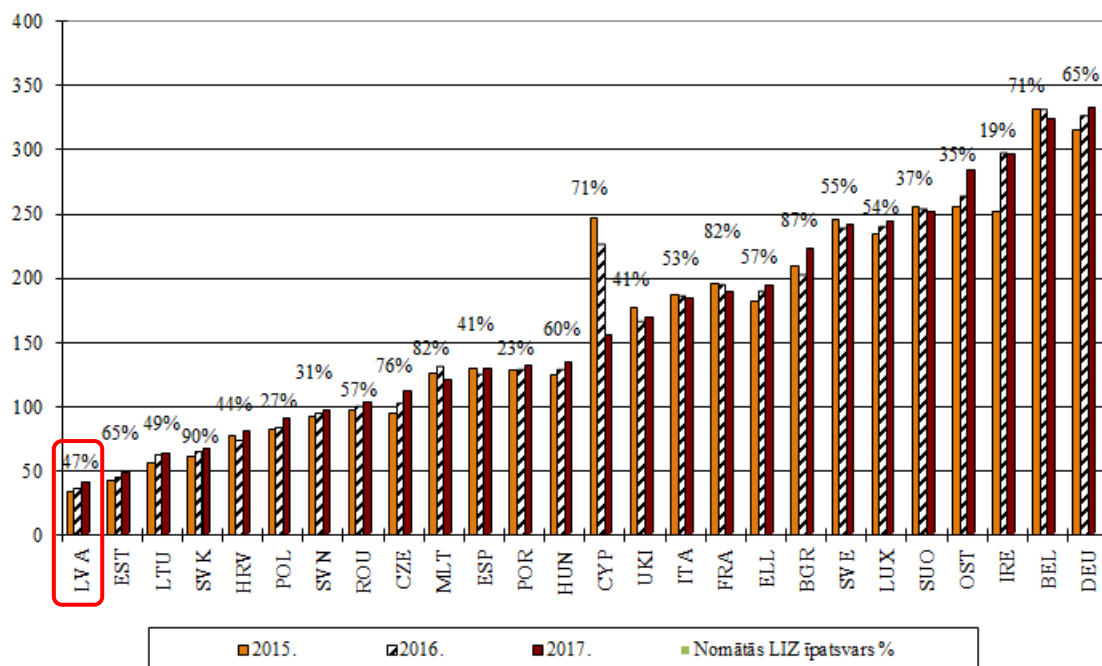
4.2. att. Specifiskās lopkopības izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā, eiro

Avots: FADN

2017. gadā viszemākās specifiskās lopkopības izmaksas zem 450 eiro bija Spānijā, Īrijā un Francijā, savukārt visaugstākās Zviedrijā, Somijā un Kiprā - virs 1 000 eiro.

5. Nomas maksa un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ

ES dalībvalstu saimniecībās nomātās zemes īpatsvars 2017. gadā svārstījās plašās robežās no 90 % Slovākijā un 87 % Bulgārijā līdz 19 % Īrijā un 23 % Portugālē (5.1. attēls). Pārskata periodā no 2015. līdz 2017. gadam 19 valstīs nomas maksa pakāpeniski pieauga, visstraujāk Nīderlandē par 29 %, Latvijā par 21 %, Čehijā par 19 % un Īrijā par 18 %, pārējās valstīs pieaugums bija mazāks. Tikai 9 valstīs nomas maksa samazinājās - 1 līdz 5 % robežās: Maltā, Lielbritānijā, Itālijā, Francijā, Zviedrijā, Somijā, Beļģijā un Dānijā, bet Kiprā pārskata periodā nomas maksas kritums bija vislielākais - par 37 %.

5.1. att. Nomas maksa (eiro par ha) un nomātās LIZ īpatsvars kopējā LIZ ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā

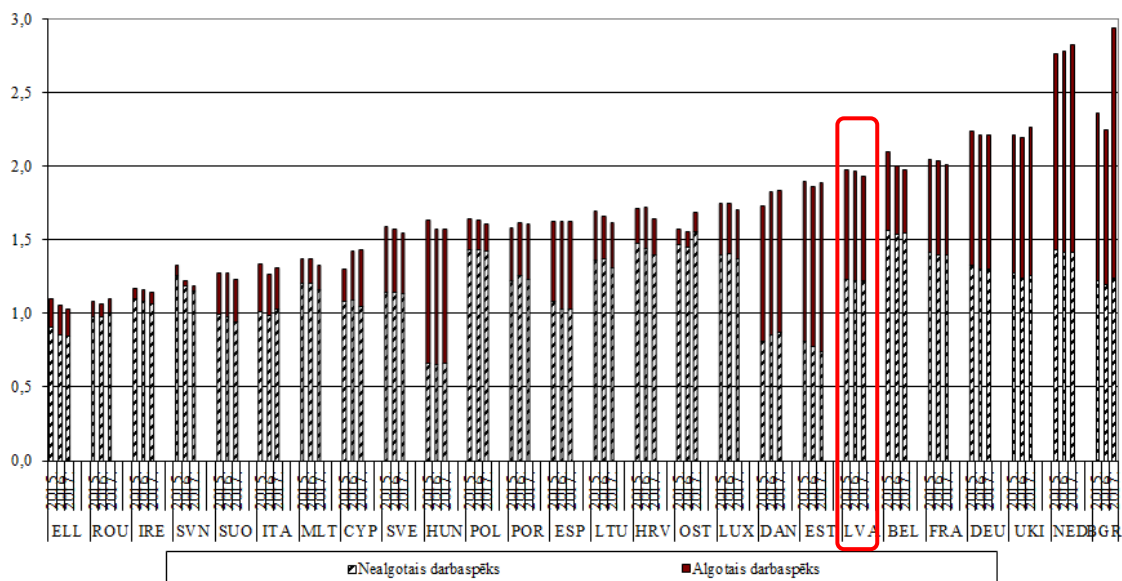
Avots: FADN

Attēlā netiek atspoguļoti dati par Nīderlandi un Dāniju, kur nomas maksa 2017. gadā bija ievērojami augstāka nekā citās valstīs - attiecīgi 1 155 un 620 eiro par 1 ha LIZ. Salīdzinot ar 2015. gadu, Dānijā nomas maksa nedaudz samazinājās, bet Nīderlandē pieauga par 29 %. Pārējās valstīs nomas maksa bija zem 350 eiro, tomēr, neskatoties uz ikgadējo pieaugumu, zemākā tā vēl joprojām ir Baltijas valstīs – Lietuvā 64 eiro, Igaunijā 49 eiro un Latvijā 41 EUR par 1 ha LIZ.

6. Algotā un nealgotā darbaspēka ieguldījums

6.1. attēlā ir parādīts darbaspēka ieguldījums ES dalībvalstīs, neiekļaujot datus par Čehiju un Slovākiju ar ievērojami augstākiem rādītājiem: 2017. gadā Slovākijā vidēji saimniecībā tas ir 12,14 LDV, bet Čehijā - 5,43 LDV, un, salīdzinot ar 2015. gadu, darbaspēka ieguldījums Slovākijā ir samazinājies par 0,30 LDV, bet Čehijā par 0,19 LDV. Bulgārijā ir trešais augstākais darbaspēka ieguldījums starp analizētajām dalībvalstīm - 2,93 LDV, 2017. gadā tas pieaudzis par 0,57 LDV. Virs 2 LDV tas ir arī Nīderlandē (2,82 LDV), Lielbritānijā (2,26 LDV), Vācijā (2,2 LDV) un Francijā (2,01 LDV). Vismazākais darbaspēka ieguldījums no 1,03 līdz 1,14 LDV ir Grieķijā, Rumānijā, un Īrijā. Salīdzinājumā ar 2015. gadu vairumā ES dalībvalstu darbaspēka ieguldījuma pārmaiņas ir nelielas - 1 līdz 7 % robežās, lielākais samazinājums ir Slovākijā par 11 %, bet lielākais palielinājums Bulgārijā – par 24 % un Kiprā par 9 %.

Algotā darbaspēka īpatsvars ES dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs - Slovākijā tie ir 94 %, Čehijā 76 %; Ungārijā, Dānijā, Bulgārijā un Igaunijā tas pārsniedz 50 %, savukārt algoto darbaspēku maz izmanto Rumānijā – 9 %, Austrijā – 8 %, Īrijā – 7 %, bet Slovākijā – tikai 3 % no kopējā darbaspēka.

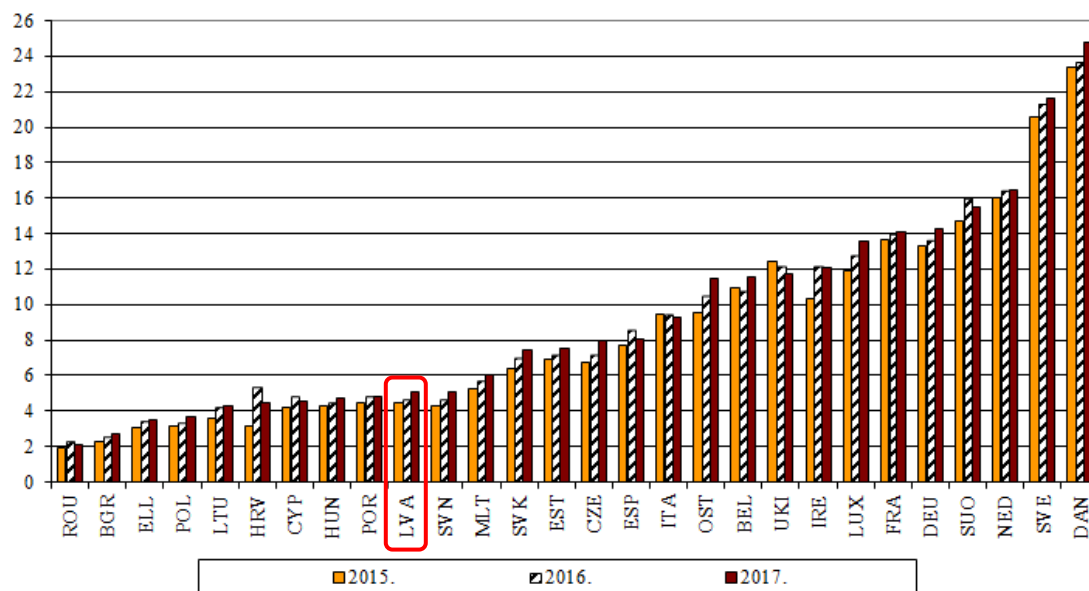

6.1. att. Algotā un nealgotā darbspēka ieguldījums ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā, darbspēka vienības

Avots: FADN

7. Algotā darbspēka izmaksas

Algotā darbspēka izmaksas ES dalībvalstīs ir ļoti dažādas – augstākās tās ir Dānijā un Zviedrijā attiecīgi 24,8 un 21,6 eiro stundā, bet zemākās Rumānijā – 2,1 un Bulgārijā – 2,7 eiro stundā (7.1. attēls).

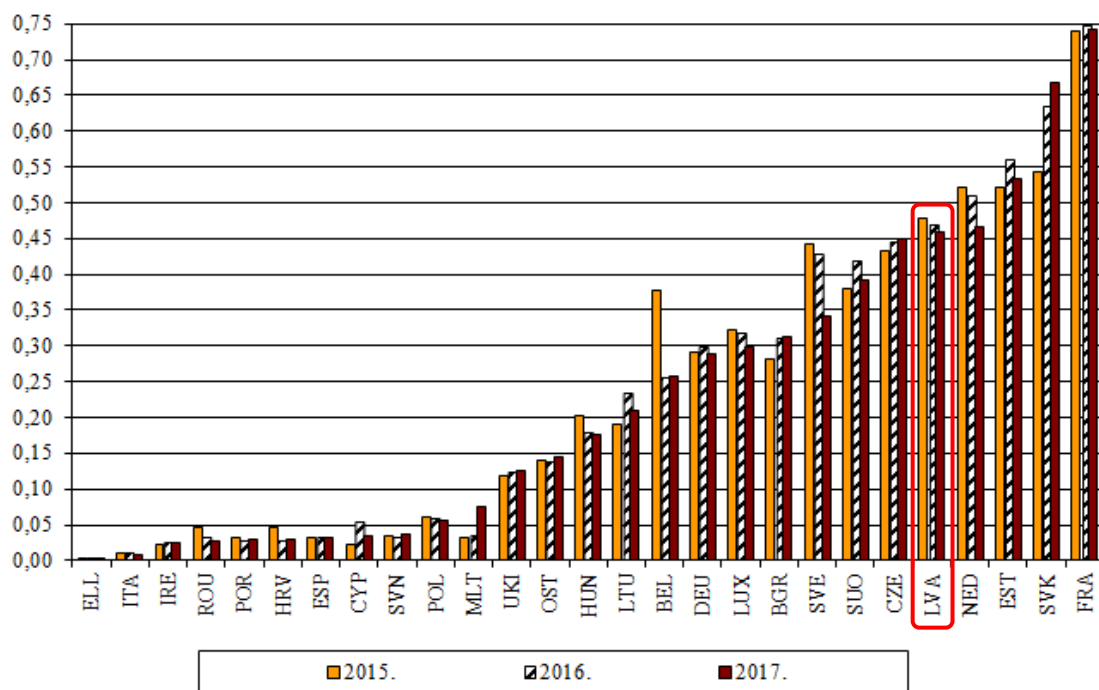
7.1. att. Algotā darbspēka izmaksas ES dalībvalstu saimniecībās 2015.-2017. gadā, eiro par stundu

Avots: FADN

2015.-2017. gadu periodā nav vērojamas būtiskas darbaspēka izmaksu pārmaiņas: 2 dalībvalstīs – Lielbritānijā un Itālijā darbaspēka izmaksas samazinājās par pāris procentiem, pārējās valstīs tās nedaudz pieauga. Lielākais darbaspēka izmaksu kāpums pārskata periodā bija Horvātijā – no 3,1 līdz 4,5 eiro par stundu, Bulgārijā, Slovēnijā un Austrijā pieaugums bija 20 %, 11 dalībvalstīs no 10 līdz 20 %, pārējās valstīs mazāk par 10 procentiem.

8. Saistību un pašu kapitāla attiecība

ES dalībvalstu lauku saimniecību saistību un pašu kapitāla attiecības analīze liecina par ļoti atšķirīgiem darbības finansēšanas modeļiem (8.1. attēls). Attēlā netiek atspoguļoti dati par Dānijas lauku saimniecībām, kuru saistības pārskata periodā par 42 – 45 procentiem pārsniedza pašu kapitālu. Diezgan augsts finanšu risks raksturo arī Francijas saimniecību darbību, kur piesaistītie finanšu resursi 2017. gadā sasniedza 74 % no pašu kapitāla. Arī Igaunijas un Slovākijas saimniecību piesaistītie finanšu resursi pārsniedza pusi no pašu kapitāla (53 – 67 %). Grieķijas lauku saimniecības praktiski nepiesaista aizņemto kapitālu, Itālijā, Īrijā, Rumānijā, Portugālē, Horvātijā, Spānijā, Kiprā, Slovēnijā, Maltā un Polijā ārējie finansēšanas avoti tika izmantoti ierobežotā apmērā - liveridža koeficients bija zemāks par 0,1.

8.1. att. Saistību un pašu kapitāla attiecība ES dalībvalstu saimniecībās 2015.–2017. gadā

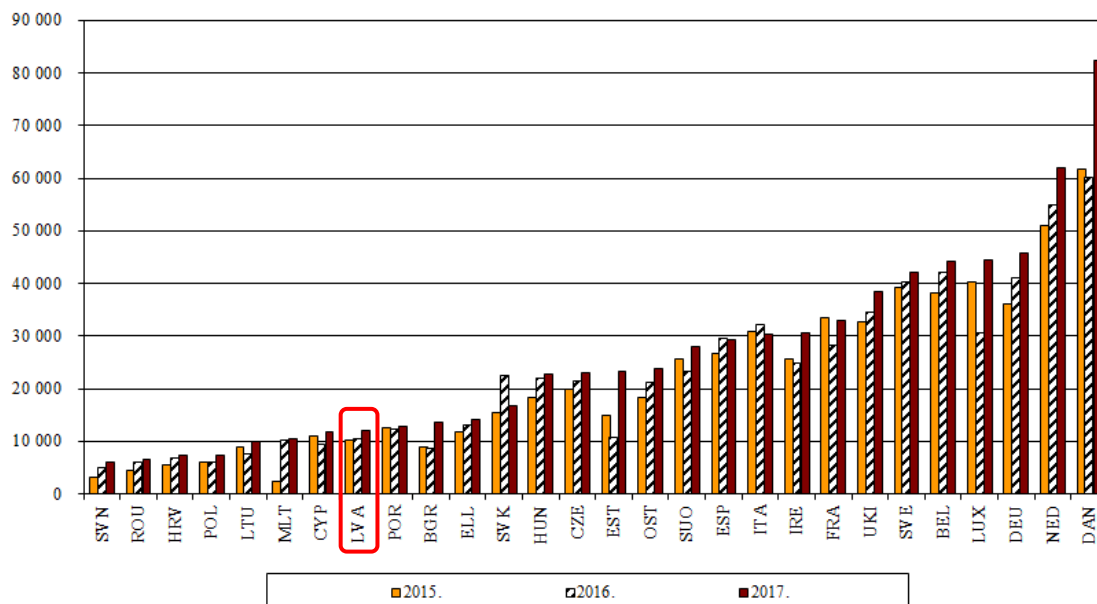
Avots: FADN

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2017. gadā šis koeficients par 1 līdz 4 procentpunktiem samazinājās Kiprā, Lietuvā, Vācijā, Luksemburgā, Somijā, Latvijā, Nīderlandē un Igaunijā, bet visvairāk Zviedrijā - par 8 procentpunktiem. Liveridža koeficients pieauga 4 valstīs – Slovēnijā, Austrijā un Čehijā par 1 procentpunktu, bet Slovākijā visvairāk – par 3

procentpunktiem, pārējās valstīs tas bijis relatīvi stabils. No Baltijas valstīm tas vislielākais bija Igaunijā 0,53, Latvijā 0,46, bet Lietuvā 0,21.

9. Neto pievienotā vērtība

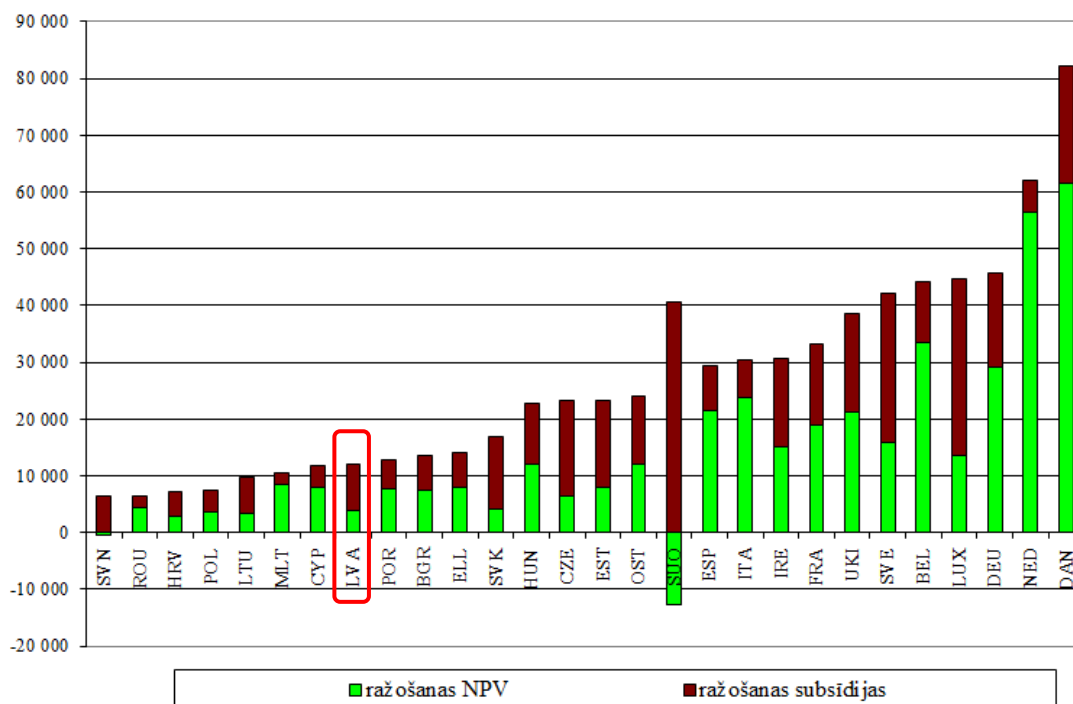
Visaugstākā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2017. gadā bija Dānijā - 82 306 eiro, Nīderlandē - 62 115 eiro un Vācijā - 45 747 eiro (9.1. attēls). Viszemākā tā bija Slovēnijas lauku saimniecībās - 5 957 eiro un Rumānijas saimniecībās - 6 437 eiro. Zem 10 000 eiro tā bija arī Horvātijā, Polijā un Lietuvā. 2017. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, salīdzinot ar 2016. gadu, pieauga gandrīz visās ES dalībvalstīs, izņemot Slovākiju un Itāliju. Visstraujākais pieaugums bija Igaunijā – neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību bija 2,21 reizi augstāka nekā 2016. gadā, Bulgārijā par 60 %, Luksemburgā – par 46 % un Dānijā – par 37 %, pārējās valstīs pieaugums bija mazāks. 2017. gadā NPV samazinājās tikai Slovākijā - par 25 % un Itālijā par 5 %.

9.1. att. Neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2015.–2017. gadā, eiro

Avots: FADN

Saimniecību neto pievienoto vērtību veido divas komponentes – ražošanas pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts (9.2. attēls). Nīderlandē un Dānijā bija augstākā ražošanas pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, pārsniedzot pārējo dalībvalstu līmeni gandrīz divas reizes. Slovēnijā un īpaši Somijā ražošanas pievienotā vērtība 2017. gadā bija negatīva. Somijā lauksaimnieciskās ražošanas atbalsts ir augstākais starp dalībvalstīm. Valstīs ar augstāko ražošanas neto pievienoto vērtību uz darbaspēka vienību atbalsta līmenis bija dažāds: Nīderlandē - 9%, Dānijā - 25 %, Vācijā - 36 % un Luksemburgā 70 %.

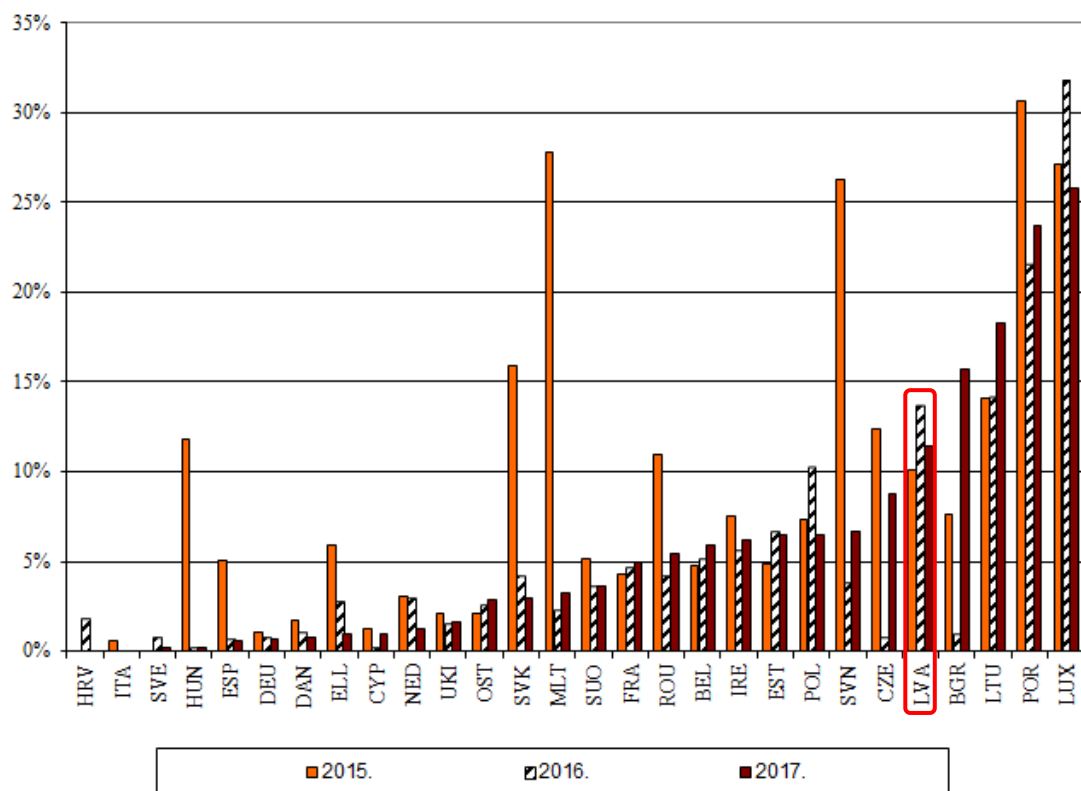
9.2. att. Ražošanas neto pievienotā vērtība un ražošanas atbalsts uz darbaspēka vienību ES dalībvalstu saimniecībās 2017. gadā, eiro

Avots: FADN

10. Saimniecību ieguldījumi

Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bruto ieguldījumos raksturo, cik aktīvi saimniecības izmanto nacionālo un Eiropas Savienības piedāvāto atbalstu, nomainot un atjaunojot savu pamatlīdzekļu fondu.

Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bruto ieguldījumos krasi atšķiras gan pa gadiem, gan arī ES dalībvalstīs. Divām trešdaļām dalībvalstu tas svārstās 5 % robežās visā pārskata periodā, pārējās valstīs atšķirības pa gadiem ir daudz lielākas (10.1. attēls). 2017. gadā augstākais ieguldījumu atbalsta līmenis bija Luksemburgā – 26 %, Portugālē – 24 %, Lietuvā – 18 %, Bulgārijā – 16 % un Latvijā – 11 % no bruto ieguldījumiem. Horvātijā, Itālijā, Ungārijā un Zviedrijā ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bija 0 %, bet Spānijā, Vācijā, Dānijā, Grieķijā, Kiprā un Nīderlandē tas ir niecīgs – tikai 1 %.

10.1. att. Ieguldījumu subsīdiju īpatsvars ES dalībvalstu saimniecību bruto ieguldījumos 2015.–2017. gadā, procentos

Avots: FADN

Salīdzinot ar 2016. gadu, vislielākais ieguldījumu subsīdiju īpatsvara samazinājums bija Luksemburgā par 6 un Polijā par 4 procentpunktiem, bet vislielākais palielinājums Bulgārijā par 15 procentpunktiem.

KOPSAVILKUMS

1. SUDAT izlases kopu par 2018. gadu veido 1000 saimniecības. Izlases kopa nodrošina pietiekamu saimniecību pārstāvniecību pēc specializācijas un ekonomiskā lieluma, bet tā kā nav iespējams nodrošināt atbilstošu pārstāvniecību reģionālā griezumā, rezultāti pa reģioniem netiek publicēti.
2. 2018. gadā vidēji saimniecības apsaimnieko 64,0 ha LIZ. Salīdzinot ar 2017. gadu, apsaimniekotās LIZ platības saimniecībās ir palielinājušās vidēji par 0,1 ha.
3. Gandrīz puse no saimniecību apsaimniekotās LIZ ir nomāta – vidēji 45,5 %: vismazākais šo platību īpatsvars ir ekonomiskā lieluma grupā no 4 līdz 15 tūkstošiem eiro – 32,7 %, bet saimniecībās ar ekonomisko lielumu virs 50 tūkstošiem eiro ap 50 %. Salīdzinot ar 2017. gadu, nomātās LIZ platības ir samazinājušās vidēji par 0,5 ha, un relatīvi par 0,8 procentpunktiem.
4. Citiem iznomātās platības 2018. gadā nav mainījušās - 1,8 ha, neizmantotās LIZ platības vidēji saimniecībās samazinājušās par 0,1 ha un relatīvi par 0,2 procentpunktiem.
5. Vidēji saimniecību ekonomiskais lielums uz LIZ platību 2018. gadā ir 692 eiro – samazinājums pret 2017. gadu par 11 eiro.
6. Vidēji saimniecībās lielākās platības aizņem graudaugi (42 %) un lopbarība (pļavas un ganības, un lopbarības kultūras aramzemē - kopā 39 %), mazākajās saimniecībās dominē lopbarības platības, lielākajās graudaugi. Galvenās graudaugu kultūra saimniecībās ir kvieši - vidēji saimniecībās 62 % un mieži – 17 %.
7. Mājlopu skaits saimniecībās pieaug līdz ar ekonomisko lielumu, īpaši straujš kāpums ir vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro, pārsniedzot vidējos rādītājus desmitiem reizu: sīvēniem – 77 reizes, cūkām – 70 reizes, putniem - 33 reizes un slaucamajām govīm 19 reizes. Bišu saimes, kā arī aitas un kazas tiek audzētas saimniecībās ar ekonomisko lielumu zem 500 tūkst. eiro, truši - mazāko saimniecību grupās līdz 50 tūkst. eiro, bet zirgu skaits ir nenozīmīgs Latvijas lauku saimniecībās.
8. 2018. gadā turpinās slaucamo govju skaita samazinājums, pārējās grupās ir vērojams neliels mājlopu skaita palielinājums salīdzinājumā ar 2017. gadu.
9. 2013. gadā gandrīz visām kultūrām, izņemot rapsi, bija zema ražība, toties 2015. gadā tika iegūtas rekordražas. 2016. gadā atkal vērojams būtisks ražības samazinājums, tomēr nenokrītot līdz 2013. un 2014. gada līmenim, bet 2018. gadā kviešiem, miežiem, auzām un rapsim vērojama zemākā ražība visā periodā. Triticāle ir vienīgā kultūra, kam 2018. gadā ražība ir palielinājusies, tomēr nesasniedzot augstāko 2015. gada līmeni. Ja iepriekšējos gados kartupeļu ražība bija stabila, tad 2018. gadā tā ir nokritis par 0,6 tonnām no hektāra. 2018. gadā ir apstājusies piena izslaukuma pieaugošā tendence vidēji saimniecībās - kritums par 0,2 tonnām no govīs.
10. Zemākā ražība ir mazākajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 50 tūkst. eiro, bet vislielākajās saimniecībās ir ievērojami augstāka, pārsniedzot mazāko saimniecību rādītājus 1,4 līdz 1,9 reizes. Zemākais piena izslaukums ir vismazākajās saimniecībās - 4,8 tonnas no govīs, kamēr vislielākajās saimniecībās tas sasniedz 8,4 tonnas no govīs.
11. Izņemot auzas un kartupeļus, 2013. gadā bija augstākās pārdošanas cenas augkopības produkcijai visā periodā, turpmākos trīs gadus cenas ir zemas, bet ar 2017. gadu

vērojams cenu pieaugums. 2018. gadā tikai auzu un kartupeļu cena pārsniedz 2013. gada līmeni, konsekventi palielinoties kopš viszemākā līmeņa 2014. gadā.

12. Piena cena 2013. gadā sasniedza 303 eiro par tonnu, toties turpmākajos gados vērojams cenas kritums - 2014. gadā par 6 %, 2015. gadā par 22 % un 2016. gadā vēl par 3 % līdz 216 eiro par tonnu. 2017. gadā piena cena strauji pieaug - par 43 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, sasniedzot augstāko līmeni pārskata periodā 309 eiro par tonnu, bet 2018. gadā atkal vērojams kritums par 7 %.

13. Kartupeļu pārdošanas cena svārstās intervālā no 142 līdz 155 eiro par tonnu, augstāko cenu sasniedzot 2017. un 2018. gadā.

14. Saimniecību ieņēmumu struktūrā dominē augkopības izlaide - tās īpatsvars pārskata periodā variē robežās no 38 % (2018. gads) līdz 45 % (2015. gads). Lopkopības izlaides īpatsvars šai periodā svārstās 23 % līdz 29 % robežās, viszemākais 2015. un 2016. gadā - 23 %, bet visaugstākais 2013. un 2014. gadā - 29 %. ES un nacionālo maksājumu daļa no 2013. līdz 2018. gadam svārstās 18 % līdz 24 % robežās: vismazākā tā ir 2013. gadā, vislielākā 2016. gadā.

15. Vislielākais atbalsta īpatsvars ieņēmumu struktūrā ir vismazāko saimniecību grupās no 4 līdz 15 tūkst. eiro - 35 % un no 15 līdz 25 tūkst. eiro - 32 %. Vislielāko saimniecību grupā virs 500 tūkst. eiro tas ir tikai 13 %.

16. Vidēji saimniecībās 2018. gadā neto apgrozījums veido 85 %, saimniecībā izlietotā produkcija 12 %, pārējie ieņēmumi 3 %, mājāsaimniecībā patērētais - 1 % no izlaides vērtības. Pieaugot saimniecību ekonomiskajam lielumam, neto apgrozījuma īpatsvars palielinās no 73 % mazākajās saimniecībās līdz 94 % vislielākajās saimniecībās, bet saimniecībā patērētās produkcijas un personīgajam patēriņam izlietotās produkcijas īpatsvars samazinās attiecīgi no 24 % līdz 8 % un no 7 % līdz 0,1 %. Visās ekonomiskā lieluma grupās ir negatīva krājumu starpība.

17. Laukkopības, dārzenkopības, ilggadīgo kultūru audzēšanas, kā arī cūkkopības un putnkopības saimniecībās neto apgrozījuma īpatsvars pārsniedz 90 %, jauktas augkopības saimniecībās tas ir 80 %, piena lopkopības, ganību mājlopu audzēšanas un jauktas specializācijas saimniecībās 69 līdz 74 %, bet zemākais jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās - 59 %. Krājumu starpība negatīva ir laukkopības, dārzenkopības, ganību mājlopu audzēšanas, cūkkopības un putnkopības, kā arī jauktas specializācijas saimniecībās (-1 līdz -3 %).

18. Atbalsta maksājumu struktūrā 2018. gadā vislielākais īpatsvars - 39 % ir vienotajam platību maksājumam (VPM) kopā ar zaļināšanas maksājumu. Tālāk seko ieguldījuma subsīdijas - 15 % un kompensācijas maksājumi apgabaliem, kuros ir ierobežojumi (MLA) - 12 %. Atbalsta maksājumu struktūrā nākošais lielākais īpatsvars ir atbalsta maksājumi lopkopībai (10 %). Tālāk seko Lauku attīstības programmas (LAP) maksājumi (10 %), atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības saglabāšanai vai attīstībai - 6 % un atbalsts augkopībai - 3 %.

19. Vislielākais īpatsvars VPM kopā ar zaļināšanas maksājumu ir saimniecību grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro - 45 %, bet vismazākais mazajām saimniecībām līdz 15 tūkst. eiro - 36 %. Vismazāko saimniecību grupā vislielākais īpatsvars 29 % ir LAP maksājumiem, kas ietver atbalstu mazām lauku saimniecībām un jauniem lauksaimniekiem. Atbalsts bioloģiskajai lauksaimniecībai ir nozīmīgs saimniecību grupās no 15 līdz 50 tūkst. eiro (12 %), bet vislielākajās saimniecībās virs 500 tūkst. eiro tas ir mazāks par 1 %, jo šai grupā gandrīz nav bioloģiskās produkcijas ražotāju

saimniecību. Nozīmīgs maksājums saimniecībām ir MLA atbalsts – saimniecību grupās no 15 līdz 100 tūkst. eiro tas ir 13 līdz 15 % robežās.

20. Ar ražošanu saistītais atbalsts pret izlaides vērtību uz 1 eiro, vislielākais ir vismazākajās saimniecībās līdz 15 tūkst. eiro (57 centi) un pakāpeniski samazinās līdz ar ekonomisko lielumu līdz 16 centiem vislielāko saimniecību grupā. Savukārt ieguldījumu subsīdiju attiecība pret teorētiski noteikto saimniecību ražošanas potenciālu (ekonomisko lielumu) saimniecībās līdz 50 tūkst. eiro ir zem 1 centa, lielākajās saimniecībās 5 līdz 12 centu robežās.

21. Nevienā saimniecību grupā 2018. gadā bruto segums bez atbalsta maksājumiem nenosedz visas ražošanas izmaksas. Bruto segums kopā ar atbalsta maksājumiem nosedz ražošanas izmaksas un izmaksas nealgotajam darbaspēkam grupās virs 50 tūkst. eiro. Vislielākā peļņa veidojas saimniecību grupā no 100 līdz 500 tūkst. eiro - 87 eiro (attiecinātu pret ekonomisko lielumu).

22. Tikai dārzenkopības un ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās bruto segums nosedz grāmatvedībā uzskaitītās izmaksas un pierēķinātās izmaksas nealgotajam darbaspēkam. Vislielākais bruto segums uz ekonomisko lielumu ir dārzenkopības saimniecībās un ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās. Tas ir 3 līdz 7 reizes lielāks nekā citu specializāciju saimniecībām. Ilggadīgo kultūru audzēšanas saimniecībās peļņa veidojas tikai ar atbalsta maksājumiem. Cūkkopības un putnkopības saimniecībās ir vismazākais bruto segums. Zaudējumi ir arī ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, lai gan vidēji uz saimniecību ir vislielākais atbalsts – vidēji 2 reizes lielāks par atbalstu laukkopības un jauktas specializācijas saimniecībās.

23. 2014. gads saimniecībās bija zemākais punkts NPV uz darbaspēka vienību, 2015. gadā ievērojams pieaugums - par 29 %, bet turpmākajos divos gados kāpums ir neliels, 2017. gadā sasniedzot augstāko visā pārskata periodā – 11 662 eiro, bet 2018. gadā atkal kritums par 12 % attiecībā pret iepriekšējo gadu. Vienīgi mazo saimniecību grupās līdz 25 tūkst. eiro 2018. gadā NPV uz darbaspēka vienību ir kaut nedaudz palielinājusies, pārējās grupās ir vērojams kritums 8 līdz 22 % robežās. Tomēr visā periodā vislielāko saimniecību NPV uz darbaspēka vienību 3,3 līdz 4,9 reizes pārsniedz vismazāko saimniecību līmeni.

24. 2018. gadā NPV uz darbaspēka vienību visaugstākā ir ilggadīgo kultūru audzēšanas (20 101 eiro) un dārzenkopības saimniecībās (14 472 eiro), kurām arī ražošanas neto pievienotā vērtība ir augstākā, bet ar ražošanu saistītais atbalsts sastāda tikai attiecīgi 24 % un 3 % (vidēji saimniecībās 87 %). Cūkkopības un putnkopības saimniecībās NPV (13 220 eiro) ir virs vidējā līmeņa (10 231 eiro), tomēr tās pirmo reizi SUDAT vēsturē ir zaudējušas līderpozīcijas, bet atbalsta līmenis sastāda jau 53 % no kopējās NPV. Laukkopības saimniecībās ražošanas pievienotā vērtība ir niecīga (295 eiro), bet ar 95 % atbalstu kopējā NPV ir virs vidējā līmeņa. Tuvu vidējam līmenim kopējā NPV ir arī piena lopkopības un ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās, bet pēdējām tas ir sasniegts, tikai pateicoties atbalstam, jo ražošanas pievienotā vērtība joprojām ir negatīva. Jaukto specializāciju saimniecībās NPV uz darbaspēka vienību ir ievērojami zemāka, turklāt jauktas specializācijas saimniecībās ražošanas pievienotā vērtība ir negatīva.

25. Konsekventi NPV uz darbaspēka vienību kāpj ilggadīgo kultūru audzēšanas un dārzenkopības saimniecībās, sasniedzot augstākos rādītājus 2018. gadā attiecībā pret citu specializāciju saimniecībām, savukārt cūkkopības un putnkopības saimniecībās ir ievērojams kritums - gandrīz 2 reizes attiecībā pret iepriekšējiem gadiem, laukkopības

saimniecībās samazinājums par 20 %, bet jauktas specializācijas saimniecībās par 14 %. Jaukto specializāciju saimniecībās NPV uz darbaspēka vienību ir izlīdzinājusies un joprojām ir zemākā starp visu specializāciju saimniecībām.

26. Saistību īpatsvars bilancē 2018. gadā vidēji saimniecībās ir 33,7 %, no tām īstermiņa saistības ir 11,4 %. Vismazākajās saimniecībās ar ekonomisko lielumu līdz 15 tūkst. eiro saistības ir tikai 7,5 %, bet īstermiņa saistības 2,1 % no bilances vērtības. Saistību īpatsvars pieaug līdz ar ekonomisko lielumu, un vislielāko saimniecību grupā ar ekonomisko lielumu virs 500 tūkst. eiro kopējās saistības sasniedz 50,7 % no bilances vērtības, bet īstermiņa saistības – 17,2 %. Salīdzinot ar 2017. gadu, saistību īpatsvars bilancē vidēji saimniecībās ir palielinājies par 1,7 procentpunktiem, pieaugums vērojams visās saimniecību ekonomiskā lieluma grupās, izņemot grupu no 25 līdz 50 tūkst. eiro, kur tas samazinājies par 1,8 procentpunktiem. Īstermiņa saistību īpatsvars vidēji saimniecībās ir palielinājies par 1,5 procentpunktiem, bet samazinājies par 0,2 procentpunktiem vismazāko saimniecību grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro un grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro.

27. Likviditāte 2018. gadā vidēji saimniecībās ir samazinājusies par 0,5 procentpunktiem, visvairāk grupā no 15 līdz 25 tūkst. eiro - par 3,7 procentpunktiem, bet grupās virs 50 tūkst. eiro par 0,2 līdz 1,1 procentpunktam. Likviditātes koeficients grupā no 4 līdz 15 tūkst. eiro pieaudzis par 1,2 procentpunktiem, bet grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro par 0,4 procentpunktiem.

28. 2018. gadā lielākais saistību īpatsvars bilancē ir dārzenkopības saimniecībās – 44,7 %, īstermiņa – 31,2 %, jauktas specializācijas saimniecībās – attiecīgi 36,7 % un 12,0 % un cūkkopības un putnkopības saimniecībās - 36,5% un 11,4 %. Ja cūkkopības un putnkopības saimniecībās 2017. gadā bija vērojams liels samazinājums (11,8 un 5,3 procentpunkti), tad 2018. gadā ir pieaugums par 6,1 un 1,5 procentpunktiem. 2018. gadā turpinās kopējā saistību īpatsvara palielinājums jauktas specializācijas saimniecībās par 5,4 un 2,9 procentpunktiem. Jauktas lopkopības saimniecībās saistību īpatsvars bilancē ir viszemākais – 6,3% un īstermiņa saistību īpatsvars – 1,9%, savukārt viszemākais likviditātes koeficients ir dārzenkopības 0,9, laukkopības 1,8 un cūkkopības un putnkopības specializācijas saimniecībās – 1,9, bet lielākais likviditātes koeficients – jauktas lopkopības specializācijas saimniecībās – 10,2. Vislielākais likviditātes koeficienta kāpums 2018. gadā ir ilggadīgo kultūru audzēšanas specializācijas saimniecībās – vairāk nekā 2 reizes, turpretī vislielākais samazinājums ir bijis piena lopkopības par 1,3 un ganību mājlopu audzēšanas saimniecībās – par 1,4, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

29. Vidēji saimniecībās saistību īpatsvars 2018. gadā bilancē ir nedaudz palielinājies, veicot lielākos neto ieguldījumus visā 8 gadu periodā. Īpaši liels kāpums ir grupās no 50 līdz 100 tūkst. eiro un virs 500 tūkst. eiro – par 83 %, arī vismazākajās saimniecībās līdz 15 tūkst. eiro ir neliels kāpums – par 16 %, tomēr šīm saimniecībām ieguldījumu līmenis joprojām ir ļoti zems. Pārējās grupās tas ir samazinājies, un vislielākais kritums ir saimniecību grupā no 25 līdz 50 tūkst. eiro – par 56 %. Visas saimniecību grupas 2018. gadā ir nodrošinājušas pamatlīdzekļu atjaunošanu, pārsniedzot gada nolietojumu 1,4 līdz 2,5 reizes.

30. Pēc specializācijas virziena, 2018. gads saimniecībās ir bijis atšķirīgs – laukkopības un jauktas specializācijas saimniecībās vērojams samazinājums, bet pārējo specializāciju saimniecībās pēc krituma 2017. gadā straujš neto ieguldījumu pieaugums. Īpaši straujš kāpums cūkkopības un putnkopības saimniecībās, kas visticamāk atkopjas

pēc Āfrikas cūku mēra. Jāatzīmē gan, ka izlases saimniecību kopa ik gadus mainās, kādām saimniecībām pārtraucot vai citām uzsākot dalību SUDAT, un tas arī var ietekmēt rezultātus. Visu specializāciju saimniecībās ieguldījumi pārsniedz pārskata gada nolietojumu 1,4 līdz 3,4 reizes, kas liecina par to, ka saimniecības atjauno pamatlīdzekļus un attīstās.

31.Lielākā saimniecību izlases kopa ir Lietuvai 1300 saimniecības, Latvijai 1000, bet Igaunijai 659 saimniecības. Igaunijas saimniecības ir ievērojami lielākas, pārsniedzot Latvijas saimniecību gan LIZ platības, gan ekonomisko lielumu 2 reizes, bet Lietuvas vairāk nekā 3 reizes. Latvijas un Lietuvas saimniecībām ir līdzīgs nomāto LIZ platību īpatsvars attiecīgi 46 un 47 %, bet Igaunijā tas ir ievērojami augstāks – 65 %.

32.Graudaugu ražas 2018. gadā Baltijas valstīs samazinājušās. Vislielākais graudaugu ražas kritums ir bijis Igaunijā, kur kviešu raža samazinājās par 30 %, rudzu – 22 %, miežu – par 36 %, rapša – par 34 %. Kartupeļu ražība pieaugusi tikai Lietuvā – par 10%, Igaunijā un Latvijā samazinājusies attiecīgi par 3% un 11%.

33.Piena izslaukums 2018. gadā turpina pieaugt tikai Igaunijā, sasniedzot augstāko līmeni – 9 239 kg no govs gadā. Latvijā un Lietuvā bijis neliels piena izslaukuma samazinājums.

34.2018. gadā visās Baltijas valstīs ražošanas izmaksas pārsniedza produkcijas izlaides vērtību. 2018. gadā produkcijas izlaides attiecība pret izmaksām samazinājās visās Baltijas valstīs, visstraujāk Lietuvā - par 12%, Igaunijā par 10%, bet Latvijā par 7%.

35.Augkopības izlaide uz ha 2018. gadā ir samazinājusies visās Baltijas valstīs, vislielākais samazinājums ir Lietuvā - par 34%, Igaunijā par 11% un Latvijā par 8%. Lopkopības izlaide uz nosacīto mājlopu vienību Latvijā un Igaunijā vērojams neliels samazinājums attiecīgi par 9% un 4%, bet Lietuvā izlaide palikusi 2017. gada līmenī.

36.2018. gadā Baltijas valstīs ir zemākās augkopības specifiskās izmaksas uz 1 hektāru LIZ visā periodā, tikai Igaunijā tās ir 2016. gada līmenī un par 3% augstākas nekā 2017. gadā, bet Lietuvā un Latvijā attiecībā pret iepriekšējo gadu vērojams samazinājums attiecīgi par 5 % un 15 %.

37.Visaugstākās lopkopības specifiskās izmaksas (uz 1 nosacīto mājlopu vienību) konsekventi bijušas Igaunijas saimniecībās. 2018. gadā specifisko lopkopības izmaksu līmenis Igaunijā bija 878 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību, Latvijā tās sastāda 75 %, bet Lietuvā – 64 % no Igaunijas izmaksām.

38. Visās Baltijas valstīs ir ievērojams nomāto LIZ platību īpatsvars: lielākais tas ir Igaunijā – vairāk nekā 60 % visā periodā, Latvijā 45 līdz 49 %, bet Lietuvā 46 līdz 50 %. Visstraujākais nomas maksas pieaugums 2018. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bija Lietuvas saimniecībās - 9%, Igaunijā - 8%, bet Latvijā - 6%.

39.Visās Baltijas valstīs 2018. gadā kopējais darbaspēka ieguldījums ir nedaudz samazinājies – Latvijā tās ir 1,82, Igaunijā 1,73 un Lietuvā 1,43 darbaspēka vienības. 2018. gadā Igaunijā ir lielākais algotā darbaspēka īpatsvars starp Baltijas valstīm - 55%, Latvijā - 35%, bet Lietuvā – tikai 14% no kopējā darbaspēka.

40.Vismazākās algotā darbaspēka izmaksas konsekventi ir Lietuvā, 2018. gadā tās bija 3,90 eiro par stundu, kas sastāda 68% no Latvijas un 48% no Igaunijas algotā darbaspēka izmaksām. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2018. gadā vislielākais algotā darbaspēka izmaksu pieaugums bija Lietuvā – par 13%, Igaunijā par 10%, bet Latvijā par 9%.

41. 2018. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, saistību īpatsvars ir pieaudzis Lietuvas un Latvijas saimniecībās – attiecīgi par 1 un 4 procentpunktiem, turpretī Igaunijā samazinājies par 2 procentpunktiem.

42. Visās Baltijas valstīs 2018. gadā neto pievienotā vērtība ir samazinājusies, salīdzinot ar 2017. gadu. Vislielākais samazinājums bijis Igaunijā – par 25 %, Latvijā par 21 %, bet Lietuvā par 12 %

43. Izņemot 2016. gadu, Igaunijas saimniecībās neto pievienotā vērtība uz darbaspēku vienību ir ievērojami augstāka nekā pārējās Baltijas valstīs. 2018. gadā Latvijā tā sastāda 59 %, bet Lietuvā 38 % apmērā no Igaunijas rādītāja.

44. Ja 2017. gadā visās Baltijas valstīs bija vērojams ražošanas neto pievienotās vērtības pieaugums, tad 2018. gadā ir kritums – Latvijā par 43 %, Igaunijā par 81 %, bet Lietuvā kļuvusi negatīva. Latvijā.

45. 2018. gadā ieguldījumu pieaugums novērojams visās Baltijas valstīs: Latvijā par 14%, Igaunijā par 12%, bet Lietuvā par 4%. Lietuvā pēdējos 3 gadus ir lielākais ieguldījumu atbalsts vidēji saimniecībās, 2018. gadā pārsniedzot atbalstu Latvijā un Igaunijā par 22 %, līdz ar to pēdējos 3 gadus atbalsta intensitāte Lietuvā ir visaugstākā – 28 līdz 35 % robežās.

46. Astonpadsmit ES dalībvalstīs 2017. gads bija labvēlīgs kviešu audzēšanai. Ievērojamākais ražības kāpums bija Igaunijā - 37 %, Francijā – 33 % un Beļģijā – 31 %, pārējās dalībvalstīs ražība samazinājās, visvairāk Kiprā – par 33 %. Augstākā kviešu ražība bija Īrijā – 101 centners no hektāra, bet zemākā – Kiprā – 16 centneri no hektāra.

47. 2017. gadā gandrīz visās ES dalībvalstu saimniecībās piena izslaukums svārstījās 1 līdz 8 % robežās, salīdzinot ar 2016. gadu. 2017. gadā vidējais izslaukums virs 8 000 kg no govīm bija 6 valstīs, bet četrās no tām izslaukums pārsniedza 9 000 kg no govīm: Somijā, Zviedrijā, Igaunijā un visaugstākais Dānijā – 9 611 kg no govīm, pie kam Igaunijā šī robeža pārsniegta pirmo reizi. Vismazākais piena izslaukums, kurš nesasniedza pat 4 000 kg, bija Bulgārijas un Rumānijas saimniecībās.

48. Rumānijas, Itālijas un Spānijas saimniecībās ir visaugstākā izlaides vērtības un ražošanas izmaksu attiecība. Kopumā ES 2017. gadā bija vērojama šīs attiecības paaugstināšanās tendence. 2017. gadā visbūtiskākais attiecības pieaugums bija Igaunijā par 0,12 un Kiprā par 0,11, savukārt būtiskākais attiecības kritums bija Slovākijā par 0,09. Analizējamo 3 gadu periodā viszemākā lauku saimniecību darbības efektivitāte bija Somijā un Slovākijā.

49. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2017. gadā augkopības produkcijas vērtība, rēķinot uz 1 ha, pieauga 21 dalībvalstī - visvairāk Kiprā - par 47 %, Igaunijā par 24 % un Lietuvā par 17 %. Visaugstākā augkopības izlaides vērtība uz 1 ha 2017. gadā bija Nīderlandē - 18 317 eiro un Maltā 12 627 eiro, bet viszemākā Latvijā 798 eiro, Lietuvā 748 eiro, bet Igaunijā tikai 615 eiro.

50. 2017. gadā lopkopības izlaides vērtība pieauga 21 dalībvalstī, visvairāk Igaunijā – par 31 % un Latvijā – par 27 %. Visaugstākā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu vienību bija Nīderlandē – 1 778 eiro, augsta izlaides vērtība – robežās no 1615 līdz 1660 eiro uz 1 nosacīto mājlopu vienību - bija arī Kiprā, Austrijā, Somijā un Dānijā. Viszemākā lopkopības izlaides vērtība uz 1 nosacīto mājlopu vienību bija Portugālē (783 eiro).

51. ES dalībvalstu saimniecībās nomātās zemes īpatsvars 2017. gadā svārstījās plašās robežās no 90 % Slovēnijā un 87 % Bulgārijā līdz 19 % Īrijā un 23 % Portugālē.

52. Laikā no 2015. līdz 2017. gadam 19 valstīs zemes nomas maksa pakāpeniski pieauga, visstraujāk Nīderlandē par 29 %, Latvijā par 21 %, Čehijā par 19 % un Īrijā par 18 %. Astoņās valstīs nomas maksa samazinājās robežās no 1 līdz 5 %, bet visvairāk Kiprā – par 37 %. Visaugstāko nomas maksu par vienu hektāru maksā Nīderlandes saimniecības – 1 155 eiro, bet viszemāko - Latvijas saimniecības – 41 eiro.

53. 2017. gadā vislielākais gan kopējā darbaspēka ieguldījums, gan arī algotā darbaspēka īpatsvars ir Slovēnijas saimniecībās – 12,14 LDV, no tā algotais – 94 % un Čehijas saimniecībās - 5,43 LDV, algotais – 76 %. Salīdzinot ar 2015. gadu, darbaspēka ieguldījums Slovēnijā ir samazinājies par 0,30 LDV un Čehijā par 0,19 LDV. Vismazākais darbaspēka ieguldījums no 1,03 līdz 1,14 LDV ir Grieķijā, Rumānijā, un Īrijā.

54. Analizējamo trīs gadu periodā visaugstākās algotā darbaspēka izmaksas ES dalībvalstīs tradicionāli ir Dānijā, Zviedrijā, Nīderlandē un Somijā robežās no 15,5 līdz 24,8 eiro par stundu, savukārt viszemākās Rumānijā un Bulgārijā, kur darbaspēka izmaksas nesasniedz 3 eiro par stundu.

55. 2017. gadā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, salīdzinot ar 2016. gadu, pieauga gandrīz visās ES dalībvalstīs, izņemot Slovēniju un Itāliju. Visaugstākā neto pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību 2017. gadā bija Dānijā - 82 306 eiro, Nīderlandē - 62 115 eiro un Vācijā - 45 747 eiro. Viszemākā tā bija Slovēnijas lauku saimniecībās - 5 957 eiro, kā arī Rumānijas - 6 437 eiro un Horvātijas saimniecībās - 7 248 eiro.

56. Slovēnijā un īpaši Somijā ražošanas pievienotā vērtība 2017. gadā bija negatīva. Nīderlandē un Dānijā bija augstākā ražošanas pievienotā vērtība uz darbaspēka vienību, pārsniedzot pārējo dalībvalstu līmeni gandrīz divas reizes. Valstīs ar augstāko ražošanas neto pievienoto vērtību uz darbaspēka vienību atbalsta līmenis bija dažāds: Nīderlandē - 9%, Dānijā - 25 %, bet Luksemburgā – 70 %.

57. Salīdzinot ar 2016. gadu, vislielākais ieguldījumu subsīdiju īpatsvara samazinājums bija Luksemburgā par 6 un Polijā par 4 procentpunktiem, bet vislielākais palielinājums Bulgārijā par 15 procentpunktiem. 2016. gadā augstākais ieguldījumu atbalsta līmenis bija Luksemburgā – 26 %, Portugālē – 24 % un Lietuvā – 18 % no bruto ieguldījumiem. Horvātijā, Itālijā, Ungārijā un Zviedrijā ieguldījumu subsīdiju īpatsvars bija 0 %, bet Spānijā, Vācijā, Dānijā, Grieķijā, Kiprā un Nīderlandē tas ir niecīgs – tikai 1 %.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Communities legislation in force. Commission of the European Communities:
 - Regulation (EC) No 1217/2009 setting up a network for the collection of accountancy data of the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Community;
 - Commission implementing regulation (EU) 2015/220 laying down rules for the application of Council Regulation (EC) No 1217/2009 setting up a network for the collection of accountancy data on the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Union;
 - Regulation (EC) No 868/2008 on farm return to be used for determining the incomes of agricultural holdings and analyzing the business operation of such holding;
 - Regulation (EU) No 1318/2013 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 amending Council Regulation (EC) No 1217/2009 setting up a network for the collection of accountancy data on the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Community;
 - Commission Delegated Regulation (EU) No 1198/2014 of 1 August 2014 supplementing Council Regulation (EC) No 1217/2009 setting up a network for the collection of accountancy data on the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Union;
 - Commission delegated regulation (EU) No 1198/2014 supplementing Council Regulation (EC) No 1217/2009 setting up a network for the collection of accountancy data on the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Union.
2. Definition of Variables used in FADN standard results. Committee for Farm Accountancy Data network (FADN). RI/CC 1750 European Commission Directorate General for Agriculture and Rural Development 2018.
3. Farm Accounting Data Network An A to Z of methodology. Version 02/07/2018.
http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/site_en.pdf
4. Farm accountancy Data Network (FADN). Fields of Survey, Community Farm Typology, Stratification, Clustering and Weighting System. European Commission Directorate General for Agriculture. 1996.
5. Farm Return Data Definitions - Accounting year 2015. RI/CC 1680 Rev.2.0. Community Committee for Farm Accountancy Data Network, European Commission Directorate - General for Agriculture. 2016.
6. Valsts un ES atbalsts: <http://www.zm.gov.lv/?sadala=2>.
7. Lauku saimniecību struktūra un lauksaimniecības skaitīšanas. Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/lauksaimnieciba/lauksaimniecibas-skaitisana>
8. Statistical Regions for the Central European Countries. Statistical Office of the European Communities. Version 1. November, 1997.
9. Brown Ben. Practical Accounting for Farm and Rural Business. Ipswich UK, 1991.
10. Frey T. L., Behrens R. H. Lending to Agricultural Enterprises. American Bankers Association, Boston, 1981.
11. Olson K. D. Farm Management. Principles and Strategies. Iowa State Press, Iowa, 2004.
12. Penson J. B., Klinefelter D. A., Lins D. A. Farm Investment and Financial Analysis. Prentice-Hall, New Jersey, 1982.
13. The Farm Accountancy Data Network public database http://circa.europa.eu/Public/irc/agri/rica/library?l=/standard_results